

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღაპითისი*

- Q92r | ამისა შემდგომად მოვიდა სულტანი მალიქ-შა, მოადგა სამშულდეს და წარიღო; და იოვანე ძე ლიპარიტისი ტყუე-ყო, მოაოკრა სომხითი და წარვიდა. მასვე წელსა მოვიდა სარანგი ძალითა სულტნისაჲთა, ჩამოადგა სამშულდის ბარს; მივიდეს ლაშქარნი გიორგი მეფისანი, და შეიბნეს ფარცხისს; სძლეს სპათა გიორგისთა და იოტნეს სპარსნი; და დიდი ძლევაჲ მოსცა ღმერთმან. 5
- A168r წარვიდა მეფე გიორგი მამულსა თუსსა ტაოს და მოვიდა ბანას; მუნ მოვიდა წინაშე მათსა ზორავარი აღმოსავალისაჲ გრიგოლ ბაკურიანის ძე, რომელსა ჰქონდეს ოლთისნი და კარნუ-ქალაქი და კარი, და დიდად იამხანაგ[ეს] და განისუენეს. და მოსცა გიორგი მეფესა კარის ციხე-ქალაქი და მისი მიმდგომი ქუეყანაჲ; ხოლო მეფემან დაუტევნა კარს აზნაურნი შავშნი და წარმოვიდა შინა. 10
- M261r ხოლო განძლიერებასა თურქთასა დაუტევნეს ბერძენთა ქუეყანანი მათნი, | ციხენი და ქალაქნი, რომელ აღმოსავლეთს ჰქონდეს და | წარვიდეს, რომელნიცა აიხუნეს თურქთა | და დაემკვდრნეს მას შინა; და ვინაჲთგან მეზობლობით მოეახლნეს საზღვართა ჩუენთა, განმრავლდა შიში და ჭირი მათგან ჩუენ ზედა: რამეთუ იწყეს მიერითგან რბევაჲ, ტყუენვაჲ და მოოკრებაჲ, წუად, სრვაჲ და ტყუეობაჲ ქრისტიანეთა. 15

c216r
Q92v

1 სათ.: ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისაჲ Q; ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა M; ცხოვრებაჲ მეფეთ-მეფისა გიორგისა m; უსათაურთა Ac. 2 ამისა AMQmc. მალიქაშ Mm, მალიქაჲ Q. სამშულდეს A, ს-სა სხვ. და] – c. წაიღო MQmc. და] – A. 3 იწუნე Q, ივანე Mmc. ტყუე-ყო] + და MQm. წავიდა c. წარვიდა] + ხოლო A. 4 სარანგი m. სულტნისათა Q, სულტნისათა Mmc, სულტანისათა A. სამშულდის ბარს] სამშუილდეს A. ბარსა Mm. ბ.] + და A. და] – Ac. 5 შეიბნეს] – Q, შეიბეს c. ფარცხის Ac, ფარცხის M, ფ-ს(ა) Qm. სძლიეს Mmc. სპათა გიორგისთა] – MQmc. აოტნეს A, იოტეს c. სპარსნი] – MQmc. და] რამეთუ A. 5-6 და დიდი ძლევაჲ მოსცა ღმერთმან] – c. 6 ღმერთმან] + გიორგის A. 7 წავიდა c. მეფე] – Q. ~ გიორგი მეფე A. და] – AcQ. მივიდა Ac. ბანას] + ხოლო A, და c. მივიდა c. 8 ზორავარი A, ზოძავარი M, ზოძვარი m. აღმოსავალისა A, აღმოსავლისა MQmc. 9 კარნო MQm. ქალაქნი c. და] – AcM. დიდად იამხანაგნეს c, დიდაჲ ამხანაგი MQm. იამხანაგეს] გაიხარეს A. 10 კარი Ac. ციხე-ქალაქი] ციხე ქართლი Mm, ციხე და ქალაქი c. მის Mm. ქწუნა Q, ქუეყანა სხვ. ქ.] + და განიყარნეს A. ხოლო] – m. მეფემან] + გიორგი A. კარსა MQmc. 11 წამოვიდა MQm. 12 მათნი] – Ac. 13 ქალაქნი] + და MQm, მათნი Ac. და რომელ და Q. აღმოსავლით c. ქონდეს A. და] – Mm. და] – A. 14 და] – AMm. მოიახლნეს Mm. 15 მათგან] მათი MQmc. დატყუენვაჲ A. და] – A. 16 ოკრებაჲ c. დაწვად A, წვად Mm. წ.] + და A. სრვაჲ mc. და ტყუეობაჲ] – A. და] – Q. ტყუენად Mm. ქრისტიანეთა AMmc, ქწუნთა Q.

* A უსათაურთა. დასაწყისი ხუთი სიტყვა წითურით სწერია; 174v-მდე ტექსტის თანმიმდევრობა არეულია. c-ში სათაურის სანაცვლოდ სწერია: „აქა დიდი და ღწთივ განბრძნობილი დავით დაიბადა მსგავსი ალექსანდრესი და ვახტანგისებრივე სუიანი და გამარჯვებული“ (215v). M-ში სათაურს მოსდევს ანდერძი: „ღწთო და საშინელო სვეტო ცხოველო, დაიცევ და წარმართე ორსავე ცხოვრებასა დედოფალი მარიამ“ (M 260v).

ცხორება მეფეთ-მეფისა დავითისი

რამეთუ მათ ჟამთა გიორგი მეფესა, ყუელს გარე-მდგომსა, დაესხნეს უგრძნულად
m165r თურქნი დიდნი, რომელთა თავადი იყო აჰმად, ამირა ძლიერი და მაგრიად მოისარი,¹
რომელსა მას ოდენ | ჟამსა აღელო კარი. მოვიდეს ესენი შინა-განცემითა ქრისტეანეთათა,
A168v | ხოლო საჭურჭლენი დიდნი და სამსახურებელნი სამეფოთა ტაბლათანი, ოქროსა და 5
C217r ვეცხლისანი*, [კარას]ეულნი, სასუმური და სამწდონი პატიოსანნი, კარავნი, – სამეფონი
და ყოველთა დიდებულთანი, – აიხუნეს იავარად და წარვიდეს. ხოლო გიორგი მეფე
A173v₁ წარვიდა მეოტი აჭარით აფხაზეთად. მათ უკუე ლაშქართა, | ესევითარითა ალაფითა სავსეთა
მიმავალთა, წინა დაემთხვენეს ამირანი დიდნი, ის[ა ბარი] და ბუ-[იაყ]უბ და მათ თანა
სიმრავლე ურიცხვ თურქთა – საბერძნეთს მიმავალნი; რომელთა, იხილეს რაჲ ესეოდენი 10
სიმრავლე ოქროსა და სიმდიდრისაჲ, რომელი აქუნდა, და ცნეს მეოტობაჲ გიორგისი, და
M261v ესმაცა მათგან, ვითარმედ: „რაღ | წარხუალთ საბერძნეთს? აჰა ქუეყანაჲ საქართველოჲ,
უკაცური და სავსე ესევითარითა სიმდიდრითა“, და მათ მყის მოაქცივნეს გზანი მათნი და
მოეფინნეს პირსა ყოვლისა ქუეყანისასა, ვითარცა მკალნი.
და დღესა ივანობისასა ასისფორი და კლარჯეთი ზღვს პირამდის, შავშეთი, აჭარაჲ, 15
სამცხე, ქართლი, არგუეთი, სამოქალაქო და ჭყონდიდი აღივსო თურქითა; მოისრა და
ტყუე იქმნა ამათ ქუეყანათა მკუდრი ყოველი. და მასვე [და] ერთსა დღესა დაწუნეს
ქუთათისი და არტანუჯი და უდაბნონი კლარჯეთისანი. და დაყვეს ამათ ქუეყანათა შინა
C217v თურქთა ვიდრე მოს[ლვ]ადმდე თოვლისა, მოჭამეს ქუეყანაჲ და მოსწყუდეს, თუ სადამე ვინ

1 ჟამთა] + შინა A. გიორგის A. გარე-დგომსა MQm. დაესხნეს ყველს გარე-მდგომსა A. 2 ~ თურქნი დიდნი უგრძნულად Q. უგრძნულად Mm, უგრძნულად A, უგრძნულად c. აჰმად] ამაღ AMQm. ამირა] ჰმირა MQ, ჰამირა m, ამირ c. მაგრად AQ, მაგრა M, მაგრა m. მოისარი] – Mm, მოისრა Q. მას] – A. 3 ~ ჟამსა ოდენ Ac. აელო Acm. შინა-განცემითა MQm. ქრისტეანეთათა AMmc, ქნთათა Q. 4 სპაჲ Q, სპა სხვ. ურიცხვი c. 5 სამსახურებელნი Qc. 5-6 სამეფოთა ტაბლათანი ოქროსა და ვეცხლისანი, კარასეულნი] – Q. 6 ვერცხლისა c, ვერცხლისანი m. კარასეულნი] ბაგრატეულნი CA, გარატეულნი M, გარტეულნი m. კარას.] + და CMQm. სს¹ მური Q, სასმური A, სასამური Mm. და] – MQm. სამწდონი MQm, სამწდონი A. კარავნი] + პატიოსანნი C. 7 და] – MQm. დიდებულთანი] დიდებულთა A, დიდებულთა საჭურჭლენი C. და] – Mm. 8 მეოტი] – C. 9 ისა ბარი] იასი ვინმე CAMQm. ბუ-იაყუბ] ბუჟლოშ MQm. ბუჟლოშ A, ბუჟლოშ C. და] – A. 10 საბერძნეთ Q. მიმავალთა A. რაჲ Q, რა CAMm. ესოდენი C. 11 ოქროსა] ქორსა A. სიმდიდრისაჲ Q, ს-სა სხვ. აქუნდა] ჰქონდა C, ქონდა A. მეოტობაჲ Q, მეოტება AMm, მ-ობა C. 12 ესმაცა] ესმა A, უთხრეს C. მათგან] მათ C. წარხუალ A. საბერძნეთად A. ქე¹ნა Q, ქ-ნა სხვ. 13 და¹] – C. სიმდიდრითა] ალაფითა C. და²] ხოლო A. ~ მყის მოაქციეს მათ C. 14 მოეფინნეს] მოეხუივნეს A. 15 და] – A. ივანობასა CMQm. ასისფორნი A. და] – MQm. კლარჯეთი m. პირამდინ CA, + ტყუე იქმნა C. აჭარაჲ Q, აჭარა სხვ. 16 არგუეთი] არაგვით Mm. და] – Mm. და] – MQm. 17 მკუდრი] მკუდარი m. და] – MQm. ერთსა] – CMQm. დაწუნეს C, დაწუნეს სხვ. და¹] – CA. 18 კლარჯეთისანი m. და] – A. 19 ვიდრე] – C. მოსულადმდე AM, მოსულადმდე CQ, მოსვლადმდე m. ქე¹ნა Q, ქ-ნა სხვ. მოსწყუიტეს Mm. თულა C. სად C, სადმე m, სადალა A.

* ჭალაშვილისეულ ნუსხაში 216v დაუწერელია. ძველი ნაწილი იწყება 217r-ზე: | „... ისანი ბაგრატეულნი“.

¹ ფსალმ. 77,9 (ძველ, წინარეაოთნურ რედაქციებში).

ცხორება მუფეთ-მეფისა დავითისი

დაშოომილ იყო ტყეთა, კლდეთა, ქუაბთა და კურელთა ქუეყანისათა.¹ და ესე იყო პირველი
A174r დიდი თურქობა (ქრონიკონი იყო | ტ~*). ხოლო თუ ვინმე მთიულეთს ანუ სიმაგრეთა სადალა
m165v ვინ დაშთა კაცი, ზამთრისა | სიფიცხლითა, უსახლობითა და შიმშილითა ეგეცა მოისრა.
Q93r და განგრძელდა | ესევეთარი ჭირი ქრისტეანეთა ზედა; რამეთუ არესა თანა გაზაფხუ-
ლისასა მოვიდიან თურქნი და მათვე პირველთა საქმეთაებრ იქმოდინ, და ზამთრის 5
წარვიდიან. და არა იყო მათ ჟამთა შინა თესვა და მკადა; მოოკრდა ქუეყანა და ტყედ
გარდაიქცა; ნაცვალად კაცთა მკეცნი და ნადირნი ველისანი² დაემკვდრნეს მას შინა; და იყო
M262r ჭირი მოუთმენელი ყოველთა ზედა მკვდრთა ქუეყანისათა,³ შეუსწორებელი და აღმატებული
ოდესმე ყოფილთა [და] სმენილთა გარდასრულთა ოკრებათასა.
რამეთუ წმიდანი ეკლესიანი შექმნნეს სახლად ჰუნეთა მათთა, ხოლო საკურთხეველნი 10
ღმრთისანი – ადგილად არაწმიდებისა მათისა.⁴ და მღვდელნი რომელნიმე თუთ შეწირვასავე
C218r შინა საღმრთოდასა მსხვერპლისასა მუნვე | მახვლითა შეწირულ იქმნნეს და სისხლნი
აღრივნეს თუსნი მეუფისათა თანა; და რომელნიმე მწარესა ტყუეობასა მიცემულ იქმნეს.
მოხუცებულნი არა შეწყალებულ იქმნეს, ხოლო ქალწულნი – გინებულ, ჭაბუკნი –
A169v დაკუეთებულ, ხოლო ჩჩულნი – | მიმოდატაცებულ; ცეცხლი უცხო და მბრძოლი, რომლ- 15
ითა მოიწუა შენებული ყოველი, მდინარენი სისხლისანი ნაცვალად წყლისა ნაკადულთა
მრწყველნი ქუეყანისანი. და, რადთა თუთ მათ იერემიასთა ვიტყოდნი, – რამეთუ მან ოდენ
კეთილად უწყოდა ჟამისა ამის ჯეროვანი გოდება, – ვითარმედ: „მენი სიონისანი, პა-
m166r ტიოსანნი და ბოროტისა გამოუცდელნი, უცხოთა გზათა ტყუეობისათა მოგზაურობენ. ხოლო

1 დარჩომელ Mm, დარჩომილ AMQ. იყუნეს Mm. და] – CA. პ~ლ Q, პირველ M, პ-ლი CA + და CAQ.
2 თურქობ~ა Q, თ-ბა სხვ. თურქობა] + რამეთუ A. ქ~კნი Q, ქორანიკონი CMm, იჯდა სამასი (სიტყვით) CA,
იყო ტ~ MQm. ხოლო] – A. სადამე A, სადალა სხვ. 3 ზამთრითა Mm. სიფიცხითა A, სიტფითა MQm. ეგეცა]
ეგრეცა CAMQm. 4 განგრძელდა Q, განგრძელდა სხვ. ქ~ნთა Q, ქრისტეანეთა CAMm. არეთა Mm. 5 საქმეთა
A. და] – A. 6 წავიდიან CMQm. შინა] – C. თესვა Q, თესვა სხვ. მკადა Q, მკა სხვ. + და CQ. ქუეყანა Q, ქ-ნა სხვ.
7 გარდაიქცა] + და CA. ნაც~ვლად Q, ნაცულად AM, ნაცვლად Cm. მას CA, მათ სხვ. და] – MQm. 8 ქუეყანისათა]
ქართლისათა MQm. შეუსწორებელი] და შეუსწორებელნი MQm. 9 ოდესვე CA. სმენილთა] + და CMQm.
გარდამოსრულთა MQm. ოკრებათა Q, ოკრებულთა Mm. 10 რამეთუ] ხოლო MQm. შექმნნეს] – Q, შეიქმნნეს
C. ონეთა A, პონეთა CMQ. მათთა] თუისთა A. ხოლო] რამეთუ C. 11 არაწმინდებისა m. რომელნი A, რომელიმე
m. შეწირვასა CA. 12 საღმრთოსა Mm. მსხვერპლისავესა m. 13 აღრივნეს] არინეს A, აღირინეს MQ, აღირინეს
m. ~ თუისნი აღრივნეს C. მეფისა CMQm. ტყუეობასა] + შინა A. იქმნეს MQm, ქმნეს C. 14 შეწყალებულ]
შეწყნარებულ C. იქმნეს C, იქმნეს სხვ. 15 ხოლო ჩჩულნი] – A. მიმოდატაცებულ(ი) AMm. ცეცხლი] ცოცხალი
A. 15-16 რომელი C. 16 შენებულნი Qm. ყოველი C, ყ-ნი სხვ. სისხლთანი CMQm. ნაცულად AMQm, ნაცვლად
Cm. ნაკადულთა C. 17 მრწყველნი M, მარწყველნი m. ქუეყანისა m. იერემიასთა CA, იერემიასთა Mm,
იერემიასითა C. ვიტყოდით A, ვიტყოდე MQm. რამეთუ] + თუით C. ოდენ] ოდესმე A, ოდეს Q. 18 გოდება Q,
გ-ბა სხვ. სიონისა C. 18-19 პატიოსანი C. 19 ბოროტისა] ბოროტისმოქმედნი A, ბოროტის C. გამოცდილნი
MQm.

* ეს თარიღი აღნიშნულია ყველა ნუსხაში (შესაძლოა იგი ჩანართი იყოს). ნ. კიდევ ვარიანტებში.

¹ ებრ. 11,38. ² ფსალმ. 8,8 და სხვ. ³ ფსალმ. 64,9. ⁴ იერ. 19,11.

ცხორება მეფეთ-მეფისა დავითისი

გზანი სიონისანი იგლოვენ არა-ყოფისათჳს მათ ზედა მედღესასწაულეთაჲსა; და კელნი
დედათა მოწყალეთანი არა საზრდელისა შვილთა მიცემად მოქმედებენ, არამედ საზრდელ
A170r თჳსსა ჰყოფენ თჳთ მათ საყუარელთა თჳსთა¹. | და ესენი ესრეთ და ფრიადცა უძურეს.
M262v ამათ საქმეთა ესრეთ რაჲ ხედვიდა მეფე გიორგი, – და რამეთუ არასა|დათ იყო ღონე
C218v კსნისა და შეწევნისაჲ, არცა რაჲ დამ|კსნელი ამათ ძურთაჲ, რომელ მოეცვა პირი ქუეყა- 5
ნისაჲ, რამეთუ ძალი ბერძენთაჲცა შემცირებულ იყო, და რომელნი ქუეყანანი აღმოსავ-
ლეთს ჰქონდეს ზღუასა გარეთ, ყოველი თურქთა დაეპყრა, – ყო განზრახვაჲ დიდებულთა
თჳსთა თანა, და დაამტკიცეს წარსლვაჲ მაღალსა სულტანსა მალიქშას წინაშე; და
Q93v ესრეთ დადგა სული² თჳსი და | სისხლნი ქრისტიანეთა კსნისათჳს. და მინდობითა ღმრთი-
საჲთა და წარძღუანებითა ძელისა ცხორებისაჲთა წარვიდა ასპანს, ნახა სულტანი და შეწყ- 10
ნარებულ იქმნა მისგან, ვითარცა შვილი საყუარელი.³
რამეთუ იყო კაცი იგი, ვითარცა სიდიდითა კიდეთა მპყრობელობისაჲთა შეუსწორებელ,
ეგრეთვე სახითა სიტკბოებისაჲთა და სახიერებითა აღმატებულ ყოველთა კაცთასა, რომ-
ლისანი მრავალ არიან და სხუანიცა ურიცხვნი საცნაურებანი: მართლმსაჯულებანი, მოწყა-
A170v ლებანი, ქრისტიანეთა | სიყუარულნი, და, – რაჲთა არა განვაგრძოთ სიტყუაჲ, – ყოვლად 15
უბოროტოჲ რაჲმე გონებაჲ ყოველით კერძო აქუნდა. ამისთჳსცა ყოველი სათხოველი
C219r აღუსრულა მეფესა | გიორგის, უმეტესცა სასოებისა; და სამეფოჲ მისი თავისუფალ-ყო
m166v ზედა-მარბეველთაგან; და მოსცა კახეთიცა და | ჰერეთიცა, გარნა ხარაჯაჲ ითხოვა სამეფოჲსა
M263r მისისაჲ, რომელსა აიღებდეს ჟამთა მრავალთა. და ესრეთ | დიდებითა დიდითა გამოგზავნა

1 იგლოვენ C. მედღესასწაულეთათა A, მედღესასწაულეთასა სხვ. და კელნი] – A. 2 დედათა] დიდთა C. საზრდელითა MQm. მიცემად] – C. საზრდელსა A. 3 ~ თჳსთა (თჳსითა m) მათ საყუარელთა MQm. მათ საყუარელთა თჳსთა] მათსა ყოველსა რომელთათუთის A. და²] – MQm. 4 ამათ] + რა(ჲ) CAMQm. რაჲ] – A. არასადათ] არა Q, სადათ სხვ. 5 კსნისაჲ Q, კ-სა სხვ. ~ შეწევნისა და კსნისა A. შეწევნისაჲ Q, შ-ისა სხვ. რაჲ Q, რა CAMm. მკსნელი A. ძურთა CAMm, ძურთა საქმეთა Q. რ[~]ი Qm, რომელი სხვ. პირი] + ყოველისა A. 5-6 ქუეყანისა ქუეყანისა M. 6 ძალი] რ[~]ი Qm, რომელი M. და] – C. ქუეყანანი] + ამათ A. 6-7 ~ ქონდეს აღმოსავლეთს A. 7 ზღუის A, ზღუას m. ყოველასა A. თურქთა A. განზრახვაჲ Q, გ-ვა CAM, განძრახვა m. 8 თჳსთა] – A. და] – A. წარსლვა m. მალიქაშს M, მალიქაბს Q. 9 სული] თავი CMQm. ქრისტიანეთა CMm, ქ[~]ნთა Q. ქ-ა კსნისათჳს] ქრისტიანეთათუთის A. 10 და¹] – CMQm. ცხ[~]რბისა Q, ცხორებისათა CAM, ცხორებისათა m. ას[~]პნს Q, ასფანს C. 12 რამეთუ] და C, და რამეთუ A. იყოცა A. კაცი იგი] მალიქშა A. მპყრობელობისათა CA, მპყრობელობითა Q, მ-ბლობითა Mm. შეუსწორებელი C, შესწორებულ AMQm. 13 სახითა] სახლითა Mm. სახიერებითა] ს-ით m, სახარებითა A. აღმატებული C. 13-14 რომლისანი] რომლისაგან Mm. 14 და] – CMm. საცნაურებანი] სახარებანი A. მართლმსაჯულებანი] მართლმსაჯულობანი A, მრავალმსაჯულებანი CMm. 14-15 მოწყალეებანი – A. 15 ქრისტიანეთა CMm, ქ[~]ნთა Q, ქრისტიანეთანი A. განვაგრძოთ] განვაგლო MQm. სიტ[~]ყა Q, სიტყუა სხვ. 16 რაჲმე] რამეთუ C. გონებაჲ Q, გ-ბა სხვ. სათხოველი C, სათხოვარი m. 17 მეფეს Q. სამეფო მისი თავისუფალ-ყო C, სამეფოსა (-ფოს Q) მის თავი (თავის Q) საუფლო ყო MQm, ს. მისი განათავისუფლა A. 18 ზედა მარბეველთაგან A, მარბეველთაგან C. კახეთი A. (ჰ)ერეთი AMQm. 19 მისსა Mm. რომელთა Mm. ესრე A. დიდებითა] გადიდებითა A. დიდითა] ღთისათა MQm.

¹ გოდ. იერ. 4,2; 1,4; 4,10. ² იოან. 10,11; 10,15 და სხვ. ³ მათე 3,17 და სხვ.

ცხორება მუფეთ-მუფისა ღავითისი

სამეფოდ თჳსად; და წარმოაყოლნა სჳანი დიდნი, რაათა წარვლონ გზად მშუღობისა და რაათა აართუან კახეთი.

და ჟამსა სთულისასა მოვიდეს კახეთს და მოადგეს ციხესა ვეჟინისასა; ვიდრე ჰბრძოდესლა, მოვიდა თოვლი; ხოლო მეფესა გიორგის მოეკსენა ნადირობა აჯამეთისა, არღარას ზრუნვიდა სხუასა, არცა ელოდა აღებასა ვეჟინისა და კახეთისასა; არამედ ლაშქართა 5 თურქთა რომელნი ჰყვეს, მისცა ნიჭად სუჯეთი და ყოველი ქუეყანად იორის პირისა და კუხეთი, რომელი მოოკრდა მოდღენდელად დღედმდე. ხოლო თჳთ გარდავლო მთად ღიხთად და შთავიდა აფხაზეთად.

A171r მათ ჟამთა აღსართანცა, კახთა მეფე, წარვიდა მალიქ-შას წინაშე, დაუტევა ქრისტიანობად და შეეძინა სარკინოზთა სჯულსა; და ამით ღონითა აღილო სულტნისაგან კახეთი. ამით 10 C219v ესევეითართა ჟამთა არავე დამშუღნა ქუეყანად, არცაღა იქმნა ღხინება კაცთა უკეთურებისათჳს მკუდრთა მისთაღსა;¹ რამეთუ ყოველმან ჰასაკმან და ყოველმან ჰატივმან ყოველითურთ შესცოდეს ღმერთსა და მიიქცეს გზათაგან წრფელთა ყოველისა მიმართ უკეთურებისა; ბუნებით მოწყალე და სახიერი ღმერთი ესეოდენ განარისხეს, ვიდრემდის თჳსი მოიხადეს განჩინებად 15 Q94r რისხვისა, ქადებული უსჯულოთათჳს ესაიღას მიერ, მეტყუელისა ესრეთ: „გაღ | ნათესავსა M263v ცოდვილსა, ერი რქომელი სავსე არს უსჯულოებითა კუალითგან ფერკთათ ვიდრე თავადმდე. არა არს მას შინა სიცოცხლე, არცა ბრძულ, არცა შესახუეველ“ და შემდგომნი: „ამისთჳს m167r ქუეყანად თქუენი | ოკერ, ქალაქნი ცეცხლითა მომწუარ, სოფელთა თქუენთა უცხო თესლნი მოსჭამენ, და მოოკრებულ და დაქცეულ არს ერისაგან უცხო ტომთაღს“.²

ესე ყოველი მოიწია³ და თუალითა ჩუენითა ვიხილეთ,⁴ და ფრიად უფროღსი ამით 20 წარმოთქმულთასა: რამეთუ ვითარმცა ვინ მისცა თხრობასა ყოველი, რომელი იქმნა, [ანუ]

1 ~ თუისად სამეფოდ A. წარვლონ გზად მშუღობისა და რაათა] – A. გზად D, გზა სხვ. მშუღობით C. 2 რაათა] – C. წართუან MQm, აართონ A. კახეთად A. 3 ვეჟინისასა] + და AC. ბრძოდესლა AQ. 4 გიორგისა m. ნადირობად Q, ნ-ბა სხვ. აღარას A. 5 ზრუნვიდეს MQm. ვეჟინისა C, ვეჟ(ი)ნისასა სხვ. კახეთისა A. 6 რომელ A. ჰყვა A. ყოველი] – CA. ქწენა Q, ქუეყანა სხვ. პირი A. 7 მოოკრდა] მოუკდა A. მოდღენდელად] მუნ დღენდელად A. დღენდელად M, დღენდელად Q. დღედმდე] – A. გარდამოვლო (გარდ. m) MQm. მთად D, მთა სხვ. 9 ჟამთა] + შინა Q. ახსართანცა CA. ~ კახთა (კახთ m) მეფე აღსართან MQm. მალიქშას MQ, მალიქშასა A. 9-10 ქრისტიანობა CMM, ქწნბ Q. 10 შესძინა MQm. სჯულისა Mm, სჯულისა Q. მით C. აილო CAMm. სურტნისაგან MQ, სულტანისაგან A, სარკინოზთაგან (C-ში აშიაზე ტექსტის ხელით გასწორებულია: „სულტნისაგან“) C. 11 ქუეყანად Q, ქნა MmCA. არცაღა] არცა რაღ (რა) CAQ. ღხინება Q, ღხინება CAMm. 12 ასაკმან CA. 13 და] – MQm. მიაქციეს A. უკეთურებისა] + და CA. 14 ესეოდენ] ესევეითართა C. თჳსი] თჳთ CA. მოიხადეს] მოიცადეს C. განჩინება Q, გ-ბა სხვ. 15 რისხვისა Q, რისხვისა სხვ. ქადებული Mm. მიერ] მიმართ CAM. ვაღ AMm, ვაღ C. 16 რომელ A. თავადმდე Q. 17 არს] + შუღ A. არც m. ბრძული MQm, შესახუეველ C. და] – C. 18 ქალაქნი] + თქუენი m. სოფელსა C. თქუენსა C. 19 მოსჭამდენ A. და] – MQm. ტომთაღსა] თესლთათა (ჩამატებულია ზემოდან: „ტომთაღს“) C, თესლთასა m. 20 ჩუენითა] რომლითა C. უფრო(ი)სი CA, უფროს MQm. და რამეთუ A. 21 ვითარმცა] ვითარმა Mm, ვერმცა C. მისცა თხრობასა ყოველი რომელი იქმნა] – A. მისცა] მისწუთა C.

¹ ფსალმ. 106,34. ² ესაიღ 1,4-7. ³ ფსალმ. 43,18. ⁴ ფსალმ. 34,21.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

ვითარმცა ვინ გამოთქუა თითოეულად, რომელი ღღეთა ჩუენთა მოიწია ჭირი? ამას ყოველსა
A171v ზედა არავე | დასცხრა გულისწყრომაჲ უფლისაჲ¹ ჩუენ ზედა, რამეთუ არა შევინანეთ, არცა
C220r გულსხმა-გყავთ,² არცა ჯეროვნად მოვაქციეთ გზათა მიმართ უფლისა ბრძანებათსა.³
ამისთვისცა ქუეყანით მომავალთა ბოროტთა ზედა სხუანიცა საშინელებანი ზეგარდამონი,
ღმრთივ-მოვლენებულნი გუემანი, მოიწივნეს ქუეყანასა ზედა, რადთა არა თქუან მცოდველ- 5
თა, ვითარმედ: „ესე აღძრვანი წარმართთანი⁴ არა ცოდვათა ჩუენთათვის იქმნეს, არცა
ღმრთისა მიერ მოიწივნეს, არამედ შეცვალებითა რადთამე ჟამთაჲთა და დამთხუევითა
აღძრვისა საქმეთაჲთა“.

ამისთვისცა ღღესა აღვსებისა[სა], თუთ მას აღდგომასა მეუფისასა, რომელსა შინა
სიხარული და განსუენებაჲ საგონებელ იყო, მოხედნა რისხვით უფალმან ქუეყანასა და 10
შეძრა საფუძველითურთ ესეოდენ სასტიკებითა⁵, ვიდრემდის მთანი მაღალნი და კლდენი
M264r მყარნი სახედ მტუერისა დაიგალნეს, ქალაქნი და სოფელნი დაირღუეს, ეკლესიანი დაეც-
ნეს, სახლნი დაინთქნეს და დაზულეს და იქმნეს საფლავ მას შინა მკუდრთა; რომელთა
თანა თმოგუცა დაიქცა და დაიპყრა ქუეშე კახაბერი ძე ნიანიაჲსი ცოლითურთ. და განგრ-
A172r ძელდა ესევეითარი იგი რყევაჲ ქუეყანისაჲ საშინელი | ვიდრე განსრულებადმდე წელი- 15
წადისა, რომელსა შინა მოსწყდა სიმრავლე მძლე რიცხუსაჲ.

C220v მაშინ რისხვა[სა] შინა მოიქსენა წყალობაჲ⁶ მან, რომელი სწავლის ყოველსა შეილსა,
რომელი უყუარს,⁷ [რომელი] მოაკუდინებს და აცხოვნებს,⁸ რომელი მზა არს უფროჲს
m167v მამისა მოწყალისა | წყალობად, რამეთუ წერილისაებრ: „არა თუმცა უფალმან დამიტევა ჩუენ
Q94v თესლი, ვითარცა სოლომ[ელ]ნიმცა შევიქმნენით და გომორელთამცა მივემსგავსენით“.⁹ რამეთუ 20

1 ვითარმცა ვინ გამოთქუა თითოეულად რომელი] – CMQm. მოიწია ჭირი] – CMQm. 2 გულისწყრომაჲ უფლისაჲ Q, გულისწყრომა უფლისა სხვ. შევინანეთ M. 3 გულისკმა AMQm. -გყავით Mm. მოვაქციეთ A, მოვაქცივეთ m. უფლისა ბრძანებათსა] უფლისათა A. 4 მავალთა A. ზეგარდამონი] + და C. 5 ღმრთივ-] ღმრთისა მიერ A. მოვლენილნი CQ. მოიწივნეს] – Q. ქუეყანასა ზედა] ქუეყანანი MQm, ქ-სა ჩუენსა ზედა A. 6 აღძრვანი] აზნაურნი Mm. არცა C. 7 მიერ] – A. მოიწივნეს] – CMQm. შეცვალებისათვის C. რათამე AM, რასამე C, რათამე m. და] – C. დამთხუევითა C. 8 აღძრვისა] – A, აღძრვათა C, აღზრვისა M, აღზორვისა m. 9 ღღესა] – Mm. აღვსებასა CAMm, აღვსებისა Q. მას] ამის M, მისა m. აღდგომისა Mm. მეუფისასა] უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესსა A. 10 განსუენებაჲ Q, გ-ბა სხვ. საგონებელ] ჯერ A. ~ უფალმან რისხვით(ა) CA. ქუეყანასა] – A. 11 შეიძრა Mm. შეძრა + ქუეყანა A. ესე ოდენ AMQm. სასტიკად CMQm. კლდენი] + სასტიკნი MQm. 12 დაიგალნეს] და იგულნეს M, და იგ~ვლნეს Q, და იგლოვნეს m. დაეცნეს] + და CA. 13 დაზულეს] დაძულეს C, დაირღუნეს MQm. ~ მას შინა მკუდრთა საფლავ C. მკუდრთა] მკუდართა A. 14 და დაიქცა Q. და] – A. დაიპყრა CA. კახაბერის ძე ნიანია A. ნიანისი Mm. და] – CM. 15 იგი] – A. რყევაჲ] ძრვა A. ქ~ყნსა Q, ქ-სა სხვ. ~ საშინელი ქუეყანისა C. საშინელი] – A. ვიდრე] – CMQm. წელიწადისა Cm. განსრულებადმდე წელიწადისა] წელიწადმდის A. 16 მოსწყდა Q. მძლე რიცხუსაჲ] ურიცხვ AMQm. 17 წყალობა CMm. წყალობაჲ მან] წყალობამან A. სწავლის] სცვლის A. და] – MQm. 18 მზა არს Mm. 19 ~ წყალობად უფროს მამისა მოწყალისა CA. 20 სოლომადმცა C, სოლომნიმცა A, სოლომომცა MQ, სოლომომცა m. გომორელთა CMQm.

¹ ფსალმ. 84,4. ² ფსალმ. 84,5. ³ ფსალმ. 17,22 და სხვ. ⁴ ფსალმ. 2,1; საქმე 4,25. ⁵ ფსალმ. 17,8; 81,5. ⁶ ამბაკ. 3,2. ⁷ ებრ. 12,6. ⁸ II სჯ. 31,39; I მეფ. 2,6. ⁹ ესაია 1,9; რომ. 9,29.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა დავითისი

ამიერითგან იწყეს ნიავთა ცხორებისათა მობერვად და ღრუბელთა მაცხოვარებისათა¹ აღ-
მოჭვრობად, ვინაჲთგან ათორმეტ წელ ამათ თუთო-სახეთა ჭირთა განგრძობილთა ბნელსა
უკუნსა შინა იწყო აღმოცისკრებად მზემან ყოველთა მეფობათამან, დიდმან სახელითა და
უდიდესმან საქმიითა, სახელმოდგამმან დავით ღმრთისა მამისამან, და თუთ სამეოცდამეათორ-
მეტემან შვილმან ამის დავითისმან, დავით.*

5

M264v
A172v
C221r

მას ჟამსა, რომელსა იყო ჰასაკითა ათექუსმეტის წლის (ხოლო ქრონიკონი იყო
ტ[~]თ)**, ამას, მარტოდ-შობილსა გიორგისგან, თუთ მამამან დაადგა გვრგვნი მეფობისაჲ; –
უჭემმარიტესი ითქუნ: | თუთ მამამან ზეცათამან ჰოვა დავით, მონაჲ თუსი, და საცხებელი
მისი წმიდაჲ სცხო,² რამეთუ კელი მისი შეეწია, და მკლავმან მისმან განაძლიერა | იგი;³
წყალობაჲ და ჭემმარიტებაჲ⁴ შეჰმოსა⁵ მას; და უაღრეს-ყო უფროჲს ყოველთა მეფეთა
ქუეყანისათა,⁶ ვიდრემდის დადგა ზღუასა ზედა კელი მისი და მდინარეთა ზედა მარჯუენე
მისი;⁷ გარნა შრომითა ფრიადითა და ღუაწლითა ძლიერითა და მრავალთა დღეთა შემდგო-
მადლა იქმნა ესე, ვითარცა წინამდებარემან სიტყუამან ცხად-ყოს.

10

რამეთუ მეფე იქმნა რაჲ დავით, მოოკრებულ იყო ქართლი; და თუნიერ ციხეთა სადამე
არასადა იყო სოფელსა შინა კაცი, არცარა შენებულებაჲ. მათ ჟამთა შინა ჰქონდ[ი]ს
თრიალეთი და კლდე-კარნი და მიმდგომი მათი ქუეყანაჲ ლიპარიტს, და მეფ[ი]სა დავით[ი]ს
წინაშე იყვის რეცა ერთგულად, ეგრეთვე ნიანია კახაბერის ძეცა. და სხუანიცა აზნაურნი

15

1 ნიავთა] ნავითა C, ნავთა (ი ჩამატებულია M) Mm. ცხორებისათა] – A, ცხოვრებისათა m. მაცხოვარებისათა C,
მცხრბის[~]თა Q. 2 ჭირთაგან C. ჭირთა და A. განგრძობილსა C, განგრძობითა MQm, განგრძობილსა ჭირსა A.
3 აღმოცისკრობად CA. ყოველთა C. და] – MQm. 4 საქმიითა] – Mm. სახელმდგომმან MQ, სახელითა უდიდესმან
მდგომმან m. მამამან CAQ. 4-5 სამეოც და მეათორმეტემან CMQm, სამეოც და მეათურამეტემან A. 6 რომელსა]
– AMm, რომელი Q. ჰასაკით M, ასაკითა C. რომელსა იყო ჰასაკითა ათექუსმეტის წლის] – A. ათექუსმეტის C,
ი[~]ვ Qm, თექუსმეტის(ა) სხვ. წლისა CQ. ხოლო] – AQ. ~ იყო ქრონ. AQ. ქორანიკონი Mm. იყო] – Mm. 7 ტ[~]თ]
სამას ოცდა ცხრა C, სამოცდაცხრა A, ტ[~]თ MQm. ამის MQm. მეფობისაჲ Q, მეფობისა სხვ. + და A. 8 ითქუნ]
– C, ითქინ Q, ითქინ Mm. მონა CAMm. 9 ~ წმიდა მისი C. წ[~]ე Q, წმიდა AM, წმინდა m. სცხო] + მას A.
და რამეთუ CMQm. მისი] + წმიდა(ა) MQm. შეეწეოდა მას A. მკლავმან] + წმიდამან A. 10 შეემოსებოდა A,
შეემოსა M, შემოსა Q, შეამოსა m. მას] – CMQm. და უაღრეს] უზემთაეს A. ყო] + იგი A. 11 დავსდგა A. ზღუათა
CMQm. მდინარესა Mm. მარჯუენა AMQ. 12 და²] – A. 12-13 შემდგომად A, შემდგომადცა MQm. 13 იქმნა] იყო
იქმნა MQm. ცხადყოს] + ესე C. 14 რაჲ] – C. იყო ქართლი] – A. ციხეთასა დაჲ MQm, ციხეთასა სადამე A,
ციხეთასა C. 15 არასადა] არა CA. ~ კაცი სოფელსა შინა A. შენებულობა და A. ჰქონდეს CMQm, ჰქონდეს A. 16
მიმდგომნი Q. მათი] მისი CA. ქ[~]ენა Q, ქ[~]ნა სხვ. ~ ქუეყანა(ა) მათი MQm. ლიპარიტის Am. მეფეს(ა) დავითს ყვ 17
იყო A. ერთგულად m. ძესაცა A. ძეცა] + ხოსრო მახაბელი m. სხუანი აზნაურნიცა C.

* C-ში ამ სიტყვის გასწვრივ აშიაზე: „დავით მეფე“ (წითელი მელნით). Mm-ში: „დავით აღმაშენებელი“ (M-ში
სხვა ხელით). Q-ში მხედრული ხელით: „დავით აღმაშენებელი გაკელმწიფდა“. ამავე გვერდზე სხვა მინაწერებია
ამავე მხედრული ხელით: „დავით აღმაშენებლის დროს ყოფილა [ქ[~]ს] აქათ ჩრ[~]ოდ, [აწ არს] ამ ჩვენს ჟამს
ჩღ[~]ოზ; ახლა დავით აღმაშენებელს აქეთ გასულა წელიწადი ქ[~]გ“.

** ეს თარიღი აღნიშნულია ყველა ნუსხაში (შესაძლოა იგი ჩანართი იყოს). A-ში შეცდომით ნაჩვენებია ქრონიკონი
69, დანარჩენებში – 309. ნ. კიდევ ვარიანტებში.

¹ მათე 17,5. ² ფსალმ. 88,21. ³ ფსალმ. 88,22. ⁴ ფსალმ. 83,12. ⁵ ფსალმ. 92,1. ⁶ ფსალმ. 88,28. ⁷ ფსალმ. 88,26.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა დავითისი

მცირედ-მცირედ შემოკრბიან დაშთომილნი სადამე და სოფლებადცა დაიწყეს შთამოსლვად და დასხდომად.

m168r და იყო მაშინ საზღვარი სამეფოჲსაჲ მთაჲ მცირე ლიხთაჲ და სადგომი | სამეფოჲ
წალულის-თავი. და ოდესცა ნადირობაჲ უნდის ქართლისა ჭალაკთა ანუ ნაჭარმაგევს,
M265r რომელი ყოვლად აღსავსე იყო ირემთა და ეშუთა მიერ, არა პირველ | შთავიდიან, ვიდრემ- 5
C221v
A173r დის | ცხენ-კეთილთა მკედართა მიერ მოინახიან, და მაშინლა [შთა]ვიდიან ნადირობად ვაკესა.

Q95r ამა ვითარებასა შინა გარდაკდა წელიწადი ოთხი; მოკუდა სულტანი მალიქმა და
ლიპარიტ ამირამან იწყო მათვე მამულ-პაპურთა უგზოთა კუალთა სლვაჲ, რამეთუ ზაკვდა
წინაშე მისსა მოპოვნებად უსჯულოებისა¹; დაღათუ ქრისტეანე იყო სახითა, გარნა ორგულე-
ბაჲ და სიძულილი პატრონთაჲ გუარისაგან მოაქუნდა გონებითა; და ვინაფთგან გულისკმის- 10
ყოფაჲ არა ინება კეთილისაჲ², დადგა იგი ყოველსა გზასა არა-კეთილსა³.

ამას რაჲ ესევეითარებასა ხედვიდა მეფე დავით, ინება განწურთაჲ მისი; ამისთჳსცა
პერობილ-ყო იგი ჟამ რაოდენმე, რომელი კმა იყო განსასწავლელად გონიერისა ვისმე; და
ესრეთ, მომტკიცებული მრავალთა და მტკიცეთა ფიცთა მიერ და ერთგულებისათჳს ღმრთი-
სა შუამდგომელად შემომღებელი, განუტევა იგი, და მითვე დიდებითა ადიდა და არა შეუცვალა; 15
რამეთუ კეთილმან არა თუ მართალსა, არამედ არცა თუ ბოროტსა ადვილად აბრალის,
ვინაფთგან სიბოროტედ არა განსწავლულ არს, არცა მეჭუელ.

C222r
A173v
A168v,6
M265v ხოლო იგი ვითარცა ძალლი მიექცა ნათხევარსა და ვითარცა ღორი ინწუბა სანგორელ-
სა მწურისასა⁴; განაცხადა მტერობაჲ და | უკეთურებასა იწურთიდა საწოლსა ზედა თჳსსა⁵.
იხილა რაჲ მშუდმან და | ღმრთივ-განბრძნობილმან მეფემან, რამეთუ კუდი ძალლისაჲ არა 20

1 შემოკრბინა MQm. შთომილნი Q. ~ სადამე (სადმე m) დაშთომილნი Mm. სადავე CAQ. ~ სოფლებთაცა (+ შინა C)
C, სოფლებთავეცა A, სოფლებდთაცა M, სოფლებდთაცა Q. და იწყეს MQm. შთამოსლვად m. 3 და] – A.
~ მაშინ იყო A. სამეფოჲსაჲ] – A. მთაჲ] – Mm. 4 წალულის-თავსა MQm. ნადირობაჲ Q, ნ-ბა სხვ. ქართლის m.
ჭალათა A. 5 ყოვლად] – Mm, ყოლად C, ყოვლადვე A. ირმითა Mm. არცა C. არა პირველ შთავიდიან] – A. 5-6
ვიდრემდის ცხენკეთილთა მკედართა მიერ მოინახიან და მაშინლა] ხოლო ცხენკეთილნი კაცნი ჩამოგზავნიან და
გაინახიან ეგრეთღა A. 6 შთავიდიან] ჩავიდიან C, მოვიდიან MQm, ჩამოვიდიან ნადირობად A.
ნადირობად] – CMQm. 7 ამა ვითარებასა შინა] ამას შინა MQm, ამაშიან C, ხოლო ამა ვითარებასა შინა A.
გარდაკვდეს C. მალიქამ MQm. 8 ~ ამირამან ლიპარიტ C. ამირამ m. მამულ-პაპურთა] მამულის პაპთა A. მამულისა
C. უგზოთა C,] – სხვ. სლვაჲ D, სლვა CAMQ, სვლა m. 9 მისსა ყვ. უსჯულოებისა Q. ქენე Q, ქრისტეანე
CAMm. 9-10 ორგულებით(ა) CAMQ. 10 სიძულილით A. პატრონთა CMQm, პატრონთაგან A. გუარისაგან] – A.
და] – A. 10-11 გულისკმის-ყოფაჲ Q, გულისხმის-ყოფა სხვ. 11 იგი] – AMQm. ყოელსა C. 11 არა კეთილისა m. 12
ამას] და მას A. ესევეითარებასა] – CMQm, რაჲ] – A. მეფე] – A. დავით] და C. გაწურთ(უ)ა(ე) AMQm. ამისთჳსცა]
და A. 13 პერობილიყო C. ჟამსა Mm. ვისსამე CMQ, ვისისამე m. 14 ესრეთ] ესეც m. ერთგულობისათჳს A,
ერთობისათჳს MQm. 15 შუამდგომელად] შუა CMQm. შემომღებელი] შემოღებული MQm, მომცემი A. იგი] – C.
მით დიდებითავე C. 16 მართლისა A. არამედ] – C. არცალა A. ბოროტისა A. 17 განსწავლილ A. მეჭუელ] + იყო
A. 18 იწუნბა CQ, იწუნბა M, იწუნებდა m. 19 მტერობაჲ D, მობა სხვ. და] – A. ~ თუისსა ზედა C. 20 მეფემან]
+ დავით A. რამეთუ] კუალად A. ძალლისაჲ Q, ძალლისა სხვ.

¹ ფსალმ. 35,3. ² ფსალმ. 35,4. ³ ფსალმ. 35,5. ⁴ იგავ. 26,11; II პეტ. 2,22. ⁵ ფსალმ. 35,5.

ცხორება მფეთ-მფისა დავითისი

m168v განემარტების, არცა კირჩხიბი მართლიად ვალს, მეორესა წელსა კუალად შეიპყრა, ორ
წელ ჰყრობილ-ყო და საბერძნეთს გაგზავნა; და მუნ განეკუა | ცხორებასა.

ამას ჟამსა გამოვიდეს ფრანგნი, აღილეს იერუსალემი და ანტიოქია. და შეწევინთა
ღმრთისაათა მოეშენა ქუეყანად ქართლისად, განძლიერდა დავით და განიმრავლნა სპანი და
არღარა მისცა სულტანსა ხარაჯად. და თურქნი ვერღარა დაიზამთრებდეს ქართლს; რამეთუ
ვიდრე მოაქამდე ზამთრისავე მოწევნასა თანა ფალანგებითა მათითა ჩამოდგიან ჰაკჭალას და
დიღუამს და ჩაღმართ მტკურისა და იორისა პირთა, რამეთუ მათი იყო სადგური.

A169r კახეთს მეფობდა კურიკე, კაცი მეფობასავე თანა მე[უ]ფე-ქმნილი ვნებათა ზედა და
ჭემმარიტი ქრისტეანე. მოსცა ჟამი ღმერთმან მეფესა დავითს და წარუღო კურიკეს ციხე
ზედა ზადენი*. და წარემატებოდა დიდებითა და განმარჯუებულებითა, რომელთა თანა ესეცა
C222v იქმნა: მოკუდა რატი, ძე ლიპარიტისი, კაცი ორგული და ნანდულქვე ნაშობი იქედნეთად;¹ და
Q95v ესრეთ დასრულდა სახლი ბალუაშთა, სახლი განმამწარებელთად,² რამეთუ სუა | უკუა-
ნადსკნელი თხლე რისხვისა, სასუმელი ცოდვილთა ქუეყანისათად³ და არღარავინ დაშთა
M266r საყოფელთა მათთა მკუდრი,⁴ რამეთუ აღიქსენა უსჯულოება მამათა | მათთად წინაშე
უფლისა,⁵ და მამული მათი აღილო მეფემან.

შემდგომად წელიწადისა ერთისა მიიცვალა კურიკე მეფე და დასუეს კახთა მეფედ ძმისწუ-
ლი კურიკესი აღსართან, არარათა მქონებელი ნიშთა მეფობისათად, არამედ ცუნდრუკი რადმე,
უსჯულო და უმეც[ა]რად უსამართლო და ყოვლად წინაუკმო მამისძმისა მისისა.

1 განემარტების CMQm, განემარტების A. მართლად CAMm, მართლად Q. 2 ჰყრობილ(ი) იყო AMQm. და² – MQm.
მუნ] – C. ცხორებასა CAMQ, ცხორებასა m. 3 ამას] კუალად ამას A. გამოვიდა Q. აღილეს Q. იწმლი Q.
იერუსალემი CAMm. ანტიოქი MQm. და² – MQm. 4 ქართლისა CA, ქართლი MQm. და] – A. განამრავლნა CA.
5 სულტანს Qm, სურტანსა A. ხარაჯად Q, ხარაჯად სხვ. დაიზამთრებდა m. ქართლსა Mm. 6 ვიდრე] – CMQm.
აქანამდი C, აქამომდე A, მოაქამდე m. ზამთრისა A. ~ თანა მოწევნისა (მიწევნისა Mm) MQm. მოწევნასა თანა]
მოწევნასა A. ~ ჩამოდგიან ფალანგითა მათითა C. ავჭალას A. და] – A. 7 დიღუმს A. და¹] – MQm. იორის CAMm.
პირსა A, პირითა m. სადგომი MQm. 8 კურიკე] კაე Mm, კ~ე Q. მეუფე] – CA, მეფე MQm. -ქმნილი CM, ქ~ნლი
Q, ქმ~ული A. ვნებითა AMm, ვნ~ბთა Q. 9 ქრისტეანე CAMm, ქ~ნე Q. ~ ღმერთმან ჟამი C. და] – MQm. წარუღო
CA. კურიკეს] კაეს Mm, კ~ეს Q. 10 ზედაძენი C. ზედა ზადენი] + ქრონიკონი იყო სამასოცდასამი A. გამარჯუ-
ებულობითა AQ, გამარჯუებითა C. ესეცა] – C. 11 ~ ძე ლიპარიტისი რატი C. ლიპარიტისა Qm. ნამდულვე MQm.
იქედნესი MQm. და] – A. 12 ესრე MQ, ესე m. ბალუაშთა C, ბალუაშთა A. ბალუაშთად სახლი] – MQm.
განმამწარებთა Mm. 12-13 უკუანასკნელი A, უკანასკნელი Mm. სუა ... ქუეყანისათად და] – C. 13 თხლე] – Mm.
რისხვისა] რიცხვისა m. დაშთა] დარჩა MQm. 14 აღიქსენა D, აიქსნა A, აიხსნა C, აღიქსნა MQm. უსჯულო(ვ)ება
AMm, უსჯულოება C. 15 აღილო] + შემდგომად MQm. 16 და შემდგომად A. წელიწადისა CMm. კურიკე] კაე Mm,
კ~ე Q. ~ მეფე კურიკე CA. ~ მეფედ კახთა C. კახთ m. 17 კურიკესი] კაესი Mm, კ~ესი Q. აღსართან] + და MQm,
(და) არა რათა MQm. არარათ C. არარათა მქონებელი ნიშთა მეფობისათად] რომელსა არა რა ქონდეს ნიშანი
მეფობისანი A. ნიშთა] ნიჭთა C. არამედ] რამეთუ იყო A. 18 უსჯულო და ... უსამართლო] – CMQm. ყოვლად
უმეცრად A. და ყოვლად წინაუკმო მამის ძმისა მისისა] – A. წინა უკუმო C, წინაუკუმიუა Mm, წინაუკუმიუა Q.
მისისა D, მისისა CMQm.

* ამ სიტყვას A-ში მოსდევს თარიღი: „ქრონიკონი იყო სამას ოცდასამი“.

¹ მათე 3,7; 12,34 და სხვ. ² ეზეკ. 2,4. ³ ფსალმ. 74,9. ⁴ ფსალმ. 68,26. ⁵ ფსალმ. 108,14.

ცხორება მეფეთ-მეფისა და ვითისი

A169v მას ჟამსა განიცადა მეფემან გონებისა თუალითა და კეთილად გულისკმა-ყო საქმე, რომლითა მოიმადლებოდ[ის] ღმერთი და სარგებელი დიდი იქმნებოდა[ის]; რამეთუ წმიდანი ეკლესიანი, სახლნი ღმრთისანი, ქუაბ ავაზაკთა¹ ქმნილ იყვნეს; და უღირსთა და უწესთა მამულობით უფროდს, ვიდრე ღირსებით, დაეპყრნეს უფროდსნი საეპისკოპოსონი, – არა კარით მწყემსებრ შესრულ[თა], არამედ ავაზაკებრ ერდოთ;² და მათნივე მსგავსნი ხუცესნი და ქორეპისკოპოსნი დაედგინნეს, რომელნი, ნაცვალად სჯულთა საღმრთოთა პყრობისა, უსჯულოებასა აწურთიდეს მათქუეშეთა. | და თუთ | სახლით უფლისათ და მღდელთაგან გამოვიდოდა უსჯულოება და ცოდვა, | რომლითა თუალი ღმრთისა, მხედველი ყოველთა, ესეოდენ რისხვად აღძრულ იყო, ვითარცა ზემორე სიტყუამან განაცხადა. რამეთუ არა სწორ არს ცოდვა მღდელისა და მკედრისა, არცა ერისა და მღდელთმთავრისა, არცა მწყემსისა და სამწყსოსა, ვითარცა წერილ არს: „მონამან რომელმან იცოდის ნება უფლისა თუსისა და არა განეკრძალოს, იგუემოს დიდად“.³

m169r
A174r₁₈
A174v
C223r

M266v

ამათ უკუე დიდთა წყლულებათა კურნებად შემოკრება კრება ერ-მრავალი; რამეთუ სამეფოდა თუსისა კათალიკოსი, მღდელთმთავარი, მეუდაბნოენი, მოძღუარნი და მეცნიერნი შემოკრიბნა წინაშე თუსსა ჟამსა და ადგილსა ჯეროვანსა; და მრავალ დღე გამოწულილვითა ფრიადითა კეთილად გამოიძიეს და ყოველი ცთომილი განჰმართეს და კეთილწესიერება

1 და] – A. კეთილად] კუალად Mm. საქმე] – A. 2 მოიმადლებოდა CMQ, მოიმადლებდა A. ღმერთსა A. დიდი] – A. იქმნებოდა ყვ. წმიდანი m. 3 ქმნილ იყვნეს და] ქმნილნი A, ქმნულ Mm. უღირსთა და] უღირსებით MQm, უაღრესთა A. და] – C. უწესთა] – CMQ. 4 მამულობითა MQm. უფროდს ვიდრე ღირსებით] – A. უფროდს ვიდრე] უფროსვე C. დაიპყრნეს C. უფროდსნი] – A, უმრავლესნი C. საეპისკოპოზოდ C, საეპისკოპოზოსანი A, საეფისკოპოსონი Mm. 4-5 არა კარით მწყემსებრ შესრულთა, არამედ ავაზაკებრ ერდოთ] ვითარცა ავაზაკთა A. 5 მწყემსებ C. შესრულთა] – Mm, შესრულნი CQ. არამედ ავაზაკებრ] – Mm. ავაზაკთაებრ C. ერდოთ] + შესრულნი CMQm. 6 ქორეფისკოპოსნი C, ქორეპისკოპოსნი A, ქორაფისკოპოსნი Q, ქორაფისკოპოსნი (კოპოსნი m) Mm. რომელმან A. ნაცვალად C, ნაცულად AM. სჯულთა A. საღმრთოთა] ღმრთისათა MQm. ~ პყრობისა ღმრთისა C. პყრობისა] – A. 7 მათ-ქუეშეთა] + ყოველთა A. სახლით] სახელითა A. უფლისათ CMQ, უფლისათა AM. 8 გამოვიდოდა] + ყოველი A. უსჯულოება Q, უსჯულოება სხვ. და ცოდვა] – CMQm. რომლითა] რომელთა A. მხედველი] ზედამხედველი C, ხედვიდა და A. 9 ესეოდენ] – A, ესეოდენად C, ესეოდენად MQm. რისხვად აღძრულ] განრისხებულ A. აღზრულ Mm. ზემორე C. ზემორე სიტყუამან განაცხადა] ზემო ვთქუით A. გამოაცხადა MQm. და ვითარ რამეთუ A. 9-10 რამეთუ არა სწორ არს ცოდვა] – C. 10 ცოდვა Q, ცოდვა სხვ. მღდელობისა A. მკედრისა D, მ-ისა სხვ. და] + არცა C. -მთავრისა Q, მ-სა სხვ. + და C. 11 სამწყსოსა D, ს-სა სხვ. იცოდეს m. ნება Q, ნება სხვ. 12 არა] – Q. განეკრძალოს] განემზადოს ნებისაებრ მისა A. დიდად] დიდათ m, ფრიად A. 13 უკუე] + ვითართა და A. წყლულებათა] წყალობათა Mm. შემოკრიფა C, შემოკრიბა MQ, შემოკრიბნა m. კრება] – A, კრება CMm. ერი მრავალი AMQm. რამეთუ] – A. 14 კათალიკოსნი CA, ქათალიკოსნი M, კათალიკოსნი Q, კათალიკოსნი m. 15 შემოკრიბნა] + ყოველნი A. თუსსა] მისსა A, მათსა MQm. ჟამსა და] – C. ჯეროვანსა C. ~ დღეთა მრავალთა ფრიადითა გამოწულილვითა A, 16 ფრიადითა] – C. და] – A. ცთომა A. განჰმართეს] განმართეს AQ, განამართლეს MQm. კეთილწესიერება სათნო ღმრთისა ყოველითურთ] კეთილი და სათნო ღმრთისა წესი ყოველი A. კეთილწესიერება Q, კ-ბა C, კეთილწესისაებ(რ) Mm.

¹ მათე 21,13 და სხვ. ² იოან. 10,1-2. ³ ლუკა 12,47.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

სათნოჲ ღმრთისაჲ¹ ყოვლითურთ დაამტკიცეს; უღირსად გამოჩინებულნი განკუეთნეს და გარდამოსთხინნეს საყდართაგან,² დაღათუ არა-ადვილ იყო ესე ნათესავთა მათთა ძლიერებითა; რამეთუ იყვნეს კაცნი მთავართა და წარჩინებულთა შვილნი, რომელთა უწესოდ დაეპყრა საყდრები; და მათ წილ ჭეშმარიტნი და სათნონი ღმრთისანი მწყემსნი დაადგინნეს.

და ძეგლი შუენიერი ჭეშმარიტისა სარწმუნოებისაჲ აღწერეს, მიმდგომი და მოწამე წმიდათა | ათორმეტთა კრებათაჲ. და ესრეთ ყოველნი ნიჭითა სამეუფოთა წარგზავნენს თითოეული სახიდ თვსად. და ესეცა მიმსგავსებულად დიდისა კოსტანტინესა აღასრულა მეფემან ღავით; რომლისა სანაცვლოდ იხილეთ, თუ რაჲ განაგო ღმერთმან გულთ-მეცნიერმან, უძილმან მცველმან ისრაელისამან.³

რამეთუ ესე აღსართან, კახთა მეფედ ქსენებული, შეიპყრეს ჰერთა დიდებულთა, არიშიანმან და ბაჰრამ და დედის ძმამან მათმან ქავთარ ბა[ჰ]რამის ძემან, და მოსცეს მეფესა. და აღიხუნა მეფემან ჰერეთი და კახეთი, და ერწუხს ქმნნა წყობანი დიდნი და კმა-განსმენილი იგი დიდი ძლევაჲ, რომელ მცირედითა ლაშქრითა და განწილ[ლ]ულითა ერთთა დაკოცნა სულტნისა იგი სპანი ურიცხუნი; ათაბაგი განძისაჲ და უმრავლესი კახთა ქუეყანისა ერი, მტერთავე თანა გარე-მოდგომილი ჩუენთა, ესეოდენ ადვილად და მოსწრაფედ კელთ-უსხნა ღმერთმან საკურველებათამან⁴, რომელ ერთი ათასთა არა თუ სდეგდა, არამედ კელითა იპყრობდა, და ორთა არა თუ წარექცივნეს ბევრნი⁵, არამედ სა[მაღავთაჲთ] თვთ მათითვე ტყეთა და მთხრებლთაჲთ ტყუედ მოჰყვანდეს იგინი ყოველნი.

ხოლო თვთ მეფე არა ვითარცა სხუაჲ ვინმე ზურგით უდგა ოდენ სპათა თვსთა, | ანუ შორით უზახებდა, ვითარცა ერთი მთავართაგანი⁶, არამედ უპირატეს ყოველთასა თვთ

1 სათნოჲ ღმრთისაჲ – CMQm. განკუეთნეს – CMQm. და + შეაჩუენეს A. 2 გარდამოსთხინნეს CA, დაღათუ] და რამეთუ A. არა-ადვილ] ძნელლა A. 2-3 ნათესავთა მათთა ძლიერებითა] – A. 3 რამეთუ იყვნეს კაცნი მთავართა და წარჩინებულთა შვილნი] – CMQm. 3-4 რომელთა უწესოდ დაეპყრა საყდრები] – CMQm. და სათნონი ღმრთისანი] – CMQm. 5 შუენიერი] – A. ჭეშმარიტისა სარწმუნოებისაჲ] – CMQm. 6 ათორმეტთა] ათოთხმეტთა Q. განიმგზავრნეს C, გაგზავნენს MQm. 7 სახლად Mm, სახედ CA. მიმსგავსებული C. კოსტანტინესი C, კოსტანტინესსა MQm. 7-8 აღასრულა მეფემან ღავით] აღესრულა ღავით მეფისაგან C. 8 სანაცვლოდ Mm. თუ] – m. რა AMm, რით C. ღმერთმან გულთმეცნიერმან] – MQm. გულთმეცნიერმან] – C. 9 უძილმან] – A. 10 ახსართან A. კახთ Am. ქსენებულ იყო A. ჰერთა] ერთა A, ჰრეთა Mm. 11 არშიანმან Mm. ბაჰრამ C, ბარამ სხვ. და] – MQm. მათმან] მისმან A. ქავთარ] ქავთარის ძემან MQm. ქავთარ ბაჰრამის ძემან] ბარამ ქავთარის ძემან C. ბარამის A. 12 და] – CA. აიხუნა CAQ. ერეთი CA, ჰრეთი Mm. ერტუხს C, ერტოხს MQm. 12-13 კმა-განსმენილი A, -განსმენილი MQm. 13 იგი] – A. იგი] + და MQm. ძლევაჲ Q, ძლევა CAMm. განწილულითა] გაწირულითა C, განწირულითა AMQm. 14 დაკოცნის M, სულტანისა AMQ. ~ ურიცხუნი სპანი CA + და CA. განძისა CMQm, განძისა A. და] – A. კახთა და ყვ. 15 ერი] – A. თანა] + ჩუენთა C. ჩუენთა] – C, ჩუენდა A, ჩუენ თანა Mm. ესე ოდენ და A. და მოსწრაფედ] – A. 16 კელთა უსხნან m. საკურველმან A, საკურველებათამა m. რომელი A. თუ] – CMQm. 17 კელითა] – CMQm. და] – A. თუ] – C. წარექცივნეს თუ არა C. ~ ბევრნი წარექცივნეს A. თუ არა C. ბევრთა C. სამაღავთაჲთ] სანთლითა CAMQm. 18 მათითვე A, მათითვე C, მათითვე M. ტყეთათ MQm, ტყეთა A. მთხრებლთათ A, მთხრებლთათ CMQm. მოიყვანდეს A. იგინი] ყოველნი ქრისტიანნი A. ყოველნი] – CMQm. 19 ვითარცა სხუაჲ] ვასხა Mm. თვსთა] მისთა A. 20 უზახებდა] უზრახებდა MQm. მთავართაგანი] მრავალთაგანი CMQm. მთავართაგანი + ვინმე A. ყოველთა CMQm.

¹ რომ 12,1; ფილიპ. 4,18. ² ლუკა 1,52. ³ ფსალმ. 120,4. ⁴ ფსალმ. 85,10. ⁵ II სჯ. 32,30. ⁶ ფსალმ. 81,7.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

წინა-უვიდოდა და ვითა ლომი შეუზახებდა კმითა მალლითა და ვითა გრიგალი მი-და-მოიქცეოდა, თუთ გოლიათებრ¹ მი[ჰ]მართებდა, და მკლავითა მტკიცითა² დაამკობდა ახოვანთა, სრვიდა და დასცემდა წინა-დამთხუეულთა ყოველთა, ვიდრემდის ფრიადისა ცემისაგან არა თუ ვითარცა ძუელსა ელიაზარს დ[უ]დეაჲს[ს]ა კელი კრმლისა ვადასა ოდენ დაეწება³, არამედ კრმლით მისით უკომდინარითა სისხლითა წიაღნი აღსავსედ ეტურთნეს; რომელი შემდგომად ომისა გარდაკდისა და მუცლისა სარტყლისა განკსნისა საცნაურ იქმნა, ქუეყანად რაჲ დაითხია ესეოდენი მტკნარი | სისხლისა შეყინებულისაჲ, რომელსა პირველ განხილვისა თუთ მისგან ვჰკონებდით გამოსრულად. და მას დღესა სამნი ცხენნი გამოუკლნეს და მეოთხესაჲ ზედა მჯდომმან სრულ-ყო მის დღისა ომი. და ესე მრავლისაგან ყოვლად მცირედი და კნინი წარმოვთქვთ.

ესრეთ რაჲ თუთმპყრობელობით დაიპყრა | ჰერეთი | და კახეთი და ნებიერად აღიზუნა ციხენი და სიმაგრენი მათნი, მზეებრ მიჰფინა წყალობაჲ ყოველთა ზედა მკუდრთა ქუეყანისათა⁴. და ვინაჲთგან ღმერთი ესრეთ განაგებდა | საქმეთა ღავითისთა და წარუმართებდა ყოველთა გზათა მისთა⁵ და მოსცემდა ჟამად-ჟამად ძლევათა საკურველთა და უძლოდა ძალითი ძალად, არცა იგი უდებებდა განმრავლებად ტალანტთა⁶ – საქმეთა კეთილთა და სათნოთა ღმრთისათა,⁷ – არამედ სრულითა გულითა ჰმსახურებდა | და მათ იქმოდა, რომელნი ნებისად ღმრთისად დაამტკიცნის და სათნო-ყოფილად მისდა აღუჩნდის, ვითარცა აწ ითქუას.

რამეთუ მოიგონა აღშენებაჲ მონასტრისაჲ და დაამტკიცა, რომელიცა გამოირჩია მადლმან საღმრთომან, ადგილსა ყოვლად შუენიერსა და ყოვლითურთ უნაკლულოსა, რომელსა შინა ვითარცა მეორე ცაჲ გარდაართხა⁸ ტაძარი ყოვლად წმიდისა დედისა ღმრთისაჲ,

M267v

Q96v
A176r

C224v

m170r

5

10

15

1 და ვითა ლომი შეუზახებდა კმითა მალლითა და ვითა გრიგალი მი-და-მოიქცეოდა] – CMQm. და თუთ A. 2 გოლიათი ვითა C. მიმართებდა CAMQm. და] თუთ CMQm. მტკიცითა] ძლიერითა A. დაკობდა Q, და კობდა Mm. ახოვანთა C. სრვიდა C, სვრიდა m. 3 დასცემდა] მისცემდა MQm. ყოველთა] – CMQm. 4 ძუელსა] ძულსა Q, ძულსა Mm. ძუელისა A. ელიაზარს დუდეაჲს[ს]ა დავითს ელიაზარ C, დავითისა ელიაზარის A, დავითს ელიაზარს MQm. კელი] – A. კლმისა A, კრმალისა m. კმლით A, კრმლითა MQ, კრმალითა m. მისით] – CMQm. 5 უკომდინარითა A. წიაღნი] წელნი A. აღსავსე A. ეტურთნეს] ესხნეს A. რომელი] რაჟამს A. შემდგომად] + ერისა A. ომისა გარდაკდისა 6 და] – CMQm. მუცლისა] – A. მუცლისა] + და CMQm. ქუეყანად Cm. რაი C. დაითხია m. 6-7 ესეოდენი ... გამოსრულად] დამტკნარებული სისხლი და რამეთუ ჩუენ თუის მისგან გამოდენასა ვაყენებდით A. ესეოდენისა მტკნარისა MQm. 7 შეყინებულისა CQ. რომელ C. ვკონებდით MQm. 8 მეოთხესა AQ. მჯდომმან] – A, მჯდომელმან m. 9 დღის m. ჰმი Q, ომი CAMm. ყოვლად] – A, ყოლად C. და კნინი] – A. 10 ესრეთ] ესე A. თუთმპყრობელობით] მპყრობელობით MQm. ერეთი CA. და] – A. აიხუნა AMQm. 11 მზებ Q. წყალობაჲ Q, წყალობა სხვ. ყოელთა C. და] – A. 12 განაგებდა] – C. და] – C. წარმართებდა C. ყოელთა C. 13 საკურველებათა MQm. 14 უდებდა MQm, უდებად A. ტალანტთა] – A, ტალატთა C. საქმეთა კეთილთა და სათნოთა ღმრთისათა] – CMQm. 15 მსახურებდა A. მათ] მით Mm. ნებისა MQm. ნებისად ... აღუჩნდის] მას სათნო-ყოფვილიან A. 16 და ამტკიცნის Mm. მისად C, მისდა MQm. ითქუმის A. 17 აღშენებაჲ Q, ა-ბა CMm, აღშება A. გამოარჩია Mm. 18 მადლმან] მდღელმან CQ. და] – Q. 19 ვითარცა] – MQm. მეორე ცაჲ] მე რეცა Mm, მერეცა Q. ცაჲ RT, ცა C, ცაა A. გარდაართხა C, გარდავართხა Q, გარდავართხა Mm, გარდააკარვა A. წმიდისა] + და უფროსად კურთხეულისა A. ~ ღთისა დედისა C, ღთისმშობელისა MQm.

¹ I მეფ. 17,4. ² ესაია 26,11; ლუკა 1,51. ³ II მეფ. 23,9-10. ⁴ ფსალმ. 64,9. ⁵ ფსალმ. 5,9; 118,5 და სხვ. ⁶ მათე 25,20. ⁷ რომ. 12,1; ფილიპ. 4,18. ⁸ ესაია 40,22; იერ. 10,12; ფსალმ. 103,2.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

- M268r რაბამ რადმე აღმატებული ყოველთა წინანდელთა ქმნულობისა, რომელი ზეშთა ჰმატს შუენიერებასა ყოველთასა სივრცითა და ნივთთა სიკეთითა და სიმრავლითა და მოქმნულობისა შეუსწორებელობითა, რომელსა თანა-მოწამედ ჰქონან თუალნი მხედველთანი. და აღავ-
A176v სო სიწმიდეთა მიერ: პატიოსანთა ნაწილთა წმიდათაჲსა, წმიდათა ხატთა და სიწმიდისა სამსახურებელთა ყოვლად დიდებულთა და სხუათა ნივთთა ძურად საპოვნებელთა. 5
- C225r ამათ | თანა დასხნა მუნვე დიდთა და ხუასროვანთა მეფეთა ტახტნი და საყდარნი, სასანთლები და საკიდელნი ფერად-ფერადნი, იავარად მოხუმელნი თუსნი; და კუალად გვრგუნნი და მანიაკნი, და ფიალნი და სასუმელნი, რომელნი მოუხუნა მეფეთა არაბეთისათა, რაჟამს თუთ იგინიცა ტყუედ მოიყვანნა, მასვე ტადარსა შინა შეწირნა ღმრთისა, საკსენოდ და სამადლობელად ძლევისა მის საკურველისა. 10
- M268v და მუნვე შემოკრიბნა კაცნი პატიოსანნი ცხორებითა და შემკობილნი ყოვლითა სათ-
ნოებითა, არა თუსთა სამეფოთა ოდენ შინა პოვნილნი, არამედ ქუეყანისა კიდეთა, სადადოცა
ესმის ვიეთიმე სიკეთე, სისრულე [და] სულიერითა და კორციელითა სათნოებითა აღ-
Q97r სავსეობაჲ; იძინა და კეთილად გამოიძინა¹, მოიყვანნა და დაამკუდრნა მას შინა. 15
- m170v და მამული ღიპარიტეთი, უმკუდროდ დაშთომილი სრულიად, სხუათა | მრავალთა და
A177r სამართლიანთა, უსარჩლელ-მიუხევეჭელთა სოფლებთა თანა | მისცნა დედასა ღმრთისასა
სამსახურებელად წინაშე მისსა მდგომთათუს და უზრუნველი ტრაპეზი განუჩინა; რომელიცა
C225v აწ წინამდებარე არს ყოვლისა აღმოსავალისა მეორედ | იერუსალემად, სასწაულად ყოვლისა

1 რაიმე C, რამე AMQm. ყოველთა] – A, ყოველთა C. ქმნილობისა C, ქმნულთა A. ზესთა MQm. მატს A. 2 შუენიერებითა A. ყოველთასა C, ყოვლითა A. ნივთითა CMQm. და²] – A. მოქმნილობისა C, მოქმნულობითა A, მოქმნულებისა m. 3 შესწორებელობითა AMQm. რომელთა Mm. თანა-მოწამედ ჰქონან თუალნი მხედველთანი] აწ თანა-მოწამით ხედვენ A. მხედველთანი] ყოველთანი A. 4 სიწმინდეთა m. ნაწლთსა Q, ნაწილსა Mm. წმიდათა A, წმინდათა m. წმიდათაჲსა] + და CA. ხატთა] + მიერ A. სიწმინდისა m. 5 სამსახურებელთა m. ძურად] ძნიად A. საპოვნელთა CQm, საპოვონებელთა M. 6 ხუასროვანთა C, ხოსროვანთა A. და] – A. საყდარნი] + და C. 7 სასანთლებნი C, სასანთლენი A. საკიდელნი] კიდელნი A. ფერად-ფერად MQm. მოხუმელნი AMm. 8 გვრგუნნი A. და¹] – MQm. და²] – A. ფიალანი MQm. სასუმელნი Mm. 9 იგინიც C. მოიყვანნა] + და CMQm. მასვე] მისვე MQm. შინა] – C. შესწირნა C. საკსენოდ] საკსრად Q. 11 და] – A. შემკულნი AMQm. 12 ~ არა ოდენ სამეფოთა თუისთა C, არა თუისთა ოდენ სამეფოთა A. შინა] – A. ქუეყანის C, ქუეყანის A. კიდეთა CA, კიდეთა MQm. სადაცა Am. 13 ესმა CMQm. ვიეთიმე Mm. ვიეთიმე + სიწმიდე A. სიკეთეცა C. სიკეთე] + და MQm. სულიერითა C. კორციელთა C. სათნოებითა] – A, სათნოებათა C. 13-14 აღსავსეობაჲ Q, ა-ბა სხვ. 14 იძინა AMQm. და] – MQm. კეთილად] კუალად A. გამოიძინა AMQm. დაიმკუდრნა MQm. 15 და] – MQm. ჰიპარიტეთი A, ღიპარიტეთა m. უმკუდროთ Mm. დაშთომილი] დარჩომილ იყო A. სრულიად] არამედ A. სხუათა] + და (- Q) ნივთთა სიკეთითა და სიმრავლითა და მოქმნილობის (- ღობისა Qm) შეუსწორებელობითა, რომლისა თანა MQm. 16 უსარჩლელი A. მიხევეჭილთა MQm. 17 სამსახურებელნი A. წინაშე მისსა მდგომთათუს] წინაშე მდგომელთა მისთათუის A, მისსა მდგომთათუს MQm. 18 აღმოსავალისა A, ა-ვლისა სხვ. იერუსალემად Cmm, ილიმად A, იწლმად Q. სასწაულად] სასწავლოდ C, სსწლდ Q.

¹ ფსალმ. 33,5; 68,33 და სხვ.

ცხორება მუფეთ-მეფისა დავითისი

კეთილისად, მოძღურად სწავლულებისად, სხუად ათინად, ფრიად უაღრეს მისსა საღმრთოთა შინა, წესად და კანონად ყოვლისა საეკლესიოასა შეუნიერებისად.*

და კუალად სხუად მოიგონა საქმე, შემსგავსებულად მოწყალისა და ტკბილისა, ღმრთის-სახისა კაცთმოყუარებისა თვისისა: ალაშენა ქსენონი ადგილსა შემსგავსებულსა და შეუნიერსა, რომელსა შინა შეკრიბნა ძმანი, თუთო-სახითა სენითა განცდილნი; და მოუმზადა ყოველი საკმარი მათი უნაკლულოდ და უხუებით და განუჩინნა შესავალნი და სალუაწნი მათნი. ყოვლადვე თუთ მივიდის, მოიხილნის, მოიკითხნის და ამბორს-უყვის თითოეულსა, ჰფუფუნებდის მამებრ¹, სწავლობდის და ჰნატრიდის, განამკნის მოთმინებისა მიმართ, მონახის თვისთა კელითა ცხედრები, სამოსლები და საგებელი, პინაკი და ყოველი საკმარი მათი; მისცის თითოეულსა ოქროჲ კმა-საყოფი და განაკრძალნის ზედა-მდგომელნი მათნი და განაგის ყოველი საქმე მათი დიდად შეუნიერად² და ღმრთისმსახურებით.

A177v
M269r

C226r

m171r

Q97v

ამა ჟამადმდე ქალაქი ტფილისი, რუსთავი, სომხითი, ყოველი სამშულდე, აგარანი თურქთა ჰქონდეს, ხოლო თრიალეთი და კლდე-კარნი ჰქონდეს თევღორეს, ჭყონდიდელისა დისწულსა, კაცსა გონიერსა და დიდად მყოფსა. რამეთუ მეფე რაჲ გარდავიდის აფხაზეთად, უმცრორე ეშინოდის თურქთა და მათთა ციხოვანთა; მას ჟამსა გარდავიდა მეფე [იმიერ]; შეკრბეს გიორგი ჭყონდიდელისა და მწიგნობართუხუცეს[ი]სა წინაშე თევღორე, აბულეთ და ივანე ორბელი, და სიმარჯვით მოიპარეს სამშულდე. მაშინ იქმნა დიდი სიხარული, რამეთუ დღითი-დღე შეემატებოდა საზღვართა სამეფოასათ. ცნეს რაჲ თურქთა აღებაჲ სამშულდისაჲ, უმრავლესნი ციხენი სომხითისანი დაუტევნეს და ღამე მეოტ იქმნნეს, ხოლო ჩუენ თანა მოითუალნეს ივინი.

1 კეთილისა MQm. სწავლულებისა M. სხუად] სახად C, სიტყუად A. ათინად] – C. საღოთოთა CMm. 2 წესთა A. და] – MQm. და კანონად] დიაკონად A. კანონად] + და C. საეკლესიოასა A. 3 ს~ხ Q, სხუად D, სხუა სხვ. შემსგავსებული CA. 3-4 ღმრთისა (ღთისა) სახისა AMQm, ღთისა სახიერისა C. 4 და კაცთმოყუარისა C. ალაშენნა M. ქსენონნი CMQm. 4-5 შემსგავსებულსა და შეუნიერსა] შემსგავსებულად შეუნიერად MQm. 5 შეკრიბან A. მოუმზადნა m. 6 ყოელი C. და¹] – A. და²] – Mm. განუჩინა A. შესავალი A. და] – C. სალუაწი A, სალუაწნი Mm. 7 მათნი] + და CMQm. მივიდის] + და CA. და მოიკითხნის C. თუთოეულსა A, თუთოეულსა CMQ, თუთვეულსა m. 8 ჰფუფუნებდის] – A, აფუფუნებდის MQm. მამებრ M. ნატრიდის A. განამკნობდის CA. 9 ცხედრები, სამოსლები] ცხედრებისა მოსილებითა MQm. სამოსელი C. და] – C. საგებელი] + მათი A. 10 მოსცის A. თუთოეულსა A, თუთოეულსა CMQm. კმა-საყოფი] კმა CMm, კმაჲ Q, საყოფინი A. და] – MQ. განაკრძალნის MQm, განაკრძალულნი A. მათნი] – C. და] – CMQm. 11 ყოელი C. დიდად და შეუნიერად A. და] – A. ღთისმსახურებითა Mm. 12 ამა] ხოლო ვიდრე ამა A, ხოლო ამად C, ამათ Q, ამად Mm. ჟამამდე C. რუსთავი] + და A. 13 თრიალეთნი Q. ხოლო თრიალეთი და კლდეკარნი ჰქონდეს] – Mm. თევღორე CMQm. ჭყონდიდელსა MQm. და¹] – MQm. მყოფს m. ~ რა მეფე A. გარდავიდის m. აფხაზეთად] – MQm, აფხაზეთით C. უმცრო MQm. 15 ეშინოდა MQm. ~ მეფე გარდავიდა (გარდ(ა)მოვიდეს Mm, გარდამოვიდა Q) AMQm. იმიერ] იმერის MQm, იმერით CA. გიორგის MQm. 16 ჭყონდიდელის წინაშე A. ჭყონდიდელსა CMQm. და¹] – MQm. მწიგნობართ- Q, მ-უხუცესსა CAMQm. წინაშე] – A. აბულეთი C. ივანე AMm, ი~ენე Q. 17-18 შემატებდა MQm. 19 ღამით A. მეოტ იქმნნეს] ივლტოდეს CMQ. ხოლო] და A. ჩუენ თანა] ჩუენთა C.

* C-ში ამ სიტყვას მოსდევს: „ხოლო სახელი მისი გელათი.“ სავარაუდებელია, რომ სწორია ს. ყაუხჩიშვილის მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც ეს სიტყვები ჩანართს წარმოადგენს (ქც~ბა², II, გვ. 331).

¹ ისუ ზირ. 30,7. ² ფსალმ. 8,2 და სხვ.

ცხორება მეფეთ-მეფისა ღავითისი

A178r რამეთუ ვიდრე მოაქამდე სთუელთა ჩამოიარინ თურქთა სომხითი, ყოვლითა ფალანგე-
ბითა მათითა ჩამოდგინა გაჩინთა, პირსა მტკურისასა, ტფილისითგან ვიდრე ბარდავამდე
და იორის პირთა, ყოველთა ამათ შუენიერთა ადგილთა საზამთროთა, რომელთა შინა
ზამთრის, ვითარცა არესა გაზაფხულისასა, ითიბების თივა და აქუს შეშა და წყალი
უხუებით; და მუნ არს სიმრავლე ნადირთა თუთოფერი და საშუებელი ყოველი; ამათ
ადგილთა შინა დადგინა ხარგებითა; ცხენისა, ჯორისა, ცხოვრისა და აქლემებისა მათისა არა
იყო რიცხვ¹.

M269v
C226v || და აქუნდა ცხორება სასატრელი: ნადირობდიან, განისუენებდიან, იხარებდიან და არა
იყო ნაკლულევანება მათ თანა². თუსთა ქალაქთა ვაჭრობდიან, ხოლო ჩუენთა ნაპირთა
არბევდიან; და ტყვთა და ალაფითა სავსეთა გაზაფხულსა თანა იწყიან აღმართ სლვად,
მთათა სომხითისა და არარატისათა. ეგრეთვე ზაფხულისცა ჰქონდის შუება და გან-
სუენება თივათა და ველთა შუენიერთა, წყაროთა და ადგილთა ყუავილოვანთა³ ყოფითა. და
ესეოდენ დიდ იყო ძალი მათი და სიმრავლე, რომელ სთქუმცა თუ: „ყოველი თურქობა
ყოვლისა ქუეყანისა იქი არსო“. და არავისგან მოსაგონებელ იყო ოდესცა მათი განსხმა,
ანუ ვნება, არცა თუ თუთ სულტნისაგან.*

A178v ოდეს სამშულდე და ძერნა აღიღეს,** მას წელსა მოვიდა ძალი სულტნისა და
ყოველი თურქქმნილობა, კაცი ვითარ ასი ათასი, უგრძნულად სიმარჯვთა. ხოლო მეფე დგა
m171v ნაჭარმაგევს ტაძრეულითა. ცნა რა მძიმეუხრი მოსლვა მათი | თრიალეთს, ღამე | ყოველ

1 რამეთუ] ხოლო MQm. ვიდრე] – CMQm. მაქამდე A, მოაქამდას MQ, მოაქანამდის m. სთუელთამდის A, სთულთა MQ, სთუალთა m. 1-2 ფალანგითა A. 2 გაჩინთა] + და C. თბილისითგან C. ვიდრე] – CMQm. ბარდავამდე CMQm. 3 პირსა C. პირთა] + და CMQm. მათ A. ~ საზამთროთა შუენიერთა ადგილთა CA. 4 ~ ვითარცა ზამთრისა MQm. ზამთრისარესა Q. თივა და Q, თივა სხვ. 5 თუთოფერი] თ ლფერი Q, თუალფერი Mm. 6 დადგან Q. ხარგებითა] ხარებითა M, კარებისა m. ცხენისა] – C, ცხენის m. ჯორისა] – CMQm. ცხოვრისა] – C, ცხურისა AMQm. აქლემისა A. 8 და] – A. ჰქონდა CMQm. ცხორება CAM, ცხოვრება m. ინადირობდიან A. განისუენებდიან CMQm. იხარებდიან და] – MQm. არა] არარა C. 9 ნაკლულევანება Q, ნ-ბა სხვ. ჩუენთა ნაპირთა] ჩუენ თანა პურითა MQm. 10 და] – A. ტყუეთა MQm. სავსეთა] – A. გაზაფხულისა m. სლვად] სავლად MQ, სვლად m. ~ სლვა აღმართ A. 11 სომხითისათა MQm. ზაფხულისა A. შუება Q, შუება სხვ. 11-12 განსუენება Q, გ-ბა სხვ. 12 თივითა და ველითა შუენიერთა Mm. ~ ყუავილოვანთა ადგილთა CA. ყოფითა] – MQm, ყოფილთა A. 13 ესოდენ CQ. დიდი A. მათი] – CA. სიმრავლე] + მათი CA. რომელ სთქუმცა] რომელსა თუმცა A. რომელი MQm. სთქუმცა Q, სთქუამცა Mm. თურქმანება C, თურქობა AMm. 14 იქ m. იქი არსო] – A. და] უმისოდ A. გასხმა Q, გასხმა CA, გასხმა Mm. 15 ვნება QD, ვნება სხვ. თუ] – C. სულტანისაგან A. სულტნისაგან] + ქარონიკონსა სამას ოცდა ათას C. 16 და ძერნა] – CMQm. აღიღეს CAMm. აღიღეს] + ქრონიკონი იყო სამასოცდაათი A. მას წელსა] მაშინ A. სულტანისა A. 17 თურქქმნილობა MQm, თურქობა A, თურქმანობა C. ასი ათასი CA, ს~ჩ MQm (m-ს თავზე აწერია: „2000 (sic)“. უგრძნეულად CMm, უგრძნულად A, უგრძნეულად Q. 18 ტაძრეულითა C. მოსლვა m. ~ მოსლვა მათი მძიმეუხრი MQm. ყოველ] ყუელ C.

* C-ში ამ სიტყუას მოსდევს თარიღი: (ქრონიკონი 330). ნ. კიდევ ვარიანტებში.

** ამ სიტყუას A-ში მოსდევს თარიღი: (ქრონიკონი 330). ნ. კიდევ ვარიანტებში.

¹ ფსალმ. 39,13; 103,25 და სხვ. ² ფსალმ. 138,16. ³ ფსალმ. 22,2.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

წარვიდა მ[ისეული]თა კაცითა ათას ხუთასითა, რამეთუ ესეოდენნი დახუდეს მას წინაშე. ცისკარს მოვიდეს თურქნი და იქმნა ბრძოლაჲ ძლიერი და ფიცხელი მას ღღესა; და
C227r შეწევნითა ღმრთისაჲთა | იძლია ბანაკი მათი; და მიდრეკასა ღღისასა მიდრეკეს სივლტოლად
M270r ესეოდენ ზარგანკდილნი და მოსწრაფენი, ვიდრემდის არცა თუ კარავთა მათთა და ჭურჭელ-
Q98r თა მიხედნეს ყოვლად, არამედ მოსწრაფებასა პატივ-სცეს ფერკთასა უფროჲს საქონლისა 5
მათისა და | ესრეთ განიბნივნეს თვსთა ქუეყანათა. ხოლო ესევითარსა საკურველსა სივლ-
ტოლასა მათსა თვთ მეფე და სპანი მისნი ესეოდენ ურწმუნო იქმნნეს, ვიდრემდის არავინ
სდევნა ყოვლად, რამეთუ ხვალის ომი ეგონა.*
A179r წარიღო გიორგი ჭყონდიდელმან რუსთავიცა, მეფისა მუხნარს ყოფასა; ** | რომლი-
სათუსცა დიდად წყენაჲ შეექმნა თურქთა და რიღობაჲ საზამთროთა ადგილთა დგომისაჲ; 10
რამეთუ მოიმსტურნის მეფემან, რომელთა მოსრვაჲ ეგებოდის და უგრძნულად დაესხის და
მოსწყვდნის. და ესე არა ერთ, გინა ორ ანუ სამ, არამედ მრავალ გზის, ვითარცა აწ ერთი
ითქუას***. რამეთუ ტაოს ჩამოდგეს დიდნი თურქნი ხარგებითა, ვინაჲთგან ზამთრისა
სიფიცხლესა და მათთა სიმაგრესა მიენდვნეს. ხოლო მეფემან მოიკელოვნა ესრეთ, რამეთუ
C227v სპათა ქართლისათა მზაობაჲ უბრძანა და თვთ ქუთათისს გარდავიდა, რომლითა უეჭუელ- 15
ყვნა იგინი. და თთუესა ფებერვალსა აცნობა ქართველთა და მესხთა, რაჲთა კლარჯეთს
დახუდენ პაემანსა და თვთ შიდითა სპითა ხუფათით ჭოროხის პირი წარვლო; შეკრბეს
ერთად და უგრძნულად დაესხნეს მათ ზედა, უშიშად გულდებით [და] სასოებით მსხდომარეთა

1 მისეულითა] – CMQm, მასლათა A. ესოდენნი CAQ. წინაშე] შინაშე A. 2 ~ მოვიდეს ცისკარად C. და] – MQm. ძლიერი] – AQ. და] – AMQm. ფიცხელი] – Mm. მას ღღესა] – A. ღღესა] + შინა C. და³] – Q. 3 მიდრეკეს m. 4-5 ჭურჭელთა] + მათთა A. 5 ყოვლად C. ფერკთასა] ფერკთა MQm, ფერკთა მათთა A. 5-6 საქონლისა მათისა] მათსა CQ, მათს Mm. 6 განიბნივნეს C, განიბნივნენ Q. ესევითარცა M, ესე ვ^ა m. ესევითარსა] + ქუეყანასა A. 6-7 სივლტოლასა] – A, სივლტოსა m. 7 ესეოდენ] – Q, ესოდენ C. იქმნნეს] იყვნეს CA. ვიდრემდის] ვითარმედ A. 8 ყოვლად C. ხვალისა ყვ. ჰომი C. ეგონათ D. ეგონა] + ქარონიკონსა სამასოცდათხუთმეტსა C, და A. 9 წაიღო CA, წარვლო Mm. ჭყონდიდელი A, ჭ^ყყ MQm. მუხნარს AMm. 9-10 რომლისათუს C. ყოფასა] + იყო ქრონიკონი სამასოცდათხუთმეტი A. 10 დიდად] – A. შეწყენა A. შეექნა CMQm. რიღობაჲ QD, რიღობა სხვ. 11 მოიმსტურის CQ (Q-ში ჩამატებულია ნ: მოიმსტურნის), მოიმსახურნა A, მოიმსახურნის M, მომსახურნის m. რომლითა Mm. მოსრვაჲ] მოსრვა CA, მორევაჲ Q, მორევა M, მორეუა m. ეგებოდის A. და] რამეთუ MQm. უგრძნულად A, უგრძნეულად CQ, უგრძნეულად Mm. და²] – A. 12 ამოსწყვდნის m. არა ერთ გინა ორ ანუ სამ] არათუ ერთხელ C. ერთ] + გზის A. გინა] ანუ A. ორ] + გზის A. ანუ] გინა A. აწ] – A. 13 ითქუმის A. რამეთუ] ქრონიკონსა სამას ოცდათექუსმეტსა C. ~ ვინაჲთგან ხარგებითა CMm. ხარგაებითა A. ვინაჲთგან] რამეთუ A. 14 სიფიცხესა Mm, სიფიცხითა A. მთისა C, მათთა m. სიმაგრეთა MQm. 15 მზაობაჲ Q, მზაობა სხვ. ქუთათის ყვ. გარდავიდა] წარვიდა A. 15-16 უეჭუელ იქმნეს MQm. 16 ფებერვალს M. იცნობა A. კლარჯეთს m. 17 შიდათა C, შუიდითა A, შუდითა Q, შვიდითა Mm. ხუფითა A, ხუფითი Mm, ხუფითით Q. წავლო CA. წარვლო] + და CA. 18 უგრძნულად A, უგრძნულად Q, უგრძნეულად CMm. დაესხა A. მათ ზედა] მთაზედა C. უშიშად გულდებით] – CMQm. სასოებით] – A.

* ამ სიტყვას C-ში მოსდევს თარიღი (ქრონიკონი 335). ნ. კიდევ ვარიანტებში.

** ამ სიტყვას A-ში მოსდევს თარიღი (ქრონიკონი 335). ნ. კიდევ ვარიანტებში.

*** ამ სიტყვას C-ში მოსდევს თარიღი (ქრონიკონი 336). ნ. კიდევ ვარიანტებში.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

A179v
m172r
M270v

ბასიანადმდე და მთად კარნიფორისა;* მოსრეს სიმრავლე მათი ურიცხვ და დაატყუევეს დედა-წული მათი; და აღიღეს ცხენები, ცხოვარი, აქლემები და ყოველი ნაქონები მათი, რომლითა აღივსო ყოველი სამეფოჲ მისი ყოვლითა | კეთილითა.**

და მასვე წელსა ასული თუსი კატა გაგზავნა საბერძნეთს სძლად ბერძენთა მეფისა, რამეთუ პირველ ამისა პირმოჲ ასული თუსი თამარ გაგზავნა დედოფლად შარვანისა, რადთა ვითარცა ორნი მნათობნი, – ერთი აღმოსავალს და ერთი დასავალს, – ცისკროვან-ჰყოფდენ სფეროსა, მამისაგან მიმღებელნი მზეებრთა შარავანდეთანი.***

და მეორესა წელსა დაიპყრნა გრიგოლის ძენი, ასათ და შოთა და აღიღო ციხე გიში; და გაგზავნა ძე თუსი დემეტრე შარვანს სპითა ძლიერითა ლაშქრად. ხოლო მან ქმნა ომნი საკურველნი, რომლითა განაკურვნა მხილველნი და მსმენელნი: გამოიღო ციხე ქაღადორი და ძლევა-შემოსილი | მოვიდა წინაშე მამისა თუსისა, სავსე ალაფითა და ტყუთა ურიცხვთა.

Q98v
C228r

მეორესა წელსა | ბზობად წარმოემართა მეფე ღანუკით წარსლვად რაკსის პირსა და ზატიკი გარდაიკადა ნაკიდურს. მუნ მოართუეს ამბავი ბეშქენ ჯაყელისა ჯავახეთს თურქთა-გან მოკლვისაჲ; და ამისთჳს უშლიდეს დიდებულნი მას ჟამსა წარსლვად; და ყოვლად არა მოისმინა, არამედ დაესხა თურქთა, რაკსის პირსა მდგომთა, მოსრა სიმრავლე მათი და წარმოიღო ტყუე და ალაფი ურიცხვ.

A180r

ამასვე წელსა აღიღო სომხითს ციხე-ქალაქი ლორე და მაშინვე ივლისსა აღიხუნა აგარანი მეორესა ღღესა ცისკარს. რამეთუ პირველცა ესე ციხე აელო ბაგრატს, პაპსა მისსა,

1 ბასიანამდე AMQm. და] – C. მთად] მთად Mm. კარნიფორისა Cm, კარმიფორისად A, კარმიფორისა MQ. კარნიფორისა] + რამეთუ ქრონიკონი იყო სამასოცდა თუქუსმეტი A. ურიცხვ და] – CMQm. 1-2 დაატყუევეს დედა-წული მათი] – MQm. დაატყუევეს] აღიღეს AM. 2 და აღიღეს] – CA. ცხენებითა A. ცხუარი C, ცხვარი AM + და Q. აქლემი CA. ყოელი C. 3 სამეფოჲ D, სამეფო სხვ. 4 წელსა] + გაგზავნა C. კატა] – C, კახა Mm, კახაჲ Q. გაგზავნა] – C. მეფისად A. 5 ამისა] ამისსა CMQm, ამირასა A. ასულთა CMQm. თუსი] – A, თუსთა CMQm. თამარ] – A, თამარი MQm. გაგზავნა დედოფლად შარვანისა] შარვანისა დედოფლად თამარ A. 6 აღმოსავლეთს MQm. და] – Q, ხოლო A. ერთი] მეორე CA. დასავლეთს MQm. 6-7 ცისკროვან-ყოფდენ A. 7 სფეროსა] – C, საფეროსა AMQm. მიმღებელთა A. 8 ასათ] ასა A, სათ Q, სათა Mm, შოთა] შოთაი C, ბოთა Mm. აიღო CA. გიში] გიბი Mm. და] – CA. 9 დიმიტრი C. შარავანს M, შარვს Q. ლაშქრითა A. ძრიელითა C. მან] მუნ A. 10 მსმენელნი] + და C. გამოიღო] აიღო A. ქაღადორი MQm. 11 ურიცხვთა] + მოვიდა მამისა თუისისა A. 12 ხოლო წელსა მეორესა A. წელსა] – C. წ.] + დაიპყრნა A. ბზობასა C. ~ წარმოემართა ბზობად A. მეფე] – A. ღანუკით] – C. წარსლვად m. რაკსის პირსა] რაკის C, რაკის MQm, რახსის A. 13 ანბავი m. 14 უშლიდენ m. წარსლვად m. 14-15 ~ არა მოისმინა ყოვლად A. ყოლად C. 15 რახსის CA. მდგომარეთა C. მდგომთა] + და AMQm. მათი] + ურიცხვ A. და] – CMQm. 16 ტყუე] + და სიმრავლე m. ურიცხვ] – A. 17 წელსა] ღღესა C. აიღო CA. სომხითს] – A, სომხითის C, სომხითისა Q. ციხე-ქალაქი ლორე] ციხე ლორე A, ციხე ლორე ციხე ქალაქი MQm. მაშინვე] – C, მაშინ A. ივლისსა] – C. აიხუნა CAMQm. 18 აგარანი] + და C. ცისკარსა MQm. პაპსა AMQm.

* ამ სიტყვას A-ში მოსდევს თარიღი (ქრონიკონი 336). ნ. კიდევ ვარიანტებში.

** ამ სიტყვას D-ში მოსდევს თარიღი (ქრონიკონი 336).

*** D-ში ამ სიტყვას მოსდევს ჩანართი მთარგმანებელთა შესახებ, რომელიც ტექსტშია შეტანილი.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

- M271r გარნა | სამ თუე ბრძოლითა*. ამასვე აგუსტოსსა მოკუდა სულტანი მალიქი, მალიქ-შას ძე, და ალექსი ბერძენთა მეფე და ვერ ცნ[ა] ერთმან ერთისა სიკუდილი.**
- ხედვიდა რაჲ მეფე ღავით ესეოდენთა ზეგარდამოთა ღმრთისამიერ[თა] წყალობათა, შეწევნათა, ძლევათა და განმარჯუებათა თუსთა და რომელთა ღმერთი მოსცემდა სამეფოთა, ქუეყანათა, ქალაქთა და ციხეთა, – რამეთუ არა იყო ესეოდენი სიმრავლე ლაშქართაჲ 5
- m172v სამეფოსა შინა | მისსა, რადთამცა ქალაქთა და ციხეთა შინა მდგომად და დამჭირველად და
- C228v კუალად თუთ მის თანა მყოფელად და მოლაშქრედმცა კმა იყვნეს | დაუცხრომელ[სა] და სამარადისოსა მისსა მიმოსლვასა ზამთარ და ზაფხულ, გ[ი]ნაღა სადამე ლაშქრობასა, –
- A180v | ამისთუსცა შემოიკრიბა გონებაჲ, კეთილად და გონიერად გამგონე, ვითარცა ღავით სულისა მიერ წმიდისა, აღილო მალლად¹ თავი თუსი და მიმოავლო თუალი გონებისა 10
- თუსისაჲ; და განიცადა კეთილად და განიზრახა სამეფოთა ცნობითა, რომელ არა კმა იყვნეს სამეფოთა მისისანი თანა-მიყოლად კრთომათა და წადიერებათა სულისა მისისათა. და მსგავსად ალექსანდრესა და ამანცა სულთ-ითქუნა, რამეთუ ითქუმის მისთუს, ვითარმედ ფილოსოფოსმან ვინმე ჰრქუა მას: „არიანო მრავალნი და ურიცხუნნი საუფლონი, რომელთა არცა თუ სახელი ასმიეს შენი“; და მან სულთ-ითქუნა და თქუა: „უკუეთუ დამიშთეს ესენი, 15
- რაჲ იყოს მპყრობელობაჲ ჩემი?“.
- ამისთუსცა ამან მეორემან ალექსანდრე განიზრახა სივრცითა გონებისაჲთა, – რამეთუ სხუებრ არა იყო ღონე, და უწყოდა კეთილად ყვიჩაყთა ნათესავისა სიმრავლე და სიმძენე

Q99r
M271v

1 ბრძოლითა] + ქრონიკონსა სამას ოცდათურამეტსა C. ამასვე] თუესა C. აგუსტოსსა m. მარიქი C. მალიქაშის Q. მალიქაბის Mm. 2 ვერა CMQm. ცნეს CAMQm. ერთმან ერთისა] ერთმანერთისა C, ერთმან მეორისა A. სიკუდილი] + ქრონიკონი იყო სამასოცდათურამეტი A. 3 ესოდენთა C. ღმრთისამიერთა წყალობათა] – CMQm. ღმრთისამიერთა] ღმრთისა მიმართ A. 4 გამარჯუებათა CA. 5 არა] არა ეგრე A. ესოდენი CA. ლაშქარსა m. შეწევნათა] – A. 6 მდგომი A. და] – A. მჭირველად C. 7 თუთ მის თანა] თუსთა თანა MQm, თუისთანა C. მყოფად A, მყოლად C. მოლაშქრედცა A. ეყუნეს A. დაუცხრომელად CAMQm. 8 და სამარადისოსა მისსა] – A. მიმოსლვასა] + და C. ზამთარ ... ლაშქრობასა] ლაშქრობასა მისსა ზამთარ და ზაფხულ A. გინაღა სადამე] განაღა სადამე Mm, განაღა სადამე Q, განაღასამე C. 9 ამისთუსცა] ამისა MQm. გონებაჲ Q, გონება სხვ. კეთილად და გონიერად გამგონე, ვითარცა ღავით სულისა მიერ წმიდისა] – CMQm. 10 აღილო მალლად თავი თუსი] – A. მალლად] მალად M. მიმოვლო MQm. 10-11 გონებისა თუსისაჲ და] გონებასა MQm. თუსისაჲ] – CQ, თავისისა A. და] – M. 11 და] – A. განიზრახა] განიცადა MQm. ცნობითა] გონებითა MQm. რომელი MQm. 12 კრთომითა AMm. და] – A. წადიერებითა CAMm. მისისათა) თუსისათა MQm. 13 ალექსანდრესა ყვ. + ქმნა A. და] – MQm. ითქუმისცა მისთუს A. ვითარმედ] – A. 14 ფილასოფოსმან Am. ჰრქუა A, ჰქუა CM. არიან A. საუფლონი] სფ~ლნი Q, სოფელნი CMm, სამეფონი A. რომელნი A. 15 თუ] – C. ~ სახელი შენი ასმიეს C. გასმიეს შენ MQm. 16 მპყრობლობა CMm. 16-17 ჩემი ამისთუსცა] ჩემისათუსცა MQ, ჩემთუსცა m. 17 მეორე MQm. განიძრახა m. 18 სხუებრ CAM, სხუებ m. და] – CMQm. ნათესავად სიმრავლესა A.

* ამ სიტყვას მოსდევს თარიღი C-ში (ქრონიკონი 338). ნ. კიდევ ვარიანტებში.

** ამ სიტყვას A-ში მოსდევს თარიღი (ქრონიკონი 338). ნ. კიდევ ვარიანტებში.

¹ ფსალმ. 74,6.

ცხორება მუფეთ-მუფისა დავითისი

C229r მოსლვად მახლობლობითაცა და უპოვარებითა; და რამეთუ | პირველ მრავალთა წელთა მსა
A181r მიერ | მოეყვანა სანატრელი და ყოვლად განთქმული სიკეთითა გუარანდუხტ დედოფალი, 5
მ173r შვილი ყივჩაყთა უმთავრესისა, ათრაქა შარალანის ძისა, სჯულიერად მეუღლედ თუსად და
დედოფლად ყოვლისა საქართველო მსა – ამისთვისცა წარავლინა კაცნი სარწმუნონი და
მოუწოდა ყივჩაყთა და სიმამრსა თუსსა. ხოლო მათ სიხარულით მიითუალეს, | გარნა
ითხოვეს გზად მშუდობისა და ოვსთაგან.

ამისთვისცა [ი]იძულა მეფე წარსლვად ოვსეთს; და სიტყუასავე თანა წარემართა და
თანა-წარიტანა გიორგი ჭყონდიდელი, მწიგნობართუხუცესი თუსი, კაცი სრული ყოვლითა 10
სიკეთითა სულისა და კორცთა მთა, სავსე სიბრძნითა და გონიერებითა, განმზრახნი, სჯანი და
ფრთხილი, თანა-აღზრდილი [პატრონთა], აღმზრდელი პატრონისა და თანა-განმკაფელი*
ყოველთა გზათა და საქმეთა და ღუაწლთა მისთა.

შევიდეს ოვსეთს; და მოეგებნეს მეფენი ოვსეთისანი და ყოველნი მთავარნი მათნი, და
ვითარცა მონანი დადგეს წინაშე მისსა; და აღიხუნა მძევალნი ორგნითვე, ოვსთა და 15
A181v ყივჩაყთა, და ესრეთ ადვილად შეაერთნა ორნივე ნათესავნი, და ყო შორის მათსა მშუდობა და
M272r და სიყუარული, ვითარცა ძმათა; აღიხუნა ციხენი დარიალისა და ყოველთა კართა ოვსეთისა
და კავკასიისა მთისათანი, და შექმნა გზად მშუდობისა და ყივჩაყთათუს; და გამოიყვანა

1 ~ წყობათა შინა სიმქნე A. წყობათა] წყალობათა m (M-შიც ჯერ ასე ყოფილა, გადასწორებულია).
სიმსუბუქე m. მიმოსლვა და (და – C) CA, მიმოსვლისა m. დასამჭირვე(ე)ლობა AMm, დასამჭირველობა Q.
2 და] – MQm. მომზავებლობა Q, მომზავებ(ე)ლობა AMm, და] – MQm. უადვილე C. 3 მოსვლად m.
მახლობლობითაცა C. უპოვარებითა C. და] – CA. პირველ] – A. წელთა A. 4 მოიყვანა MQm. მ.] + კუალად
A. სანატრელად A. ყოვლად] – A. გუარანდუხტ Qm. 5 ათრაქა შარალანის ძისა] ათრაქმარა ლანისძისა
C, ათრანქსარანის ძისა MQ, ათრაქ სარანის ძისა m. და] – A. 6 წარავლინა კაცნი ... მშუდობისა და
ოვსთაგან] – C (მსგავსი კიდურწერილობის გამო). კაცნი] + ყოვლისა საქართველოსა A. მათ] – A. 7-8
გარნა ითხოვეს] განითხოვეს A. 8 გზად Q, გზა სხვ. 9 იიძულა მეფე] იძულა მეფე C, ბრძანა მეფემან A,
აიძულა MQ, აიძულვა m. მეფე] – Mm. წარსვლა m. სიტყუასავე თანა წარემართა] – CMQm. 10 თანა-
წარიტანა] წარიყვანა Mm + ოვსეთს C. ჭყონდიდელი] ჭყ MQm + და CA. მწიგნობართა უხუცესი MQ.
11 კორცთათა C, კორცთასა AMQm. 12 თანა-აღზრდილი] თანა-აღზრდილ Q, თანა-აღმზრდელ Mm.
აღმზრდელი] აღზრდილი Mm. + პატრონთა RT. პატრონისა] პატრონისა CA, პატრონთა MQm. თანა-
განკაფული CA, თანა-განკაფილი M, თანა-გ ~ ნკ ~ ფლი Q, თანა-განყოფილი m. 13 ყოველთა C. და] – A. 14
~ ოვსეთის მეფენი A. ყოველნი] – A, ყოველნი C. 15 ვითარცა მონანი] მონანივითა C. + და M. მისსა და]
– CMQm. აღიხუნეს A, აიხუნა CMQm. ორთაგანვე CA, ორგნითავე m. 16 და] – A. შეაერთნეს A. ორივე
m. მშუდობა Q, მ-ბა სხვ. 16-17 ~ სიყუარული და მშუდილობა A. 17 ძმათა] + და A. აიხუნა CAMQ.
დარიალასა C, დარიელისნი A. კართა] კაცთა A. ოვსეთისა Q. 18 მთისანი C, მათისანი A, მთისა თანა M,
მათისა თანა m. და] – A. მშუდობისა Q, მშუდილობისა სხვ. ყივჩაყთათუს და გამოიყვანა სიმრავლე ფრიად
დიდი] – A.

* ფორმა აღდგენილია ივ. ჯავახიშვილის მიერ. ქართული სამართლის ისტორია, თხზულებანი, VI, 1982, გვ. 272.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

C229v სიმრავლე ფრიად დიდი, სიმაჰრი და ცოლის ძმანი თჳსნი. და არა ცუდად დაშურა¹, არცა უსაქმოდ იქმნა | გამოყვანებაჲ მათი, არამედ მათითა კელითა მოსრნა სრულიად სპარსეთისა ძალნი და დასცა შიში და ზარი ყოველთა მეფეთა ქუეყანისათ², და მათითა თანა-ყოლითა ქმნა საქმენი დაურწმუნებელნი, ვითარცა ითქუას წაღმართ.

Q99v მაშინ ოვსეთს ყოფასა მიიცვალა | გიორგი ჳყონდიდელი, თავ[ს-მდები] სიყრმითგანთა პატრონის-მსახურებათაჲ; და პატივითა დიდითა წარმოგზავნა მონასტერსა ახალსა და მუნ დაემარხა, რომელი იგლოვა ყოველმან სამეფომან და თჳთ მეფემან უმეტესცა მამისა შემოსითა შავისაჲთა ორმეოც დღე, ვიდრემდის იშვა ვახტანგ, რომლისა ხარებითა დაქსნა გლოვაჲ.

m173v A182r სოლო ყივჩაყნი დააყენნა ადგილთა სამათოდ მარჯუეთა დედა-წულითა მათითა, რომელთა თანა იყო წყობად განმავალი რჩეული ორმეოცი ათასი. ესენი განასრულნა ცხენებითა და საჭურველითა; და | კუალად მონანი, რომელ ჳყვეს რჩეულნი და განსწავლულნი ღუაწლსა³, ვითარ ხუთ ათას კაც, ყოველნი ქრისტეანე-ქმნილნი, მისანდონი და გამოცდილნი სიმქნითა; და თჳთ ყივჩაყნიცა უმრავლესნი ქრისტეანე იქმნებოდეს დლითი-დღე და სიმრავლე რიცხჳსა მძლე შეეძინებოდა ქრისტესა.

C230r M272v ესენი რაჲ | ესრეთ შემოიკრიბნა და დააწყუნა გუარად-გუარად, და დაუდგინნა სპასა-ლარნი და მმართველნი; და ეგრეთვე თჳსისა სამეფოსა სპანი, რჩეულნი და მოკაზმულნი, ცხენ-კეთილნი და პირ-შეუქცეველნი; და საშუალ მათსა, თჳთ იგი, უმსგავსოჲ სპასპეტი და წინა-მბრძოლი, მიმსგავსებული ძუელ ქაიხოსროსთჳს მოთხრობილთა, წინა-უძლოდა.

1 სიმრავლე] – C. დიდი] + ლაშქარი C. და] – A. არა] არცა MQm. დაშურეს A. 2 უსაქმოდ] ცუდ A. იქმნა] – CMQm. გამოყვანება CMm, გამოყვანა A. ~ მათი გამოყვან(ებ)ა CMQm. არამედ] – MQm. მათით A. მოსრნა C. სრულიად] – CMQm. და] – A. 3 თანა-ყოლითა] თანა-დგომითა A. 4 დაურწმუნებულნი A. ვითარცა] რომელი აწ C. 5 სოლო მაშინ A. გიორგი] – A. ჳყონდიდელი Q. თავსმდები] და თავით დგა C, და თავ ადგა A, და თავადგან Mm, და თ ვდგა Q. 6 პატრონის-მსახურებათაჲ] პატრონისა მსახურებათა C, პატიოსნისა მსახურებათათუის A, პატრონის მსახურებათა თჳსთა MQm. და პატივითა] – C. წარმოგზავნა A. 7 იგლოვა ყოველმან C. სამეფომან] სოფელმან სამეფომან C. უმეტესცა მამისა] ვითა მამა A. მამისა] ძამისა Mm. 8 შავისაჲთა] – m, შემოსითა M. იშვა] შვა C. რომლისა ხარებითა] რ ი ს ხრებითა Q. ხარებისა m. დაიქსნა A, დახსნა m. 10 სამათოდ] სამთოდ MQm. მარჯუენეთა Mm. 11 განმავალნი Mm. რჩეულნი MQm. ორმეოცი CA. ორმეოცი ათასი] მ წ MQm; m-ში კიდევ ჩამატებულია: „4000 (sic)“. 11-12 ესენი განასრულნა ცხენებითა და საჭურველითა] – A. ცხენებითა] ციხოვნებითა Q. 12 რომელნი C. და] – MQm. განსწავლულნი] განასრულნა Mm, განსწავლნა Q. ღუაწლსა] + ცხენებითა და საჭურველითა m. 13 ხუთი C. ათასი CMQm, ხუთ ათას] ხუთასი A. კაცი ყვ. ქ ენე Q, ქრისტეანე(დ) CAM. ქმნულნი Mm, + და C. 14 და] – Q. ქ ენე Q, ქ-იანე CAMm. იქმნებოდეს] ქმნილნი A. და სიმრავლე რიცხჳსა მძლე] – A. რიცხჳსა მძლე C, ურიცხჳ MQm. 15 შეეძინებოდეს C. შეეძინებოდა] + სიმრავლე A. 16 შემოიკრიბნა A. გუარად-გუარად] გუარად CA. და] – C. დაუდგინა AQ. და] – A. 17 მ მრთბლნი Q, მამართველნი m. სამეფოსანი A. 18 პირ-შეუქცეველნი AMm. საშუალ Mm. სპა სპეტი A. 19 მისგ ვსბლი Q, მისგავსებული Mm. ძუელისა CAQ, ძუილისა Mm. ქაიხოსროსთუის C, ქეიხოსროსთუის A, ქაიხოსროსათუის m.

¹ ფსალმ. 126,1. ² ფსალმ. 71,11; 2,2; 47,5 და სხვ. ³ ფსალმ. 17,35.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

და იწყო რბევად სპარსეთისა, შარვანისა და სომხითისა დიდისა. რამეთუ არა დაშურებოდა, არცა მოეწყინებოდა, არამედ ჟამიერად და წესიერად იყოვნებდა მათ, ჰმართებდა და განაგებდა მსგავსად მის[ი]სა დიდგონებობისა. და ვინღამცა იყო წინა-დამდგომ, ანუ მიმმართ ომისა ანუ ამამაღლებელ საჭურველისა წინაშე მისსა?

A182v
C230v
Q100r
M273r
m174r

რამეთუ დაღათუ წერილმან ფროთვანსა ვეფხსა¹ მიაღსგავსა მაკედონელი იგი სიფიცხ-
ლით მიმმართებლობისათჳს და მსწრაფლ მიმოვლისა ქუეყანათა შინა და ჭრელად მრავალ-
ფერობისათჳს ქცევათა და განზრახვათა მისთაჲსა, არამედ ჩუენი ესე გზრგზნოსანი და
ახალი ალექსანდრე, დაღათუ ჟამითა შემდგომ, არამედ არა საქმითა, არცა განზრახვითა,
არცა | სიმკნითა უმცირე; და თჳთ მათ საქმეთა შინა, რომელთა მძლედ ითქუმის ალექსან-
დრე, არა უმდაბლე, არამედ მრავლითა | უმაღლეს მგონიეს ესე; და რაოდენ საწუთოთა და
კორციელთა შინა იგი მისთა სწორთა და მოჟამეთა ყოველთა უმაღლეს და უზეშთაეს იყო,
ეგოდენ ესე საღმრთოთა და ქრისტეს-მცნებათა შინა კორციელთავე | თანა მისთა პირველ[სა]
ჰმატდა. რამეთუ არა სცა ძილი თუალთა, არცა | რული წამთა, არცა განსუენებაჲ კორცთა
თჳსთა²; არა მიდრკა გემოვნებათა მიმართ, არცა ნებ[ი]სა კორცთაჲსა³, არა საჭმელ-
სასუმელთა, არცა სიმღერა-სილოდათა⁴ და რადთურთით არარა[თა] ეშმაკ[ეულთა და] კორ-
ციელთა, შემკრველთა გონებისათა და დასულებად და უდებებად დამზიდველთა ნებისათა,
გარნა საღმრთოთა და სასუელიეროთა ყოველთა.

1 უწყო CMQm. რბევად] ბრძოლად MQm. 2 არცა მოეწყინებოდა ... ჰმართებდა] – Q. არამედ] – Mm. იყოვნებდა] იყვანებდა C, ალაშქრებდა A. მართებდა AM. 3 მისსა ყვ. დიდგონებობითა MQm, დიდისა გონიერებისა A. წინა-დამდგომად MQm, წინა-მდგომი მისი და A. მიმმართი] – A. ანუ მიმმართ ომისა] – CMQm. 4 ამღებელ C, ამღ~ლბლი Q, ამაღლებული Mm. ანუ ამამაღლებელ საჭურველისა წინაშე მისსა] – A. ~ მის წინაშე MQm. 5 ~ ფროთვანსა ვეფხსა მიაღსგავსა წერილმან A. მიემსგავსა C. 5-6 სიფიცხლითა Q, სიფიცხითა Mm, სიფიცხეთ C, სიფიცხისა A. 6 მიმმართებლობისათუის C, მიმართველობისათუის A, მიმმართებელი MQm. მიმოვლის CMQm. ქუეყანასა A. 7 განძრახვათა m. 8 დაღათუ] + იყო A. ჟამით A. შემდგომი CA, შემდგომად MQm. არამედ] – A. საქმითაცა MQm. არცა] და C, არა A. არცა] და C. გაზრახვითა Mm. 9 უმცირედ A. და] – A. 10 არა] არცა C. უმაღლეს A. მრავალთა Mm. უმაღლეს მგონიეს ესე] მოუგონიეს ესე უმაღლეს მისსა C. მგონე ესე A. რაოდენთა CA. საწუთოთა A. 11 ~ იგი შინა A. სწორითა Mm. მოჟამეთა] მოჰამებთა MQ, მოჰამებთა m, მისგან და მის ჟამისათა A. ყოველთა უმაღლეს და უზეშთაეს იყო] – CMQm. 12 ეგოდენ CQ. ესე] – A. საღმრთოთა m. პირველთა CAMQm. პირველსა] + ყოველთა A. 13 მატდა A, არა სცა] არცა A. თუალთა] + მისთა C. ჰრული CMQm. განსუ~წნბ Q, გ-ბა სხვ. 14 თჳსთა] – MQm. არა] არამედ A. გემოვნებითა C, არა გემოვნებათა A. ნე~ბსა Q, ნებასა AMm, კსენებასა C. არა] არცა C. 14-15 ~ სას(უ)მელ-საჭმელთა CA. 15 სიმღერა-სილოდათა] სიმღერათა C. სილოდათა] სათუოდთა MQm. რადთურთით C, და არა თურთითა A, არათურთ MQm. 15-17 არარათა ეშმაკეულთა ... სასუელიეროთა ყოველთა] და არარათ შემკრველთა კორცთა და გონებისათა და დასულებად და უდებებად და მზიდველთა ნიჭისათა C; არა რა კორციელთა შეაკრა გონება გარნა საღმრთოთა და სასუელიეროთა ყოველთა A; არა ეშმაკეულთა კორცთა და გონებისათა დასრულებად და უდებებად მზიდველთა ნებისათა Mm. არა შემკრველთა კორცთა და გონებისათა დასრულებად და უდებებად მზიდველთა ნებისათა Q.

¹ დან. 7,6. ² ფსალმ. 131,4. ³ ეფეს. 2,3. ⁴ გალატ. 5,21.

ცხორება მეფეთ-მეფისა და ვითისი

და განიცადე[ნი]თლა ოთხთა ამათ წელთა ქმნილნი მისნი, რომელთა – მრავლისაგან მცირედთა – მეგულების თქუმად: აქუნდის ჩუეულებად ესე მეფესა, რამეთუ განგებულებით გარდავიდის აფხაზეთად და ჩამოიტყუენის თურქმანნი საზამთროთა ადგილთა მტკურის პირისათა, რამეთუ მათნიცა მსტოვარნი ზედა-ადგიან მეფესა და იკულებდიან გზათა მისთა¹.
A183r გარდავიდა მეფე გეგუთს და მიერ ხუფათს და ამით გულპყრობილ-ყვნა იგინი.* | ხოლო მათ 5
C231r ცნეს რაჲ სიშორე მისი, ჩამოღვეს ბოტორას დიდნი ფრიად და დაიზამთრეს.** და | არა
პრულოდა არცა მეფესა, არამედ გარდამოფრინვა ფებერვალსა ათოთხმეტსა და უცნაურად
დაესხა მათ ზედა; და ძლით ვინმე შეესწრა ცხენსა და გარდაიხუეწა. აღიღეს ტყუე და
ალაფი ურიცხუ.
მოვიდა ღანუქს და მასვე შუდეულსა პირმარხვასა აღილო შარვანისა ქალაქი ყაბალა 10
და ალავსო სამეფოდ თუსი ოქროდთა და ვეცხლითა და ყოვლითა სიმდიდრითა. წარმოვიდა
ქართლს და მყის შეკრიბა სპაჲ და ჩავიდა შარვანს, მამისა შუდსა, არბია ლიჟათათ ვიდრე
M273v ქურდევანამდე და ხიშტალანთამდე და საესე ალაფითა მოვიდეს ქართლს. მათვე დღეთა
შეიბნეს შარვანელი და დარუბანდელი, მოკლეს აფრიდონ და მოსწყვდნეს შარვანელი;
თუესა ნონებერსა წარვიდა მეფე ამორნიას და დაესხა თურქმანთა; მოსრნა და იავარ-ყვნა და 15
C231v წარმოილო ურიცხუ. ჩამოვლო | მგზავრ, დაესხა სევეელამეჯს თურქმანთავე, და არა დაუტევა
Q100v მოტირალი | კარავთა მათთა. ესე ერთისა წლისაჲ.

1 და განიცადენით... თქუმად] ხოლო A. განიცადეთლა CMQm. მრავლისაგან] მრავალგზის MQm. 2 მცირედი MQ, მცირედნი m. თქუმა C. თქუმად] + ხოლო A. აქუნდეს MQm. ჩუეულება Mm. განგებულებითა MQm, განზრახვით A. 3 გარდავიდეს Mm, გარდვიდის T. აფხაზეთით C. ჩამოიტყუენის Mm, ჩამოიტყუენის Q, ჩამოიტყუენის C, ჩამოიტანის A. თურქნი C. 4 პირთა MQm. მათნიცა] მათნიცა C. მსტუარნი C, მსხ~ურნი Q, მსახურნი AMm. და] – Q. იკულებდიან] ეძებდიან A. 5 მით C. იგინი] + ქრონიკონი იყო სამას ორმოცი A. 6 ბოტორიას CM, ბოტორიას A, ბოტორიას m + თურქნი C. და¹] – A. დაიზამთრეს + და ქრონიკონი იყო (რიცხვი ამოშლილია) C. და²] – A. 7 რულოდა CA. არცა] – A. ათოთხმეტსა] ი~დ MQm (m-ში ზევიდან აწერია კიდევ: 14). და] – A. 8 მათ] – A. ძლივთ C, ძ(ა)ლითა MQm. ცხენსა] ციხესა A. და²] – Q. აღიღეს C. და] – A. 9 ურიცხუ] + და CA. 10 პირმარხვასა] + დღესა CMQm. აღილო CA. შარვანს A, შარვანი MQ, შირვანი m. ყაბა A, ყაბალა MQm. აღივსო CA. თუსი] – A. ვერცხლითა m. და] – A. სიმდიდრითა] + და CMQm. წამოვიდა A. 12 მყის] მსწრაფლ A. შეიკრიბა M, შეიკრიბნა m. სპაჲ Q, სპა CAM. ჩავიდა] შევიდა A. შირვანს m. არბია ლიჟათათ] დაარბივა ლაჟათთ C, არბიალით ჟათთ A, არბია ლიჟათთ Q. ვიდრე] – CMQm. 13 ქურდევანამდის C, ქურდევანამდი A, ქურდევანამდე Q. ხიშტალანთამდის C, შიშტალანთამდე Q, შიშტალანთამდე Mm. და] – A. ქართლსა Mm, ქართლად A. მასვე დღესა A. 14 შარვანელი] – MQm. ფრიდონ A. და²] – A. მოსწყვდეს CMQm, ამოსწყუიდნეს A. შირვანელი m. 15 ამორნიას Q, ამორნიას Mm. და] – A. დაესხნეს MQ, დაესხეს m. იავარ-ჰყვნა C. და] – A. 16 მგზავრად A. მგზავრ] + და MQm. სევეელამეჯს MQm, სევეელამეჯს A. ~ თურქმანთა სევეელამეჯს C. თურქმანთა CA. 17 მოტირალი] მეოტი ძალი A. ერთსა C. წლისად C, წილისა A. წლისაჲ] + და A, ქნა C.

* ამ სიტყვას მოსდევს თარიღი ART-ში (ქრონიკონი 340, D-ს აქ ფურცლები აკლია). ნ. კიდევ ვარიანტებში.
** ამ სიტყვას მოსდევს თარიღი C-ში: „ქრონიკონი იყო [...]“; რიცხვი არ იკითხება.

¹ ფსალმ. 138,3; რომ. 11,33.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

A183v
m174v
C232r
5
10

მასვე ზამთარსა ჩავიდა აფხაზეთს ბიჭუნტამდე და განაგნა საქმენი მანდაურნი: ღირსნი წყალობისანი შეიწყალნა, შემცოლენი | დაიპყრნა და წუართნა. იყო ზამთარი ძნელი და თოვლი ფრიადი; ესე რაჲ ცნეს თურქთა, ვითარმედ შორს არს მეფე, გულ-ღებით ჩამოდგეს პირსა მტკურისასა. გარნა ლომსა მომკელოვანებელსა არა სცონოდა, არცა ჰრულოდა ომისათჳს, ვერცა[ლ]ა დამხრწვევლთაგანი რომელი დაიმჭირვიდა; წარმოვიდა მსწრაფლ აფხაზეთით, თოვლთა საშინელთა, გარდაათხრევიანა მთაჲ ღიხისაჲ, სადა გარდანაკუეთსა თოვლისასა აქუნდა სიმაღლე მკარი სამი; დახუდა მზად სპაჲ მისი, და პირველ ჰამბავისა ქართლისა ცნობამდე დაესხა ხუნანს. და აღავსო ლაშქარმან მით მტკურამდე და გაგთად ბერდუჯამდე; და მოსრნეს პირითა მახულისაჲთა და | არა დაუტევეს მიქცეული კ[ედლა]დ¹, რომელ არა დაუშთა მთხრობი ჰამბავისაჲ.* თუე იყო მარტი.

M274r
A184r
15

გაზაფხულ განდიდნა მტკუარი ფრიად, რომელ ნადინებსა ვერ დაეგია. ამისითა მინდობითა ჩადგეს თურქმანნი ბარდავს გულ-ღებით; მაშინ მონახნა მეფემან იგინიცა და ალონს[ა] მტკუარსა გაცურდა ყივჩაყითა დაქუჰამ[მ]რავსა მას წყალსა და მოსრნა თურქნი, არბია ბარდავი, დაყო დღე ორი და ნებიერად მოვიდა შინა სავსე ალაფითა. თუე იყო იგინისი. ამათ ესევიტართა ჭირთაგან შეიწრებულნი თურქმანნი და კუალად ვაჭარნი განძელ-ტფილელ-ღმანელნი წარვიდეს სულტანისა წინაშე; და ყოველსა სპარსეთსა შეეღებნეს შავად,

1 ბიჭუნტამდი C. გააგნა MQ, გაგნა m.. 2 შეიწყალნა] + და C. და] - A. წუართნა] + რამეთუ A. ძნელი და] - A. ძნელი] - Q. 3 ფრიადი] ფრიად A, დიდი C. ფრიადი] + ხოლო A. ესე] - A. ცნეს ცნეს m. 4 პირთა მტკურისათა A. ლომსა] - CMQm. მომკელოვანებელსა] - A, მომკელოვანებელსა C, მომკელოვანებულსა MQ, მოკელოვანებულსა m. სცონოდა] ჰრცხუნოდა A, სცნობდა m. რულოდა A. 4-5 ჰრულოდა ომისათჳს] - CMQm. 5 ვერცადა] ვერცარა A, არცა CMQm. დამხრწვევლთა თანა C. რომელი] -A, რაჲ Q, რა Mm. იმჭირვიდა MQm, იჭირვიდა C. წამოვიდა MQm. 6 საშინელთა] + და A. მთაჲ ღიხისაჲ] ღიხნი CMQ, თოვლი ღიხნი m. სადა] რამეთუ A. 7 სიმაღლე] - A. ~ სამი მკარი C. სამი] + და CA. სპაჲ D, სპა სხვ. და] - MQm. ამბვისა C, ამბავისა A, ამბისა m. 8 ქართლისა] - A. ცნობამდი C. ხუნანს] ხუნანს A. აღავსო ლაშქარმან მით] აღივსო ლაშქრითა მათითა A. მტკურამდინ C. გაგთად CMm, გაგთით A. 9 ბერდუჯამდის C. და] - A. მოსრეს CAMQm. და არა დაუტევეს მიქცეული კედლად] - A. კედლად] კლდეთა C, კლდედ MQ, კლდე m. 10 რომელ არა დაუშთა მთხრობი ჰამბავისაჲ] - CMQm. ამბავისა A. ჰამბავისაჲ] + ქრონიკონი იყო სამასორმოცდაერთი A; ქრონიკონი იყო ტარი, მანი და ანი RT. ჰამბავისაჲ] + რომლისა ლაშქრითა აღსავსე იყო მით მტკურამდე და გაგთათ ბერდუჯამდე ქრონიკონი იყო ტ[~]მა D. იყო] - A. 11 გაზაფხულ] ხოლო ვითარცა მოიწია გაზაფხული და A. განდიდა C, გადიდნა MQm. ფრიად] - CMQm. რ[~]ლ] რამეთუ A. ნადინობსა Q, ნადინებსა ვერ დაეგია] ნადინები მისი ვერლარა იტევდა A. ამისითა] და მისითა A. 12 ჩადგენ Q. თურქნი A. გულღებით A. მაშინ] - CMQm. მონახა m. ალონს CMQm, - A. 13 მტკუარს C, მტკურსაჲ Q. ყივჩაყითა] და ყივჩაყინიცა C. დაუჰამრავსა] და უზარავსა C, დაუზარავსა A, დაჰუზარავს MQ, და ჰუზარავსა m. ამას A. და] - AQ. არბია] არაბია AQ, და C. 14 ბარდავი] + და A. ~ ორი დღე A. სავსე] - Q. მათ A. 15 თურქნი C. 15-16 განძა Mm. დამანელნი Q. 16 წარვიდოდეს MQm. სულტანის Q, სულტანის m, სულტანსა C, სულტანს A. ყ[~]ა Q, ყოელსა C. შეიღებნეს CA.

* ამ სიტყვას მოსდევს თარიღი ART-ში (ქრონიკონი 341). D-ში იგივე თარიღი სხვა სიტყვას (ბერდუჯამდე) მოსდევს. ნ. კიდევე ვარიანტებში.

¹ I მეფ. 25,33; III მეფ. 14,10; IV მეფ. 9,8 და სხვ.

ცხორება მეფეთ-მეფისა დავითისი

რომელთამე პირნი, რომელთამე კელები, და რომელ[თა]მე სრულიად. და ესრეთ მიუთხრნეს ყოველნი ჭირნი, მოწვეულნი მათ ზედა, რომლითა აღძრეს წყალობად თუსა; და იქმნა გლოვაჲ ფრიადი შორის მათსა.

C232v
m175r
Q101r
მაშინ სულტანმან მოუწოდა არაბეთისა მეფესა დურბეზს სადაყას ძესა და მოსცა ძე
თუსი მალიქი და ყოველი ძალი მისი¹; | და აჩინა სპასალარად | ელლაზი, ძე არდუხისი, კაცი 5
დაჰმანი და მრავალ-ლონე; და უბრძანა თურქმანობასა, სადაღაცა ვინ იყო, დამასკოთ და
ჰალაბითგან ამოღმართ ყოველსა | მკედრობად შემძლებელსა, ამათ თანა ათაბაგსა განძისასა
მისითა ძალითა და ყოველთა სომხითისა ამირათა.* შეკრბეს ესე ყოველნი, შეითქუნეს² და
შეიმტკიცნეს სიმრავლითა, ვითარცა ქუშაჲ ზღუსაჲ³, რომელთა ვერ იტევდა ქუეყანაჲ და
აგუსტოსსა [ა]თორმეტსა მოვიდეს თრიალეთს, მანგლის[ს] და დიდგორთა, და თუთ ფერკთა 10
ზედა ვერ ეტეოდეს ამათ ადგილთა.

A184v₁
M274v
A184v₆
ხოლო მეფემან დავით, უშიშმან და ყოვლად უძრავმან გულითა, თუ ვითარ | წინა-
განაწყო** სპაჲ თუსი; და თუ ვითარ ყოველი საქმე შუენიერად და ღონიერად ყო, რაბამ
რამე წყნარად | და უშფოთველად, გამოცდილებით და ყოვლად ბრძნად განაგო; და თუ
ვითარ*** ზეგარდამოდა შეწევნითა | პირველსავე ომსა იოტა ბანაკი მათი და სივლტოლად 15

1 პირი C + და A. და] – CMQm. და რომელთამე] – A, რომელნიმე CMQ, რომელიმე m. და²] – C. ესრედ m.
2 ყოველნი] – A, ყოელნი C. მოწვეულნი m. აღძრნეს A, აღძრნეს Q, აღზრნეს M, აღაზრნეს m. 2-3 რომლითა
აღძრეს ... შორის მათსა] – C. და იქმნა გლოვაჲ ფრიადი შორის მათსა] – A. 4 სულტანმა m. არაბეთის m.
5 ყოველი] – CMQm. ელიაზი CMQm. არდულისი A. კაცი A. 6 დაჰმანი] ამანი C, დამანი A, და ჰმნი Q, და ჰმნი
Mm. და¹] – AMQ. სადაღაცა A, სადაცაღა MQ, სადაცა m. დამასკოთ MQm, დამასკოთ CA. 7 ალაბითგან CA,
ჰლაბითგან Mm. აღმართ C. ყოველნი C. მკედრობდა A. შემძლებელსა] შემოკრებულსა C. განძას MQm. 8 და] –
MQm. ყოველითა Mm, ყ თა Q. სომხითისა CAMQm. ამირთა m. ამირათა] + ქრონიკონი იყო სამას ორმოცდაერთი A;
ქ. იყო ტარი, მანი და ანი RT. შეინთქუნეს m. და] – A. 9 შემტკიცდეს CMQm. ზღუსაჲ Q, ზღუსა სხვ. რომელთა
ვერ იტევდა] რომლითა აღივსო A. 10 აგუსტოსსა CA, აგუსტოსა MQm. ათორმეტსა] თურამეტსა CA. მოვიდა
A. მაგლის Q, მანგლის სხვ. და] რომელი A. 12 გულითა] + და A. 12-13 წინა განეწყო MQm. 13 სპაჲ QD, სპა
Am, სპაჲ M. სპაჲ თუსი ... ძალი და სიმრავლე სპათა მისთაჲ (გვ.327,4)] სიმრავლე სპათა C. ნ. კიდევ ამავე
გვერდზე, შენ. **. თუსი] მისი A. და] – A. 14 უშფოთველად] + და A. გამოცდილობით AQ. და] – A.
15 ზეგარდამოდა შეწევნითა პირველსავე ომსა ... იმხილოს ჯეროვნად თხრობასა ვერმიცემისადა (325,6)]
თუისნი სპანი დაიცვნა უვნებელად ამათ ყოველთათუის ვგონებ რომელ ყოველთა ბრძენთა სოფლისათა ვერ
შემძლებელ არს მითხრობით ზედა-მიწვევით ყოველსავე რამეთუ პირველსავე ომსა იოტა ბანაკი მათი და ივლტოდა
A. ჰომსა Q. იოტა ბანაკი მათი და] – MQm.

* ამ სიტყვას ART-ში მოსდევს თარიღი (ქრონიკონი 341). D-ში თარიღი არ არის. ნ. კიდევ ვარიანტებში.

** „წინა-განაწყო ..“. ამ სიტყვის შემდეგ C-ში (ხელნაწ. 232v, სტრ. 12) ტექსტი გამოტოვებულია ნაკლები
დღენის გამო. მომდევნო სიტყვებია: „განკრთა, აიყარა“ (ჩვენი გამოცემის გვ.327,4).

*** ამ სიტყვის შემდეგ ტექსტში (დიდგორის ბრძოლის ეპიზოდში) თხრობის თანმიმდევრობა განსხვავებულია
MQm და A (აგრეთვე RDT) ნუსხებში სიტყვებამდე: „აღივსო ოქროთა“. „ქართლის ცხოვრების“ პირველ
გამოცემაში ეს მონაკვეთი გამართულია RT (და B) ნუსხათა მიხედვით. ს. ყაუხჩიშვილი (ქც², გვ. 341)
საფუძვლად იღებს A-ს. ჩვენი გამოცემა ამ მონაკვეთში ემყარება MQm-ს, რადგან ამ ნუსხებში თხრობა
შინაარსობრივად თანმიმდევრულია და აზრობრივად გამართული.

¹ ფსალმ. 32,6. ² ფსალმ. 2,2. ³ ფსალმ. 77,27; იერ. 33,22; ესაია 10,22; რომ. 9,27.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

- A184v₁₄ მიღრიკნა იგინი; და ვითარითა ღონითა მოსრნა სახელოვანნი იგი მბრძოლნი არაბეთისანი, | ანუ მეოტთა ვითარ სიმარჯვთ და განკრძალულად სდევნა და მოსრნა, რომლითა აღივსნეს
- A184v₃ ველნი, მთანი და ღელენი მძორებითა; და თუ ვითარ | თუსნი სპანი დაიცვნა უვნებელად – ამათ ყოველთათუს არა ჩუენი, არამედ ვგონებ, ვითარმედ ყოველთა ბრძენთა სოფლისა და გამომეტყუელთა ენაჲ ვერ შემძლებელ არს მითხრობად ზედა-მიწვენით ყოველსავე [და] 5 იმხილოს ჯეროვნად გამოწულილვით [თხრობასა ვერ-] მიცემ[ის]ად[ა].
- A184v₆ | რამეთუ კელი მალლისაჲ შეეწეოდა და ძალი ზეგარდამოჲ [ჰ]ფარვიდა მას; და წმიდაჲ მოწამე გიორგი განცხადებულად და ყოველთა სახილველად წინა-უძლოდა მას და მკლავითა თუსითა მოსრვიდა ზედა-მოწვეწულთა უსჯულოთა მათ წარმართთა, რომელ თუთ იგი უსჯულონი და უმეტარნი მოღმართ აღიარებდეს და მოგუთხრობდეს სასწაულსა ამას 10 მთავარმოწამისა გიორგისსა.
- A184v₁₆ ხოლო | სპანი ჩუენნი და უფროჲსად ყოველი სამეფოჲ თუ ვითარ-ესე აღივსო
- A185r ოქროჲთა და ვეცხლითა, არაბულითა ცხენებითა, ასურულითა ჯორებითა, | კარვებითა და სარაფარდებითა და სხუთა ურიცხუთა ჭურჭლებითა საბრძოლელი[ი]თა, თუთო-სახეთა ქოსთა [მიერ] და ფილაკავანთა, სასმურთა ტურფათა და სანადიმოთა, საბანელთა და სამზარეულო- 15
- m175v თა, – რაოდენმან ქარტამან და მელანმან¹ დაიტიოს აღწერად! | რამეთუ გლეხთა, – იხილემცა, ოდეს – არაბთა მეფენი მოჰყვანდეს ტყუედ; და სხუათა გოლიათთათუს რადლა რადამცა გუნდოდა თქუმად!.
- ხოლო აჲად რაჲ თხრობად მოვიწივე, ვაებისა ღირსად შევრაცხენ ღიდნი იგი და სახელოვანნი გამომეტყუელნი, ვიტყუ უკუე უმბროსს და არისტოვლეს ელლინთა, ხოლო 20 იოსიპოს ებრაელსა; რომელთაგანმან ერთმან ტროადელთა და აქეველთანი შეამკვნა თხრობანი,

1 მიღრიკიან M, მიღრიკან Q. იგინი – Q. მბრძოლნი MQm. 2 სიმარჯვთ Mm. 3 მთანი მ. ღელენი] ღრენი Mm. მძორებითა m. 4 არა ჩუენი, არამედ] – A. ვითარმედ] რომელ A. ~ ყოვლისა სოფლისა ბრძენთა MQm. 5 და გამომეტყუელთა ენაჲ] – A. ვერ შემძლებელ ... ყოველსავე] – MQm. 6 და იმხილოს ... ვერ-მიცემისადა] – A. თხრობასა ვერ-მიცემისადა] თხოვასა მიცემად MQm. 7-11 რამეთუ კელი მალლისაჲ ... მთავარმოწამისა გიორგისსა] – MQm. 7 ფარვიდა A. და] – A. 11 გიორგისსა] + და ვითარითა ღონითა მოსრნა სახელოვანნი იგი მბრძოლნი არაბეთისანი (და ვითარითა ღონითა ... არაბეთისანი] – A) და ანუ მეოტთა ვითარ სიმარჯვით განკრძალულად სდევნა და მოსრნა რომლითა აღივსნეს ველნი მთანი და ღელენი მძორითა ARDT. 12 ხოლო] და A. უფროჲსად] – A. ~ სამეფო ყოველი Q. ყოველი] + და m. თუ ვითარ-ესე] – A. 13 ვერცხლითა Qm. და] – A. 14 სარაფარდებითა A, სარაფრდებითა Q, სრაფარდებითა m. და] – A. ურიცხუთა] უცხოთა A (M-ში ჯერ დაუწერიათ „უცხოთა“ და შემდეგ გადაუსწორებიათ). ჭურჭლითა Q. საბრძოლელთა A. თუითო სახეთათ A. 14-15 საბრძოლელითა, თუთო-სახეთა ქოსთა მიერ და ფილაკავანთა] საბრა M, საბრაჲ Q, საბარ m. 15 ფილაკავანთათა A. სასმურითა ტურფითა MQm. საადიმოთათა A, სანადიმოთათა AQm. სამზარეულოთათა AMQm. 16 ქარტამ m. აღწერად] – MQm. და რამეთუ AMQm. 17-18 სხუათა გოლიათთათუს რადლა რადამცა გუნდოდა თქუმად] არა (+ ღია Mm) სხუათათუს სიტყუა(ჲ) MQm. 18 თქუმად] + მაშინ ქორონიკონი იყო ტ[~]მა D. 19 ხოლო] – MQm. მოვიწიე AQ, მოიწივე m. და] – A. 20 მეტყუელნი MQm. უმბროსს A, უმბროსსა MQm. და] – A. არისტოვლის A. არისტოტელისა MQm. ელინთა A, ელილნთა MQ, ელილენთა m. 21 იოსიპოს Q, ელისიპოს იოსიპოს A. ებრაელთა MQm. ტროადელთა A. და] – A. აქეველთანი A, აქელველთანი M. აქლველთანი m.

¹ II ეპისტ. იოან. 12.

ცხორება მეფეთ-მეფისა დავითისი

M275r Q101v თუ ვითარ აღამემნონ და | პრიამოს, ანუ აქილევი და ეკტორ, | მერმეცა ოდისეოს და ორესტი ეკუთვნეს, და ვინ ვის მძლე ექმნა; და მეორემან ალექსანდრესნი წარმოთქუნა მკნე-კაცებანი და ძლევა-შემოსილობანი; ხოლო მესამემან ვესპასიანე-ტიტოხსმიერნი მეტომეთა თუსთა ზედანი ჭირნი მისცნა აღწერასა. და ვინაფთვან ამათ ნივთნი საქმეთანი არა აქუნდეს კმად

A185v მისათხრობელად, ამისთუსცა კელოვნებითა რიტორობისათა განავრცელეს, ვითარცა იტყუს 5 თუთ სადამე ალექსანდრე: „არა დიდ იყავ, აქილევი, არამედ დიდსა მიემთხვე მაქებელსა – უმიროსს“. რამეთუ ოცდარვა წელ განგრძობასა ტროადელთა ბრძოლისასა ვერარაა ღირსი ქებისაა იქმნა, ხოლო მეფისა დავითისი ესეოდენტა მიმართ წინა-განწყობაა სამ ჟამადმდე იყო, და ვერცა პირველსა კუეთებასა შეუძლეს წინა-დადგრომად. ჰქონებოდესმცა ამათ ბრძენთა ნივთად თხრობათა საქმენი დავითისნი და მათმცა აღწერნეს ჯეროვნად მათისაებრ 10 რიტორობისა, და მაშინდამცა ღირს-ქმნილ იყვნეს ჯეროვანსა ქებასა! და ესენი ესეოდენ.

მეორესა წელსა აღილო მეფემან ქალაქი ტფილისი, პირველსავე ომსა, ოთხას წელ ქონებული სპარსთა და დაუმკვდრა შეილთა თუსთა საჭურჭლედ და სახლად თუსად საუკუნოდ.* მეორესა წელსა მოვიდა სულტანი შარვანს, შეიპყრა შარვანშა, აღილო შამახია, 15 მოგზავნა მოციქული მეფისა წინაშე და ეყუედრა წიგნითა, ვითარქედ: „შენ ტყეთა მეფე ხარ და ვეროდეს გამოხუალ ველთა; მე ესერა შარვანშა შევიპყარ და ხარაჯასა ჩემსა ვითხოვ; შენ

A186r თუ გენებოს, ძლუნენი ჯეროვანი გამოგზავნე და თქუენ[თა] სამალავთათ გამოსრულმან

m275v
m176r

1 ვითარ აღამემნონ] ვითარცა მენონ A. აღამემნონ] აღმემნონ MQ, აღმემნონს m. პრიამოს ანუ აქილევი] პარაჟამონ უაქიველი A, პუამოს ანო აქალევი MQm. ეკტონ A, ეკეტორ MQ, ეკტორ m. უდისეოს A, ოდუსეოს Q. ორესტი] ფირესტე A. 2 ექმნეს A. ალექსანდრენი MQm. მკნეკაცებანი] მძლეობანი სიმკნენი A. ძლევა-შემოსილობანი] ძლევანი MQm. 3 ვესპასიანე ტიტოხსმიერნი] ნეტიტოს (ტიტოს MQm) მიერნი AMQm. 4 ზედანი] ზანი A. და] – Q. 5 მისათხრობელად Mm, მისათხრობლდ Q. მისათხრობელად] + მის A. კელოვნობისა A. სადე A, სადმე m. ალექსანდრიელი A. დიდი A. აქალევი MQm, აქიველი A. დიდთა A. მიემთხუო MQm, მიემთხუია A. 7 უმიროს(ს)ა MQm, უმიროს A. უმიროსს] + და MQm. ტროადელთა Q, ტროადელთა MQm. ვერაა Q, ვერა M, ვერ m. 7-8 ღირსი ქებისაა იქმნა] ღირს იქმნების ქების ქება A. 8 ქებისაა Q, ქებისა სხვ. ესოდენტა A. წინა-განწყობაა Q, წ.გ-ბა AMm. ჟამდე M, ჟამადმე m. 9 კუეთებასა] ომსა A. წინა-დგომად MQm, წინა-დადგომად A. ჰქონებოდამცა MQ, ქონებოდესმცა A. ამა A. 10 ბერძენთა A. ~ ნივთად ბრძენთა MQm. ნივთთა A. თხრობათა] – A, თხრობად Q. მათცა MQm. აღერნეს Mm. მთისაებრ Mm. 11 რიტორობისა] + მსგავსად A. ჯეროვნად MQm. 12 აილო AMQm. 13 და] – Am. და] – MQm. თუსად] – MQm. საუკუნოდ] + ქრონიკონი იყო სამას ორმოცდაორი A; ქ. იყო ტარი, მანი და ბანი RT; ქ. იყო ტ~მბ D] + და ARDT. 14 მეორესა წელსა] და A. სურტნი Q. შარვანშა A, შ~რვან შალაა Q, შარვანშალა Mm. აილო AMm. ~ შამახია აღილო Q. შამახია] + და AMQm. 15 მეფის A. და] – MQm. ეყუედრა წიგნითა] მოუწერა წიგნი და რქუა A. ტყეთა] ტყუეთა Mm (Q-ში უ ზემოთ არის ჩამატებული). 16 ვერაოდეს AMm. შარვანშე MQ, შარვანშა A. შევიპყარ] + კელთა A. ~ ხარჯსა Q, ხარაჯას m. ჩემსა] – A. ვითხოვ A. 17 გამოვგზავნე M, გამოვგზავნო A. და] – MQm. თქუენთა სამალავთათ გამოსრულმან] თუ გინდა სამალავთათ გამოედ და A. თქუენთა] თქუენდა MQm.

* ამ სიტყვას ARDT-ში მოსდევს თარიღი (ქრონიკონი 342). ნ. კიდევ ვარიანტებში.

ცხორება მეფეთ-მეფისა დავითისი

მნახე“. ხოლო ესმა რად ესე მეფესა, მსწრაფლ კმა-უყო ყოველთა სპათა თუსთა და უმყის სიტყვსა მოვიდეს წინაშე მისსა ყოველნი სამეფოსა მისისანი. და წარემართა სულტანსა ზედა; ყივჩაყნი ოდენ აღთუალულ იყვნეს მაშინ და იპოვა შემბმელი კაცი ორმეოცდაათი ათასი.

C232v₁₂ ეუწყა რად სულტანსა ზედა-მისლვად, ძალი და | სიმრავლე სპათა მისთაჲ, განჰკრთა, აიყარა ველთაჲთ, სადა დგა, და შეივლტოდა ქალაქად; და გარე-მოიზღუდა ერთ კერძო 5

C233r სხრტითა და ხანდაკებითა და სხუთ კერძო ზღუდითა შამახისათა. ესე რად ცნა მეფემან, არღარა ჯერ-უჩნდა ზედა-მისლვად მლტოლვარისა, არამედ თაყუანისცემით მიწასა ზედა 10

Q102r მადლობად შესწირა ღმრთისა საკურველთმოქმედისა, სახიერისა და კაცთმოყუარისა და ადგილობანსა დადგა. მაშინ სულტანმან მრავალთა მიერ ვედრებით[თ]ა ძღუენთა და მუდართითა [და] შევრდომითა შეთუღილობათა [და] შემოხუეწით[თ]ა მოციქულობა[თ]ა, ვითარცა მონამან ჭირვეულმან [და] ყმამან დაღონებულმან, არღარა ძღუენნი, არცა ომნი ითხოვნა, არამედ გზად სამლტოლვაროჲ, ფრად რადმე სიმდაბლით და თავ-ჩამოღებით, არა სასულტნოჲთა წესითა, შეიწრებულმან შიმშილითა [და] შეწუხებულმან წყურვილითა მრავალ დღე.

მასვე დღესა სულტნისა თანა მიმავალი ათაბაგი რანისად აღსუნღული ძალითა მრავლითა მოსრეს მონათა | მეფისათა, – ვითარ ოთხ ათას კაც, – და იგი ოდენ მარტოჲ 15

A186v
M276r მეოტი ძლით მივიდა სულტნისა წინაშე. იხილა რად ესე სულტანმან, მასვე ღამესა გაიპარა და სასდუნით მეოტი სხუთ გზით წარვიდა სოფლად თუსად. | ესრეთ ძღუეა-

C233v

1 ხოლო] – MQm. ~ ესე რად MQm. მსწრაფლ] მყის MQm. თუსთა] მისთა A. 1-2 უმყის სიტყვსა] ბრძანებასავე მისსა თანა A. უმყისს M, უმყისსა m. 2 მისსა] – MQm. ~ ყოველნი წინაშე Mm. წარმეომართა MQm. სულტანსა Q, სულტანსა A, სურტანსა Mm. 3 აღთუალ Q. შემბმელი კაცი] – MQm. ორმეოცდაათი ათასი] მი ჩ სი MQm. 3-4 ზედა ყივჩაყნი ... ეუწყა რად სულტანსა] – A. 4 ზედამისვლა m. მისთაჲ] – CMQm. მისთაჲ] + და A. განკრთა CAMQm + და CMQm. 5 ველთაჲთ] მინდორით C. სადა დგა და] – A. იდგა C. შეივლტოდა] შევიდა C, მსწრაფლ შევიდა A. ერთკერძო] ერთი მკარი C. 6 სხრტითა და] – A. სხრკითა Mm. სხრტითა და ხანდაკებითა და სხუთ კერძო] – Q. ზღუდისა A. ზ.] + ქალაქის(ა) CA. შამახისათა A, შამახისათა M, შამახისათა Q, შამახისათა m. შამახისათა] + ხოლო A. ~ ცნა რად ესე A. 7 ჯერ-უჩნდა] ჯეროვნად Q. ზედა] – MQm. მლტოლვარისა] გაქცეულისა C, მტოლვარისა A. თაყუანისცემით] თ-თა C, დავარდა A. ზედა] + და A. 8 მადლობად Q, მ-ბა სხვ. შესწირა CAMQ. ღმრთისა M, ღმრთე Q. საკურველთმოქმედისა] – A. სახიერისა და კაცთმოყუარისა] – CMQm. 9 ადგილობანსა] მასვე ადგილსა ზედა C. ვედრებითა] შემოხუეწათა და C, ვედრებითა A, ვედრებათა და MQm. და მუდართითა და შევრდომითა შეთუღილობათა და შემოხუეწითა მოციქულობათა] და შემოხუეწით მოციქულობასა C, და მუდართითა შეთუღილობათა A. 10 შევრდომითა შეთუღილობათა MQm. 10-11 ვითარცა მონამან ჭირვეულმან] – C. 11 ყმამან დაღონებულმან] – AMQm. არა C, არღარა A. ძღუენი AMm. არცა] ა ღ Q, არამედ Mm, ანუ A. ომი MQm. ითხოვა MQm. 12 გზად QD, გზა სხვ. სლტოლვლად Q, სივლტოლვლად Mm, წასასულელი C. ფრად რადმე სიმდაბლით] – C. თავ-ჩამოღებით] – AMQm. და არა და არა A. სასულტნოჲთა C. 12-13 სასულტნოჲთა წესითა] სულტანურად A, სურტანურად MQ, სულტანურად m. 13 შეიწრებულმან შიმშილითა] – C. შეწუხებულმან] – AMQm. ~ შიმშილითა და წყურვილითა C. 14 მათვე დღესა CMQm. სულტნისა თანა] სულტანსა თანა C, სულტანისთა Q, სულტანისათა Mm, სურტანსა წინაშე A. მიღმავალი A. აღსუნღულ C, აღსუა M, აღსუნღე Q, აღსვა m. 15 ოთხათასი MQ, ოთხათასი CA, ოთხასი m. კაცი ყვ. მეოტი] – CMQm. 16 ძალითა MQm. სულტანსა CA, სურტანს M, სურტანს Q, სულტნის m. და] – C. 17 სასდუნით A, სასუნით Q. მეოტი] გაქცეული C. თუსად] + და CA.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღვეთისი

შემოსილი და მმადლობელი ღმრთისაჲ შემოიქცა მეფე და მცირედთა დღეთა განისუენა [ამა თუესა?].*

m176v და მეორესა თუესა, – ესე იყო ივნისი, – კუალად წარვიდა შარვანს და აღილო გულისტანი, სახლი თაქადი შარვანისაჲ, სიცხეთა მათ საშინელთა, მოირთო შარვანი და ადავსნა კეთილთა ყოველნი მორჩილნი ბრძანებათა მისთანი. წარმოვიდა ქართლს, სთუელ- 5 თა გარდავიდა გეგუთს, ინადირა, განისუენა, განაგო მანდაური ყოველი; და მარტსა გარდა- მოვიდა ქართლად და აღილო ქალაქი დმანისი. და აპრილსა დაესხნეს შაბურანს დარუბან- დელსა და მოსწყუდნეს ქურდნი, ლეკნი და ყივჩაყნი დარუბანდელისანი და აღიხუნეს შარვანისა ციხენი, ღასანნი და ხოზონდი და მიმდგომი მათი ქუეყანაჲ.

C234r და მყის აღმოისრბოლა ვითარცა არწივმან და მაისსა აღიხუნა ციხენი სომხითისანი: 10 A187r გაგნი, ტერუნაკალი, | ქავსახინნი, ნორბედი, მანასგომნი და ტალინჯაქარი; და ივნისსა წარემართა ლაშქრითა, განვლო ჯავახეთი, კოლა, კარნიფორა, ბასიანნი სპერამდინ და M276v რადცა პოვა თურქმანი, მოსრა და ტყუე-ყო. ჩამოვლო ბუღთა ყური და დაწუნა ოლთისნი, Q102v და მოვიდა თრიალეთს დიდითა განმარჯუებითა; და მცირედნი დაყვნა, და ლაშქარი | განიყარა თუსად-თუსად. 15

და აგვსტოსსა კ~ მოვიდეს მეწიგნენი ანელთა თავადთანი და მოაქსენეს მოცემაჲ ქალაქისა და ციხეთაჲ ბოჟანას წყაროთა ზედა მდგომსა. და მყის წიგნები წუევისაჲ მიმოდაისრბოლა და მესამესა დღესა სამეოცი ათასი მკედარი წინაშე უდგა. წარემართა და მესამესა დღესა აღილო ქალაქი ანისი და ციხენი მისნი უჭირველად და სოფელნი და ქუეყანანი მიმდგომნი ანისისანი. 20

1 ლ~(თ)ისა CM, ლ~ჲ Q, ღთისა m. მცირეთა CMQm. 2 ამათენს C, ამთენს A, ამ~თ ენასაჲ Q, ამათენასა Mm. 3 ესე იყო ივნისი] ივნისსა A. და~] – A. აილო CMQm. 4 გულისტანის M, გულისტანს Q, გულისტანის m. სახლი თავადი] სახლითა ვადი MQm. შარვანისაჲ Q, შ-ისა სხვ. სიცხეთა] და ციხეთა CMQm. საშინელთა] + და C. 5 ყოელნი C. ქართლს] – C, ქართლად A. 6 გაისუენა CMQm. განაგო] გაგო m. 6-7 გ~რდვიდა Q, გარდავიდა AMm. 7 და~] – CA. 8 მოსწყუიტნეს C. და~] – CQ. აიხუნეს CMQm. 9 შარვანისა] – A, შირვანისა m. ღასონნი Mm, ღა~სსნი Q. ხოზორადი C, ხოზონდი A, ხოზორდი MQm. ქუეყანაჲ Q, ქუეყანა სხვ. 10 მყის] ფიცხლად C. აღამსრბოლა A, აღმოისრბოლა Q, აღმოირბინა C. და] თუესა C. მაისსა] + და C. აიხუნა CMQm, აიხუნეს A. ~ სომხითისა ციხენი MQm. 11 გაგანი C, გაგინი Mm. ტერუნაკალი C, ხერუნაკლი MQm, ტერონაკალი A. ქავახნი MQm. ნორბედნი m. მანას გომ(ო)ნი CA, მონას გომნი M, მონას გომანი m. ხალინჯაქარი CMQm. ივნისს m. 12 კოლა, კარნიფორა] კოლაკარნი ფორა C, კარნი ფორა MQ, კოლაკარნი ფორა A. ბასიანი m. სპერამდინ ყვ. და] – C. 13 ბუითათყური A. და] – C. და] – A. 14 გამარჯუებითა CAMm. მცირედნი] ცოტა ხანი C, მცირედნი დღენი A. დაყვნა] დაყო C, შუა გამოკდეს A. ~ განიყარა ლაშქარი A. გაიყარა MQm, გაიპარა C. 15 თუსად თუსად Q. 16 და] – CMQm. აგვსტოსა Q, აგვისტოსა M, აგვისტოს m. კ] ოცსა CAM. მეწიგნენი] მწიგნობარნი A. და] – CMQm. მოიქსენეს A, მოახსენეს m. მოცემაჲ Q, მოცემა სხვ. 17 ქალაქისაჲ Q, ქალაქისა სხვ. ბოჟანასა A, ბუჟანას MQ, ბუჟანთა m. მდგომასა A. მყის] მსწრაფლ A. ფიცხლა C. 17-18 წუევისაჲ მიმოდაისრბოლა] გაგზავნა წუევისა C. 18 მიმოდაისრბოლა] წარსცა ყოველთა A. და] – AQ. სამეოცი ... დღესა] – C. სამეოცი ათასი] ღ~ჩ Q, სამოცდა ათასი Mm. წაემართა Q. წარემართა და] + ვითარცა მიიწია A. და] – AMQm. 19 აილო CA. და~] – CMQm. და~] – CAMQm.

* შღრ. თ. ჟორღანია, ქრონიკები, I, გვ. 248: „უნდა „ამ თვეს“ (იხ. ეკ. მუზ. №131, გვ. 256)“.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა დავითისი

C234v
m177r

A187v

და წარმოიყვანა ბულასვარ რვათა ძეთა მისთა თანა და მკეველთა და სძალთა და ჩაგზავნა აფხაზეთს; ანისის მცველად დაუტევნა აზნაურნი მესხნი და წარმოვიდა ქართლად. და მცირედთა დღეთა მოუქსუნა სპათა თუსთა.* | და მერმე წარემართა შარვანს და აღილო ქალაქი შამახია და ციხე | ბირიტი, სრულიად ყოველი შარვანი; დაუტევნა ციხეთა და ქალაქთა შინა ლაშქარნი დიდნი, ჰერნი და კახნი. განმგებელად და ზედამხედველად ყოველთა საქმეთა მანდაურთა აჩინა მწიგნობართუხუცესი თუსი სუმონ, ჭყონდიდელი მთავარეპისკოპოსი, მაშინ ბედიელ-ალავერდელი, მიმგავსებული გიორგი დედის ძმისა თუსისა, კაცი ყოვლითურთ სრული და ბრძენი.

5

M277r

C235r

და განაგო მეფემან ყოველი საქმე შარვანისაჲ, აღავსნა კეთილითა საბოძვართა ქურდნი, ლეკნი და თარასნი; მოვლო ქართლი და ყივჩაყთა თუსთა უჩინა საზამთროჲ სადგური და საზრდელი და კაცნი ზედა-მდგომნი | მათნი; და განაგო ყოველი საქმე ქართლისაჲ, სომხითისა და ანისისაჲ. და ეგულებოდა გაზაფხულ ქმნაჲ დიდთა საქმეთაჲ და უფროდსთა ლაშქრობათაჲ, ვინაჲთგან არავინ იყო წინა-აღმდგომი; და თუთ სულტანი მუნ, სადა იყო, ძრწოდა შიშისაგან მისისა; და არცალა თუსთა ძუელ მართებულთა ქალაქთა და ქუეყანათა ესვიდა თუსად ქონებად, არამედ რაოდენცა შორს იყვის, ეგრეცა ეოცებოდა მძინარესა შიში და მღუძარესა – სიკუდილი.

10

15

A188r

Q103r

ამისთუსცა ზედადსზედა წარმოავლენდის | მოციქულთა ძლუნითა მომშუდებად პირსა მისსა¹, და წარმოსცნის საჭურჭლენი მძიმენი, ტურფანი, მრავალფერნი მფრინველნი და ნადირნი, უცხონი და ძვრად საპოვნებლნი, და ეძიებნ მშუდობასა და სიყუარულსა და ყივჩაყთაგან არა-რბევასა. ამისთუსცა არარას მიხედვიდის წარსაგებელთა სიმრავლესა, ოდენმცა

20

1 და] – CMQm. წა(რ)მოიყვან(ნ)ა AQ. შულასვა Mm, ბულასვა Q, ბულასვა C. ~ მისთა ძეთა C. და¹] – A. მკეველთა MQm. 2 აფხაზეთად A. აფხაზეთს] + და CMQm. ანისისა A. დაუტევნა] დაყარნა C. მესხნი CA, მისნი MQm. და] – A. 3 მცირეთა Mm, ცოტა C. თუსთა] მისთა A. თუსთა] + ქორონიკონი იყო ტ ~ მდ D. და³] – C. 4 აილო CA. ბირიტი A, ბიკირტი CM, ბივირიტი m, შიკირტი Q + და CMQm. სრულად A, ს ~ დ Qm. შარვანი] + და A. დაუტევნა] დაყარნა C. 5 ჰჳრნი Q, აერნი CA, ჰერანი m. განმგებლად Mm, გამგებლად A, გმგ ~ ელდ Q. ზედა-მხედველად] თანა-მხედველად C. 6 მწიგნობართა უხუცესი C. 6-7 მთავარეპისკოპოზი A, მთავარეფისკოპოსი (-ზი m) Mm. 7 ბედიელ Q. ბედაია ალავერდელი A. 9 და] – MQm. გააგო MQm. მეფემან] მაშინ MQm. კეთილითა] + და MQm. 9-10 აღავსნა ... თარასნი] და C. 10 თარასანი MQm. მოვლო] ამოვლო C, მოვიდა A. ქართლად A. საზამთროდ A + თუისი C. 11 სადგური] ადგილი Q. და¹] – A. კაცნი] კახნი Mm. 12 ქართლისაჲ Q, ქ-სა სხვ. ანისა A + მოვიდა MQm. გაზაფხული M. და] – A. 13 იყო წინა-აღმდგომი] იყო წინა-აღმდგომ C, იყო წინა-მდგომ MQm, წინა-აღმდგომ მას A. და] რამეთუ A. სურტანი CMQm. 14 შიშისაგან მისისა] შიშით Mm, შიშითა CQ. თუსთა] თუთ A. ძუელად A. მართებულთა] მთავრებულთა m, ქონებულთა A. და] – Mm. 15 ესვიდა] ჰკონებდა A, იტყოდა C. თუსად] მისად C. არამედ] + თუისად A. იყვის] იყო A, იყვისი m. ეოცნებოდა A. 16 ~ შიში მძინარესა MQm. და მღუძარესა] – MQm. 17 ძლუნითა AMQ, ძღვენითა m. დამშუდებად A. 18 და] რამეთუ A. ტურფანი] + და C. ფრინველნი MQm. 19 საპოვნელნი AMQm. და] – A. ეძიებენ CAMQm. 20 მიხედვიდეს CAMQm. წარსაგებელსა MQm. სიმრავლესა] + და C. ოდენცა A, ოდენმცა m.

* ამას მოსდევს თარიღი D-ში; ქორონიკონი იყო ტ ~ მდ. ნ. კიდევ ვარიანტებში.

¹ დაბ. 32,20.

ცხორება მეფეთ-მეფისა დავითისი

C235v m177v მუნ, თუთ სადა იყვის, პოვის მშულობა და სიცოცხლე თავისა თუსისაჲ. და ვგონებ, ვითარმედ მამათა და პაპთაგან წარღებულნი ქუეყანანი, ტყუენი და სიმდიდრენი მრავალ-წილად უკუმოიზღუნა ამან მკნეხან; დამშუდნა ქუეყანაჲ, აღივსო და გარდაეცა ყოვლითა კეთილითა, | განივსო და აღეშენა ყოველი ოკერ-ქმნილი; და გარდაემატა ყოველთა ჟამთა მშულობითა და სიმდიდრითა სამეფოჲ ჩუენი, ნაცვალად გარდასრულთა ოკრებათსა. 5

M277v A188v ესევეითარნი უკუე არიან მეფობრივთადა მიმოსლვათა მისთა, წყობათა და ღუაწლთა, ძლევათა და წარმართებულებათა, დაპყრობათა და ახუმათა დიდთა მათ და მრავალთა საქმეფოთა და სამთავროთა მოთხრობანი და საქმენი, რომელნი მან ქმნნა და აღასრულნა, რომელნი ჩუენ მცირედითა და ყოვლად კნინითა სიტყვთა წარმოგზჩენიან | დიდთა მათ და მითხრობად შეუძლებელთა საქმეთა მისთაგან; და ბრჭალთაგან ლომსა და ფესუსა მცირისა ყოვლისა ქსოვილისა ვითარებასა საცნაურ-ყოფად ვმეცადინობთ, ვითარცა აჩრდილისაგან კაცსა, რომელნი-ესე შეუძლებელ არიან ყოფად. 10

C236r ხოლო კორციელთა საქმეთა ესრეთ მოქმედისაგან უკუეთუ ვიეთმე ჰგონონ, ვითარმედ რადღამცა მოეცალა საღმრთოთა და სულიერთა სათნოებათა მიმართ მიხედვადმცა და მოგონებად, არა თუ ქმნად, – ვინაფთგან ფრიადცა კმა არიან ესენი ერთისა კორცთა შინა მყოფისა კაცისაგან ქმნად და წარმართებად; და თუ სადა პოვა სამეფოჲ თუსი სიმდაბლედ შთასრული და თუ სადა სიმაღლედ აღიყვანა, და თუ სადა დასხნა საზღვარნი, და ძლეულნი ვითარ მძლედ გამოაჩინნა, – ამათნი მგონებელნი ნუუკუე არა იბრაღნენ! არამედ ეუწყენ მათ, ვითარმედ უკუეთუ ამათ პირთათუს ვინმე გამოიდიოს და ზედა-მიწვენით ცნობაჲ ინებოს, კნინდა და ესე კორციელნი საქმენი, წარმოთქუმულნი ფრიად უნდოდ და არარად, პოვნეს, ვითარცა ნამდულ მცირედნი და სასაწუთონი დადგრომაღთა მათ თანა მტკიცეთა | და | საუკუნოდ ღმერთ-მყოფელთა მისთა საქმეთა, რომელთა იგი უმეტეს | ამათსა მათ მოქმედებდა და 15 20

Q103v A189r C236v

1 თუთ] – CMQm. იპოვის ყვ. მშულობაჲ D, მ-ბა სხვ. თავისა თუსისაჲ] – CMQm. 2 პაპთაგან Mm. წარღებულნი CA. 3 უკმოიზლო C, უკმოიზღუნა Q, უკუმოიზღუნა m. მკნეხან] მკედარმან C. დაამშუდნა MQm, დაამშუდა A. ქუეყანაჲ Q, ქუეყანა სხვ. გარდეცა Q, გარდაეცვა m. 3-4 ყოველი კეთილი CMQm. 4 განავსო AMQm. და აღეშენა] დაეშენა C, და აღაშენა AMQm. ოკერ-ქმნილი m. გარდამატა MQm. 5 მშულობისათა MQm. მშულობითა და] – A. ნაცვალთა Q, ნაცუალთა CMm, ნაცულად A. 6 მეფობრივთა C, მეფობრივთა და AMQm. და] – A. ღუაწლთა] + და MQm. და] – MQm. 7 წარმართებათა Qm, წარმთებათა M. დაპყრობათა და] – C, პყრობათა MQm. და²] – MQm. 9 წარმოგზჩენნა MQm. და] – MQm. 10 ლომისა Mm, ლომთა C. ფესუსა AMQm. 11 ყოვლისა] ყოველსა Mm, ყ^ა Q, ყოველისა C, ყუავილისასა A. ქსო(ვ)ილსა MQm. ვითარებასა] ვარდებსა Mm. საცნაურ-ყოფდა C, ცნა უარყოფად MQm. ვიმეცადინობით MQ, ვიმეცდინობით m, ვმეცადინობთ Q, ვამეცადინობთ C. 12 კაცისა Mm. 13 უკეთუ CA. ვიეთმე] ვისმე C. ჰგონიან C. 14 რადმცა C. საღთოთა Mm. და] – A. მიმართ] მიერ A. მიხედვად A, მიხიღვადმცა m. 16 კაცისა A. ქმნილად C. სადათ A. ჰპოვა A. 17 შთასრული და თუ სადა სიმაღლედ] – MQm. და ძლეულნი] დალეულნი C. 18 ვითა A. მოგონებულნი MQ, მგონებულნი m. ნუ უკუე AM, ნუ უკუე Q, უკუე C. 19 ვინმე] ვინ A. და] – CMQm. ზედა-მიწვენითა MQm + ვინ CAMQm. ცნობაჲ Q, ცნობა სხვ. და] – MQm. 20 უნდოდ და] უნდოდა C. უნდოდ და არარად] უნდოდა და A. 21 ნამდულ] – A, ნამდული Q, ნამდვილი Mm. მცირენი CMQm, მცირედ A. საწუთონი MQm. და დგრომათა Mm, დადგრომათა AQ. მათ თანა] მათთა MQm. და] – A. 22 ღმერთ-მყოფელ m. მოქმედებათა CMQm.

ცხორება მუფეთ-მეფისა დავითისი

m178r
M278r

უსასწრაფოეს აქუნდა; რომელთაგანნი მცირედნი მრავლისაგან, ვითარცა სასუმელი ერთი მ[დინა]რისაგან, ჩუენცა | მივსცნეთ თ|ხრობასა.

იტყვს სოლომონ: „დასაბამად სიბრძნისა მოიგე სიბრძნე“¹. ხოლო დავით, მამად ღმრთისაჲ: „დასაბამად სიბრძნისა შიში უფლისაჲ“². ესე შიში უფლისაჲ მოიგო სიყრმითგან თვისით დავით; რამეთუ ჰასაკსა მისსა თანა აღორძინდა და ჟამსა თვისსა ესევეთარნი ნაყოფნი გამოიხუნა³, რომლითა ორკერძო ცხორებაჲ თვისი განაშუენა, რომლითა შეამკუნა საქმენი თვისნი, რომლითა განაგნა კორციელნი და წარმართნა სულიერნი.

A189v

ხოლო ისმენდი, თუ ვითარ გონიერად, – დედად სიბრძნისა რაჲ პოვა შიში უფლისაჲ, შიშისად ღმრთისა – საღმრთონი წერილნი, – და ესენი მდიდრად შეიკრიბნა, რაოდენნი პოვნა გარდამოღებულად ენასა ქართულსა სხუათა ენათაგან, ძუელნი და ახალნი, ვითარცა სხუამან

C237r

პტოლემეოს, ამას ზედა ოდენ სა[ხ]ოვან-ქმნილმან; და ესეოდენ შეიყუარნა და შეითვისნა, რომელ სთქუმცა, თუ მათ შინა ცხოველ არს და მათ შინა იძრვის. იგინი იყვნეს მისა საზრდელ ყოველთა გემოვან, და სასუმელ ტკბილ და საწადელ; იგინი შუება, განცხრომა, საწურთელ და სარგებელ. დღე და ღამე მიმოსლვათა შინა მიმდებთა, ლაშქრობათა მოუწყენელთა, შრომათა განუსუენებელთა წიგნები ეტჯრთის სიმრავლესა ჯორთა და აქლემთასა; და სადა გარდაკდის ჰუნესა, პირველ ყოვლისასა წიგნნი მოაქუნდიან კელითა და არა დააცადის კითხვაჲ, ვიდრე არა დაშურის. ხოლო შემდგომად სერობისა, ნაცვალად ძილისა ანუ სხუსა რაჲსამე საქმისა, კუალად კითხვაჲ წიგნთაჲ; და რაჟამს თუაღნი დაშურიან, სასმენელნი ანაცვალნის.

1 უსასწრაფოევს A. აქუნდეს CMm. რომელთაგანი AMm. მცირენი C, მცირედთაგანი A. მრავალისაგან C. 2 მდინარისაგან] მტკურისაგან CAMm, მტკური სგ Q. ჩუენ AQ. მივსცნეთ] – A. 3 სიბრძნე A. 4 უფლისაჲ Q, უფლისა სხვ. ~ მოიგო ესე შიში უფლისაჲ Q. 5 რამეთუ] და A. ასაკსა CA. მისსა] თვისსა MQm. თანა] – MQm. აღორძინდა CQm. და] – CA. 6 ცხრბა Q, ცხორება AC, ცხოვრება Mm. რომლითა] ძალითა MQm. 7 და] – C. წარმართნი C. 8 ~ თუ ვითარ ისმენდი (ისმენდა CMQm) ყვ. გონიერად] – CMQm. დედად] დიდად Mm. სიბრძნისად C. უფლისაჲ Q, უფლისა CMM, უფლისად A. 9 შიშისად] – MQm, შიშისა C. ღმრთისა] ღ თდც M, ღ თუად m, ღ ად Q, ღ თისად CA. შეიკრიბნა] შეიტკბნა A. შეკრიბნა C. 10 ქართულსა] ქართველთასა C, ქართლისასა MQm. სხუასა C. ენასა C. ძუელ C. 11 პატელემეოს C, პატოლემეოს A, პატ(ი)ლემოს MQm. 11-14 ოდენ სახოვანქმნილმან ... შინა მიმდებთა] იგინი იყუნეს C. სახოვანქმნილნი A. სახოვან-ქმნილმან და ესეოდენ] – MQm. შეიყუარნა] შეიპყრნა A. 12 სთქმცა AQ, საქმეთაცა Mm. თუ] – MQm. ~ იძრვის და მათ შინა ცხოველ არს A. იძრვის] იძლივის Mm. მისსა AMm. 13 ყოველთა] – MQm. საწადელი A. იგინი] გინა Mm. შუებად A. 14 საწურთუელ Mm. სარგებელ] საგალობელ MQm. მიმოსლვათა Mm. მიმდებთა] მამადედათა MQm. მოუწყენელ MQm. ~ მოუწყენელ ლაშქრობათა C. 15 შრომათა განუსუენებელთა] და C. განუსუენებელთა] – MQm. ეტჯრთა A, ეკიდის C. სიმრავლესა] – C. აქლემთა CQ. და²] – CA. 16 გარდაკდის] ჩამოკდის C, გარდაკდეს A. ჰონესა MQm, ონესა A, ცხენსა C. ყოვლისა CA. წიგნები Q, წიგნი CMM. მოაქუნდიან] მოიტანის C. კელითა] – C. დააცადიან MQ, დაასციან m. 17 შემდგომად] – C. ნაცულად CAMQ. ძილისა] ძალისა A, რისა Q, რომლისა Mm. ანუ] – A. სხუასა MQm. 17-18 რასმე CAM, რასამე Q, რასამე M. 18 კითხვაჲ RD, კითხვა სხვ. და] + კუალად C. რაჟამს] ჟამიჟამს Mm, ჟიჟს Q. სასმენელნი] სმენილნი A. ანაცვალნის] – Mm, ნაცულად Q.

¹ იგავ. 4,7. ² ფსალმ. 110,10; ³ ფსალმ. 1,3.

ცხორება მეფეთ-მეფისა დავითისი

M278v და არა გარეწარად, არამედ ფრიადცა ფრთხილად ისმენნ წინაშე თუსსა მკითხველისასა; გამოეძიებნ, ჰკითხავნ, უფროდსა თუთ განჰმარტებნ ძალსა და სიღრმესა მათსა.

და უსაკურველეს ესე: უწყით ყოველთა, თუ ვითარ სასწრაფო არს ყოველთადა საქმე
m178v ნადირობისაჲ, | და თუ ვითარ დაიმონებს შედგომილსა თუსსა და წარტყუნულ-ჰყოფს და
A190r ნადირობ|ასა | შინა, არა რასა სხუასა, გარნა ხილვასა ნადირისასა და დევნასა, და თუ 5
Q104r ვითარ კელთ-იგდოს, მიმხედველ-ჰყოფს. გარნა მისი გულსმოდგინებაჲ ამასცა სძლევდა;

რამეთუ თუთ ნადირობასა შინა წიგნი აქუნდიან კელთა და, რაჟამს ჟამი იყვის, მისცნის
ვისმე მსახურსა და ესრეთ დევნა-უყვის. და ნუუკუე ჰგონო, ვითარმედ კელითა ცალიერითა

C237v მოიქცის, ანუ ცუდად დაშურის¹; | რამეთუ ვინ ჰგავნდა კორციელი, ანუ ვინ იხილა ნადი-
რობასა შინა ესეოდენ განმარჯუებული? მოსიმახოს ვინმე ითქუმის ებრაელი მოისრობისა 10
და კეთილ-მმართველობისათჳს ალექსანდრეს სპათა შორის მჯობად, და აქილევი – კენ-
ტავროსისგან განსწავლულად მოისრობისა ელლენთა შორის, ხოლო ბაჰრამჯური – სპარს-
თა შორის მოქმედად უცხოთა და საკურველთა; გარნა ჭეშმარიტად ვერცა ერთი ამათგანი
შეესწორებოდა ამას, ვითარცა გუზილავს ჩუენ.

ვთქუა სხუაჲცა საქმე, საცნაურ-მყოფელი წიგნთა სიყუარულისაჲ, რომელსა შინა არა 15
A190v რაჲ იყოს ტყუილი; ვინაჲთგან წარსწყმედს | უფალი რომელნი იტყუან სიცრუევსა². წინა-
დაიდვ[ის] ოდესმე წიგნი სამოციქულოჲ წარკითხვად; და რაჟამს დაასრულის, ნიშანი დასუს

1 და] – AQ, სადა Mm. არა] – A. გარეწარად] გაწ~ად Q, გაციად Mm. ფრიად] – MQm. ფრიად ფრთხილადცა C. ფრდხილადცა MQm. ისმენნ CAMQm. 2 გამოეძიებნ ... სიღრმესა მათსა] – C. გამოეძიებდენ MQm, გამოეძიებენ A. ჰკითხვენ MQm, კლიტვან A + და Q. განჰმარტებენ Q, განამარტებენ M, განმარტებენ Am. და] – MQ, ლ~თისა m. 3 უსაკურველესი CA. ესე] არს A. ვითარ] – A. ვითარ სასწრაფო] ვ~რსა სწ~რფ Q, ვითარსა სწრაფ Mm. არს] – A. ყოველთა CAMQm. საქმეთა C. 4 შემდგომილსა m. და] – CA. 4-5 და ნადირობასა] – Q. 5 რასა] + შინა A. გარნა ხილვასა] განხილვასა A. ~ განხილვასა და დევნასა (დევნა A) ნადირისასა (ნადირისა A) CA. და თუ] – C. 5-6 ვითარ ... გარნა მისი] – C. 6-7 მიმხედველ-ჰყოფს ... ნადირობასა] მიმხედველობასა Q. 7 წიგნი C. აქუნდა C. ~ იყვის ჟამი Q. მისცნეს Mm. ვისმე] ვინმე Mm + თუისსა C. 8 ესრეთა A, აგრე C. ნუუკუე უკუე Q. 8-9 ნუუკუე ჰგონო ... ცუდად დაშურის] ნუ ყოს ღმერთმან არა მოიქცის ცარიელი C. ცარიელითა m. 9 მოიქცეს MQm. ანუ] ნუ A. დაშურის] ირბინის Mm, ირბინოს Q. ჰგავნდა Mm, ჰგენდა Q. 9-10 ~ ვინ იხილა ესეოდენი განმარჯუებული ნადირობასა შინა ანუ ვინ ჰგავნ კორციელი A. ანუ ვინ იხილა ნადირობასა შინა ესეოდენი განმარჯუებული] მას განმარჯუებული ნადირობასა შინა C. ~ ესეოდენი განმარჯუებული ნადირობასა შინა MQm. 10 მოსიმახოს C, მოსიმახოსო MQm, მოსამახოს A. მოისრობისა] მოისრ A, მოისრბის Mm, მოისრების Q, მშუილდოსნობისა C. და] – A. 11 კეთილმმართველობისათუის A, კეთილმმართველობისათვის m. აქლევნი Mm. 11-12 მჯობად და აქილევი კენტავროსისგან განსწავლულად მოისრობისა ელლენთა შორის] – Q. კენტავროსაგან A, კენტავროსისგან Mm, კენტავროსისგან C. 12 მოისრობისა] – Mm, მშუილდოსნობისა C. ელლენთა Mm, ელენთა A. 12-13 ელლენთა შორის ... უცხოთა და საკურველთა] – C. ბარამჯური A, შაჰრამჯური MQ, შაჰრამჯური m. 13 ჭეშმარიტად] – C, შ~დ Q. ერთი] – MQm. ამათგანი] – C. ამთგან Mm, ამთ~გნ Q. 14 შეესწორებოდა MQm, შეუსწორებდა A. ჩუენ] – A. 15 და ვთქუა A, ვთქუ MQm. საქმე] + შეუსწორებელი C. საცნაურ-მყოფელთა MQm. რომელსა] ძლ~სა Q, ძალსა Mm. იყო CAMQm. 16 ტყუილი Cm. წარსწყმედს m. უფალი] + ყოველნი A. სიცრუესა CMm. 16-17 წინა-დაიდვა ყვ. + ესე C. და] – A. დასუეს Mm.

¹ ფსალმ. 126,1. ² ფსალმ. 5,7.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

- M279r ბოლოსა წიგნისასა. ხოლო | მოქცევასა წელიწდისასა მით ნიშნით აღვთუაღეთ: ოცდაოთხჯერ წარეკითხა.
- C238r არიან უკუე სხუანიცა მრავალნი საცნაურებანი ამის პირისანი, გარნა მე ერთიღა შემოყენებულ იყო უღელსა ქუეშე მორჩილებისასა, ვითარცა აწ, არამედ სავსე იყო სისხ- 5
- m179r ლითა ქრისტეანეთათა; რამეთუ ოდესმე ყვიან ღავლაჲ და თუნიერ მიზეზისაცა | მოსრიან რაოდენნი პოვნიან ქრისტეანენი; ხოლო ოდესმე ქარავანსა თანა შემოყოლილთა თურქმანთა ზედა განსცნიან შემომავალ-განმავალნი ქრისტეანენი და ტყუეობასა და სიკუდილსა მისც- 10
- A191r ნიან; და ესრეთ ისრვოდა ქუეყანაჲ მრავალ ჟამ, რომელი-ესე ფრიად ეძუნებოდა სულსა ღავითისსა.
- Q104v შემოვიდა ოდესმე ქარავანი | დიდი განძით და თანა-შემოჰყვეს თურქნი დიდნი. ცნა მეფემან და გაგზავნა მონათაგანნი, ათხუთმეტნი ოდენ კაცნი რჩეულნი, რაათა ლოჭინით კერძო მძოვარი ნახირი ქალაქისაჲ წარმოიტაცონ, ნუუკუე იგი თურქნი გამოვიდენ დევნად, და მოსწყუდნეს ამით ღონითა; ხოლო თუთ სამასითა ოდენ მკედრითა დაიძალა ჰავჭალისა 15
- C238v ღელეთაგანსა ერთსა შინა. და არავის მიენდო მხედვარსა სხუასა, არამედ თუთ მარტოჲ წარვიდა ყოვლად უსაჭურველოჲ, კრძლითა ოდენ. და თანა-წარიტანა წიგნი ღმრთის- 20
- M279v მეტყუელი და ამცნო სპათა არა-შეძრვად ყოვლად ვიდრე მისლვადმდე | მისა მათ თანა; ხოლო მონათა მათ ყვეს ბრძანებული მათდა და წარმოიღეს ნახირი. და მოეწივნეს თურქნი, ვითარ ასი კაცი. და შემდგომად დიდისა ომისა ჩამოყარნეს მონანი და დაუკოცნეს ცხენნი, გარნა ქუეითნიცა [ჰ]ბრძოდეს ფიცხლად.

1 ავთუაღეთ A, ავთუაღით C, აღვსთუაღეთ Q, აღვთუღეთ Mm. 2 წაეკითხა C. 3 სხუანი MQm. ამის] – Mm. 4 სიტყუად] ს`ხა Q, სხუა CMm, სიტყუად სხუა A. ამათ თანა] ამათთა A. ტფილი Q. ჯერეთ] ერთჯერ A. 5 შემოყენებულ] შემოყვანებულ A. 5-6 სისხლითა] – Mm. 6 ქ`ნეთათა Q, ქრისტეანეთათა CAMm. რამეთუ ოდესმე] ოდესმე MQm, ოდესმე A. ყვიან ღავლაჲ] ყვიანდა ვალავი MQm. მიზეზიცა A. მიზეზისაცა] + ყვიანდა ვალავი და თუნიერ მიზეზისა MQm. მოსრიან Mm. 7 პოვიან Mm. ქ`ნენი Q, ქრისტეანენი CAMm. შემოყოლილსა Q. თურქთა A. 8 განსცნიან C. შემოვალ Mm, შემავლ Q. გამომავალნი CAMQm. ქ`ნნი Q, ქრისტეანენი CAM. და] – CMQm. ტყუეობად A. და] – A. სიკუდილად A. 8-9 მისციან Mm. 9 ისროდა C, ისვროდა m. რომელი-ესე] რამეთუ ესე C, რომელი MQm. ფრიად ეძუნებოდა] დიდად უძიძდა C. 11 შემოვიდა ოდესმე] შემოვიდოდესმე M, შემოვიდოდეს მე Qm. განძითა MQm. თურქმანნი MQm. ცნა] + რა A. და] – A. 12 მონათაგანნი] – Q. თხუთმეტნი A, ათორმეტნი MQm. ოდენ] – A. რჩეულნი] – Q. რაათა] რომელთა C. 13 ~ ნახირი მძოვარი A. 16 წარმოიტაცონ] + და MQm. 17 და] – Q. ამით] ამა C. 14 სამასისა Q. მკედრითა] კაცითა A. 14-15 ჰავჭალისა ღელეთაგანსა ერთსა შინა] ავჭალისა ღელეთა შინა C, ღელეთა ავჭალისათა A. 15 მხედვარსა] მკედარსა Cm, მხედარსა Q, მხედველსა A. ყოვლად] – C. 16 უსაჭურველოჲ] უსაჭირველესი Mm, უსაჭირვ`ლესი Q, უსაჭურველო A, უაბჯრო C. კრძალთა MQm. 17 ამცნო] უბრძანა C. სპათა] + ადგილით C. არა-შეძრვა C. ყოვლად] – C, ყოვლადვე A. შემდგომად M, შ`დ Qm. ვიდრე] – A. მისლვადმდე მისა მათ თანა] მისად მისულამდის C. მისსა MQm. 18 მათ] – A. ბრძანებული მათდა] ბრძანება C. და] – A. 19 დაკოცნეს A. 20 ქუეითნიცა D, ქუეითცა AR, ქუეითი MQm, ქუეითნი C. ქ.] + ვგრეცა MQm, ჯერეთცა C. იბრძოდეს A, იბრძოდეს CMQm. ფიცხლად Mm.

ცხორებაა მეფეთ-მეფისა და ვითისი

A191v | ხოლო მეფე ცხენსა რაა გარდაკდა, არა ჰკონებდა ჯერეთ მოსლვასა; შეექცა კითხ-
ვასა და ესეოდენ წარიტყუენა მისგან გონებითა, რომელ ყოვლად და[ჰ]ვიწყდა წინამდებარე
და ამკედრებული მიჰყვა მას კმასა და ზედა-წარადგა მონათა თუსთა, ესევეითარსა ლუაწლსა
შინა მყოფთა. და, – რამეთუ აშორვიდა სპათა თუსთა და თუმცა მათდა ცნობებად წარსრულ
C239r იყო, | მონათამცა დაუკოცდეს, – მყის შთაშრიალდა, ვითარცა არწივი, და დააბნივნა,
m179v ვითარცა კაკაბნი. და მსწრაფლ ესეოდენნი მოსწყუნდა, რომელ მათნი ცხენნი კმა | ეყვნეს
მათ მონათა; და აღმკედრებულთა ესეოდენნი მოსრნეს, რომელ მცირედნილა შეესწრნეს
ქალაქად; ხოლო გზანი სავსე იყვნეს მძორითა მათითა, და ფრიადისა ცემისაგან კრმალმანცა
დაღულარჭნილმან უარ-ყო ქარქაში თუსი. მაშინლა მოვიდა სპათა თუსთა თანა, რომელნი
ფრიად აბრალბდეს მას. განიცადეთლა ჩემდად, რომელ ესევეითარსა საქმესა შინა და
ესეოდენ უცალოსა წიგნივე აქუნდეს უსასწრაფოესად საქმედ! და ესენი ესეოდენ.
A192r | ხოლო ვთქუა ესეცა, ვითარმედ | უკუეთუმცა არა წერილთა მეცნიერებანი და გარდას-
C239v რულთა საქმეთა შემეცნებანი, პირველ ყოფილთა მეფეთა კეთილ-ძღუანებულთა | ანუ | ვერ-
M280r [რ]ასა წარმართებულთა შემთხუეულნი, წინა-განსაკრძალვებლად და სახედ არა შემოეხუნეს
Q105r და | არა მოეკმარნეს, – ვითარცა იტყუს სოლომონ, ვითარმედ: „იცნის ქცეულებანი ჟამთანი,
აღკსნანი იგავთანი¹ და გარდასრულთა შესამსგავსნი მომავალნი“², – არა თუმცა ესენი
ესრეთ, კუერთხი მეფობისა, ესეოდენ დამდაბლებული, ესეოდენ ძნელი და ნანდვლვე
დიდ-განსაგებელი, რამათა იპყრა ესრეთ მაღლად და ვითარ ვერვინ სხუამან? რამეთუ
განბრძნდა უფროდს ბესელიელისა³ და უმეტეს ეთა[ნ]ის ი[ზ]რაიტელისა⁴, წერილისაებრ. 20

1 მოსულასა CAMQ, მოსვლასა m. შეექცა + წიგნის C. ესეოდენ AM. 2 წარიტყუენა Mm, წარტყუენა Q. მისგან – A. რომე C. ყოვლად დაჰვიწყდა წინამდებარე არლარა მოიგონა იგი C. ყოვლად სრულად MA. დავიწყდა AMQm, 3 ვიდრემდის] სადამდი C. კმა Q, კმა სხვ ~ ყვილისა კმა არა C. კვლისა Q, კვლისა A. შემოისმა CAMm. ყურთა] – C. მყის] მაშინლა C, მუნ C. 4 მიჰყვა] მიყვანდა A. კმა Mm. და] + ვითარცა A. ზედა-წარადგა C, ზედა-წარადგა M. 5 მყოფსა MQm. რამეთუ] – A. შორ იყო C. ~ თუსთა სპათა CAQ. უკუეთუმცა A. ცნობად A. 5-6 მათდა ცნობებად წარსრულ იყო] მათთუის ეცნობა C. 6 მონათა AMQm. მყის] მსწრაფლ A, ფიცხლად C. ჩაშრიალდა C, შთაბილად MQm, შთაბრიელდა A. და(ა)ბნივნა MA. 7 ვითარცა] – Mm. ესოდენნი AQ. ცხენი Q. იყუნეს A. 8 ~ მონათა მათ A. ამკედრებულთა CAMQm. ესოდენნი A. რომე C. მცირედლა MQ, მცირედ A. შეესწრნეს] შეივლტოდეს MQm, შეიხუეწნეს C. 9 ქალაქსა A. გზანი + მათნი C. სავსენი CA. იყვნეს] + სავსენი C. მძორითა m. ფრიადითა ცემითა MQm. 9-10 ფრიადისა ცემისაგან ... ქარქაში თუსი] დიდითა ცემითა კრმალნი დაგრხეს, რომელ ქარქაშთა მათთა არლარ წავიდეს C. 10 უვარყო Q. მაშინლა] – A. ~ თუსთა სპათა CMQm. ფრიად] დიდად C. 11 განიცადელა A, განიცადელდა m. ჩემდად A. რომელ] – A. 12 ესეოდენ] ესევეითარ C. უცალოს A. წიგნივე A, წიგნი Q. უსწრაფოსა C, უსასწრაფოეს MQm. ესენი] – A. ესეოდენი A. 13 უკუეთუმცა CA. მეცნიერებამან A. 13-14 გარდამოსრულთა Mm. 14 შემეცნებანი AMQm + და MQm. ~ პირველ მეფეთა ყოფილთა A. კეთილთა ძღუანებულთა A. 14-15 ვერას CA, ვერასა Mm, ვერსად Q. 15 წარმართებელთა C + და A. შემთხუეულნი] დამთხუეულ და შემთხუეულ C. წინა-განსაკრძალვებლად A. და] – A. სახედ] – C. არ MQ. შემოეხუნეს CMQ. 16 ვითარმედ] ვითარცა A. 17 აკსნანი CA, აღკსნიან Q. შესამსგავსნის A, შესმსგავსნი MQm. 18 ესეოდენ] ესრეთ C. ესეოდენ] – A. ნამდული MQm, ნამდული C. 19 დიდი განსაგებელი CAMQm. და ვითარ] რათა A. ვერავინ CMQm. 20 გან(ა)ბრძნა AMm. ბესელიელისა] ბს ელისსა Q, ბესელისასა Mm, გაბასელიისა C, გაბრიელიისა A. ეთამ A, ეთამის CMQm. ისრაიტელისა ყვ.

¹ იგავ. 1,6. ² ეკლეს. 1,9. ³ გამოსლ. 31,2-11; 35,30-35. ⁴ III მეფ. 4,30-31.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა დავითისი

- C242r და ვითარ ვინ აღრაცხნეს, რაოდენნი საქმენი ეთხოვებიან მეფობასა, რაოდენნი მართ-
ბანი და განსაგებელნი? კიდეთა ჰყრობანი, ნაპირთა მჭირვანი, განხეთქილობათა კრძალვანი,
A192v სამეფოჲსა წყნარებისა ღონენი, ლაშქრობათა მეცადინობანი, მთავართა ზაკვისა ცნობანი, | მკე-
სავალნი, მოციქულთა შემთხუევანი და პასუხნი, მეძღუნეთა ჯეროვანნი მისაგებელნი, 5
m180r შემცოდეთა წყალობითნი წურთანი, მსახურებულთა ნიჭ-მრავლობანი, მოჩივართა მართალნი
გამოძიებანი, მოსაკითხავთა შესატყვისნი მოკითხვანი, | სპათა დაწყობანი და ღონიერნი
მიმართებანი; და რაოდენნი ვინ აღმოწყენეს სიტყვთა უფსკრულისაგან სამეფოთა საქმეთაჲსა,
რომელთა შინა ვერვინ ძუელთა და ახალთა მეფეთაგანი ემსგავსა, ვითარცა საქმენი წამებენ
მზისა შარავანდთა უბრწყინვალესნი და ცხადნი, რომელნი სიბრძნითა თუსითა მან ქმნნა. 10
M280v რამეთუ სულტანი დასუა მოხარკედ თუსად, ხოლო მეფე ბერძენთაჲ ვითარცა სახ-
C242v ლეული თუსი; დასცნა წარმართნი, მოსრნა ბარბაროზნი; მრწემად მოიყვანა მეფენი, ხოლო
მონად კელმწიფენი; მეოტად წარიქცივნა არაბნი, იავარად ისმაიტელნი, მტუერად დასხნა
A193r სპარსნი, ხოლო გლეხად მთავარნი მათნი და, – რაჲთა | მოკლედ ვთქუა, – პირველ
ყოფილნი მეფენი, მსაჯულნი, გოლიათნი, გმირნი კაცნი იგი, საუკუნითგან სახელოვანნი, 15
მკნენი და ძლიერნი, და რათაცა საქმეთა ზედა სახელოვან-ქმნილნი, ყოველნივე ესრეთ
დასხნა, ვითარცა პირუტყუნ¹ ყოველსა საქმესა და ყოველსა სახლსა შინა.
- Q105v ხოლო | კუალად საღმრთოთა სათნოებათა და სულიერთა საქმეთა მისძიერთა ვიეთი
გონებაჲ მისწუთეს, ანუ მოგონებულსა ვისმან ენამან მსახუროს თხრობითა? რამეთუ,
ვითარცა ღმერთი, მართლ სჯიდა სამწყსოთა თუსთა თუალუხუამითა მით ბჭობითა თუსითა; 20

1 ეთხოვებიან CMm. და] – Mm. 2 განსაგებნი A, განსაგებანი m. ჭირვანი CMQm. განხეთქილებათა CMm.
3 წყნარობისა A. ლაშქრობასა A. 4 საკელთა Mm, საველოთა C. საჯანი MQ. საჭურჭლთა C.
4-5 შემოსვლანი MQ, შემოსვლანი m. შემთხველნი Q. 5 მისაგებელი MQm. 6 მსახურებულთა C. ნიჭის
მრავლებანი (-ლობ. Q) MQm. მოჩივართა მართალნი] მთავართა მართალთანი (მართებანი m) MQm.
7 მოკითხვანი] – Mm, შემთხუევანი CQ. სპათა] – Q. და წყობანი C. ღონიერნი] ღონინი Mm. 8 და] –
Mm. ვინვინ MQm. აღმოწყენეს CMQ, აღმოსწყენეს m. სიტყვთ MQm. უფსკრულისაგან MQ. ~ საქმეთა
სამეფოთა MQm. 9 ვერავინ CMQm. და] ანუ CQ. ახალთაგან მეფეთა A. მეფეთაგან m. 10 შარავანდეთა
CAMQm. მან] – A. 11 სურტანი CMm. თუისა A. 13 კელმწიფებანი Mm. წარიქცივნეს MQm. 14 გლახად
C, გლეხნი A. 15 მეფენი] + და M. მსაჯულნი] – A. საუკუნითგანნი C. 16 რათაცა] რომელთაცა C.
სახელოვანქმნილნი] სახელოვანნი A. ყოელნი C, ყოველნი Q. ესრეთ] ესე Q. 17 დასხნა] – CMQm.
ვითარცა] + კაცნი MQm, კაცნი იგი C. ყოელსა C, ყოელისა Mm. შინა საქმესა A. და] – m. სახლსა]
სახელსა m. და ყოველსა სახლსა შინა] – A. 18 კუალად] – Q. საღმრთოთა Mm. საღმრთოთა] + და A. და] –
A. სულიერთა] სრულთა Mm. მისძიერთა] მისთა CA, მიერ მისთა MQm. 19 გონებაჲ] ბუნება C, გონება AMm.
მოუგონებელსა A. მსახუროს თხრობითა] შეუძლოს თხრობად A. თხრობილთა C. რამეთუ] და C. 20 მართალი C.
სამწყსოთა] საყოფელთა C, სამეფოთა A. თუალუხუამითა მით ბჭობითა თუსითა] – Q. თუალუხუავითა M,
უხუავითა A, თუალუხილავითა m.

¹ ფსალმ. 48,13.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

C241r და არასადათ მიღრკებოდა წამი სასწორისა მისისაჲ, ვითარცა სოლომონის|თჳს გუესმის
საბჭოთა შინა¹, და თჳთ მოსეს ღმრთისამიერნი გუაუწყებენ ბჭობანი თხრობილნი.²

ხოლო თავი სათნოებათაჲ, სიწმიდე, ესეოდენი მოიგო, ვითარცა დიდმან ანტონი; ნუ
მეტყჳ მისთა სიჭაბუკისათა რათამე, რომელნი არცა ღმერთმან მოიკსენნეს! უწყი ჭეშმარ-
იტებით, რამეთუ ყოველთა ათისა წლისა ჟამთა სამარადისოდ წმიდითა პირითა და გან- 5
A193v წმიდითა გულითა მიიღებდა უხრწნელთა ქრისტეს საიდუმლოთა თანა-მოწამებითა სჳნი-
ღისისაჲთა და არა მხილებითა გონებისაჲთა, და რომლისა მოწამე არს სარწმუნოჲ ცათა
M281r
m180v შინა³. კუალად ლოცვისა და მარხვისათჳს რადლა საქმარ არს თქუმაჲ, | რომლისა [მ]აქმარ
იგი ოდენ იყო! და კუალად მონასტერნი და საეპისკოპოსონი და ყოველნი ეკლესიანი წესსა
C241v და რიგსა ლოცვისასა და ყოვლისა განგებისა საეკლესიოჲსასა დარბაზის კარით მიიღებდი- 10
ან, ვითარცა კანონსა უცთომელსა, ყოვლად შუენიერსა და დაწყობილსა, კეთილწესიერებასა
ლოცვისა და მარხვისასა. ხოლო საეშმაკონი სიმღერანი, სახიობანი და განცხრომანი, და
გინებანი ღმრთისა საძულველნი და ყოველი უწესოებაჲ მოსპოლვილ-ყო ლაშქართა შინა
მისთა და ურიცხუსა მას სიმრავლესა მრავალ-ენათა ნათესავთასა, ვითარცა ცათა შინა
მყოფთა შორის. 15

კუალად წყალობაჲ გლახაკთაჲ ესეოდენი აქუნდა, ვიდრემდის აღავსო ზღუაჲ და
კმელი ქველის-მოქმედებამან მისმან. რამეთუ ლავრანი და საკრებულონი და მონასტერნი
A194r არა თჳსისა ოდენ სამეფოჲსანი, არამედ საბერძნეთისანი, | მთაწმიდისა და ბორღალეთისანი,
C242r მერმეცა ასურეთისა და კჳპრისა, შავისა მთისა და პალესტინისანი აღავსნა კეთილითა,
უფროჲსლა საფლავი მეუფისაჲ და მყოფნი იერუსალემისანი თჳთოფერთა მიერ შესაწირავთა 20
განამდიდრნა. კუალად უშორესცა ამათსა: რამეთუ მთასა სინასა, სადა იხილეს ღმერთი

1 არასადათ CA, არასადათ MQm. მისისაჲ] – CMQm. ~ მისისა სასწორისა A. სოლომონისათვის m. 2 საბრჭოთა CA. მოსეს ღმრთისამიერნი] მოსესმიერნი A. მოსეს] + და CMQm. თხრობილნი] და თხრობანი A. 3 სიწმიდე m. სიწმიდე სიწმიდე C. ნუ] ანუ C. მეტყუე MQm. 4 რათამე] რა Q, რათა C. რომელი A. უწყებით MQm. 5 ათის A. 5-6 განწმენდილითა m. 6 გულითა] გონებითა CA. მიიღებდა] – A. თანამოწმებითა C. 6-7 სინ(ი)დისითა Mm. 7 გონებითა C. რომელისა C. სარწმუნო A, სარწმუნოებასა C, სრწმუნებაჲ Q, სარწმუნო(ე)ება Mm. სარწმუნოჲ] + იგი CMQm. 8 საქმარ CMQm. ~ იგი საქმარ A. 9 და²] – A. საეპისკოპოსონი CMQm, საეპისკოპოსონი A. და ყოველნი] – A. 10 ლოცვისა CMQm. და] – MQm. განგებისა] გონებისა Mm. ~ საეკლესიოსა განგებისასა A. საეკლესიოსა C, საეკლესიო MQm. დარბაზისა C, დარბაზის A. მიიღებდა M, მიიღებდა Q. 11 ვითარცა] – MQm. უცთომელსა + და MQm. და] – C. 12 სიმღერანი] + და MQm. და] – Q. 13 გინება CA, გინებაჲ RT. საძულველნი] საძულელ C, სძლენი Mm, განმარისხებელი A. ყოელი C, ყოველნი Q. უწესოებაჲ QD, უ-ბა სხჳ. მოსპოლვილ Mm, მოსპობილ ყო Q, მოსპობილ იყო CA. 14 მისთა] მათთა C. მას] + შინა CA. მრავალ] – A. შინა] – CA. 16 წყალობაჲ QRDT, წ-ბა სხჳ. აღავსო MQm. ზღუაჲ Q, ზღვა სხჳ. 17 ქველის-საქმემან AMm, ქველისმოქმედმან Q. მისმან] – C. და²] – A. 18 თუისითა A. სამეფოთა A. საბერძნეთის-ნიცა A. მთაწმიდისა m. ბორღალეთისანი M, ბორღალეთისანი m. და] – C. 19 შავისა] შავშისა A. მთისა] მათისა Mm. და] – A. პალესტინისა m. 20 მეუფისაჲ] უფლისა ჩუენისა იესოს ქრისტესი A. და] – Q. მყოფენი A, მყოფნი Q. იერუსალემისანი A, ისრაელისანი MQm.

¹ სიბრძნე სოლ. 11,23. ² გამოსლ. 34,1-28. ³ ფსალმ. 88,38.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

- Q106r მოსე¹ და ელია², აღაშენა | მონასტერი და წარსცა ოქროჲ მრავალათსეული, და მოსაკ-
იდელნი ოქსინონი და წიგნები საეკლესიოჲ სრულებით და სამსახურებელი სიწმიდეთაჲ
ოქროჲსა რჩეულისაჲ.
- M281v და კუალად ღლითიდლე[დ]თა წარსაგებელთა რომელთა თჳსითა კელითა მისცემდის
ფარულად, ვინ აღრაცხნის თჳნიერ მამისა ზეცათაჲსა, რომელი მიაგებს ცხადად?³ რამეთუ 5
იყო მისა კისაკი მცირე, რომელსა აღავსებდის რაჲ დრაჰკინითა ღლე სარწმუნო[დ] თჳსითა
კელითა, სამწუხროდ ცალიერი მოაქუნდის იგი მხიარულსა | სულითა და პირითა; | და
m181r
C242v ოდესმე ნახევარი წარავის მისი, და ოდესმე არავინ ეპოვნის და ეგრეთ სავსე მისცის
A194v დამარხვად ზვალისა და სულთქუმითა თქჳს: „ღლეს ვერა მივეც ქრისტესა მარცხებითა
ჩემთა ცოდვათაჲთა“. და ამას იქმოდის არა თუ კელოსანთა მორთმულისაგან, ანუ საჭურ- 10
ჭლით, არამედ კელთა თჳსთა ნადირებულთა, რომელთაგანი ოდესმე თჳსსა მოძღუარსა
იოვანეს მისცა დრაჰკანი, ვითარ ოცდახუთ ათასეული, რაჲთა განუყოს გლახაკთა. და ესეცა
მცირედი მრავლისაგან თქუმად შე[სა]ძლებელ.
- ხოლო განათავისუფლნა არა მონასტერნი ოდენ და ღავრანი მოსაკარგვეთა მაჭირვე-
ბელთაგან, არამედ ზეცესნიცა სამეფოსა შინა მისსა ყოვლისა ბეგრისა და ჭირისაგან, რაჲთა 15
თავისუფალთა საღმრთოჲ მსახურებაჲ მიუპყრან ღმერთსა. და ამათ თანა რაოდენნი ეკლე-
C243r სიანი აღაშენნა, რაოდენნი კიდნი მდინარეთა სასტიკთა⁴ ზედა, რაოდენნი გზანი, საწყინოდ
სავალნი, ქვაფენილ-ყვნა, რაოდენნი ეკლესიანი, წარმართთა მიერ შეგინებულნი, განწმიდნა
სახლად ღმრთისადა, რაოდენნი ნათესავნი წარმართთანი მოიყვანნა შვილად წმიდისა ემბა-
A195r ზისად და შეაწყნარნა ქრისტესა! და დაღვა ამისთჳს უმეტესი მოსწრაფებაჲ, რაჲთამცა 20

1 ოქროჲ] ძღუენი C. მრავალი ათასეული MQm. 2 ოქსიონი C, ოქსიონნი A, ოქსინიონი Mm. საეკლესიო C, საეკლესიონნი A. სრულობით Am. და] – CA. სიწმინდეთა m. 3 ოქროთა A. რჩეულისა RDT, რჩეულისა სხვ. 4 -ღლე AMQm, -ღლეთა C. წარგებულთა CMQm. მისცემდა A. 5 ვინ – A. აღრიცხოს C, აღრაცხოს A, აღრაცხოს Mm. 6 მისა] – Q, მისი C, მისსა Mm. კისა C. რომელსა] – A. აღავსის A, აღავსებდეს Q, აღვსებდის m. ~ დრაკინთა რა CM, დრაკინთ A. ~ დ. რა(ე) ყვ. სარწმუნოთა ყვ. თჳსთა A. 7 კელითა] + და ყვ. ცარიელი CMQm. მოაქუნდეს Q. და პირითა] – C. და] – A. ოდეს Mm. 8 წარვეის C. წ.] + ნახევარი A. და] – CMQm. ეგრე A, ეგრეთვე m. მისცის + იგი C. 9 დამარხვად] შესანახავად C. ზვალისა] ზვალისადა C, ხილვისა MQm. და] – C. სულთქუმითა თქჳს] სულთ ითქუის A. თქჳს] რქუის C, ჰრქჳს MQm. ვერ A. მივეც] მისცე A. 10 იქმოდის] – A. კელოსანთაგან A. მორთულისა A, მორთმულისაგან C, მორთმულისაგან] + იქმოდის A. ანუ] + თუ A. 10-11 საჭურჭლით] საჭურველითა MQm. 11 ნადირებულთა CAMQm. რომელთაგანი MQm. ოდესმე] – A. 12 მისცის CAQ. მისცა] + ოდესმე A. დრაკანი C. ოცდაოთხი C. ათსი A. 13 თქმად შეუძლებელ A. თქუმად შესაძლებელ] გუთქუამს CMQm. 14 არა] რაჲ Q. მოსაკარგვეთა A, მის კარგვითა C. 15 მისსა] – A. ბეგრისა C, ბერისა Q. ~ ჭირისა და ბეგრისაგან A. 16 თავისუფალ C. საღმრთოჲ] სულთა Mm. მსახურებაჲ QD, მ-ბა სხვ. ღმერთსა] – A. და] – MQm, ხოლო A. 18 ჰყუნა C. 18-19 რაოდენნი ეკლესიანი ... ღმრთისად (გამეორებულია ორჯერ) Q. წარმართთა მიერ] წარმართთაგან A. მიერ] – MQm. განწმინდნა m. 19 მოიყვანნა] – A. წმიდისა] ღმრთისა MQm. 19-20 ემბაზისა MQm. 20 და] – A. მისთუის A. მოსწრაფებაჲ Q, მ-ბა სხვ.

¹ გამოსლ. 19,3. ² III მეფ. 19,8. ³ მათე 6,4. ⁴ ფსალმ. 73,15 (ძველ, წინარეათონურ ტექსტში).

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავეითისი

M282r ყოველი სოფელი მოსტაცა ეშმაკსა და შესაკუთრა ღმერთსა, რომლითა მოიღო | მაღლი მოციქულობისაჲ, ვითარცა პავლე და ვითარცა ღიდმან კოსტანტინე.

სხუათავე კეთილთა თანა აქუნდა ესეცა, რამეთუ სლვათა შინა თუსთა სამეფოთასა Q106v სიმრავლითა სპათადთა და სიმალითა სლვისადთა ვერ აღვილად მიქმთხუეოდინ მოჩივარნი და | დაჭირებულნი და მიმძღავრებულნი; განაღა ვიეთგანმე, რომელთა საჭიროდ უკმდის m181v განკითხვაჲ | და შეწვენაჲ მეფობრივი, ნუუკუე და ვინმე აღვიდის ბორცუსა რასამე გზისა C243v მახლობელსა ანუ კლდესა, გინა ხესა, ვითარცა ზაქე¹ – უკუეთუ ოდენ ეპოვის ესევეითარი რადმე – და მიერ საცნაურ-ყვის ჭრტინვაჲ თუსი. ამისთუს დაედგინნეს კაცნი მართლიად მცნობელნი და განმკითხველნი მოჩივართანი, რომელთა მიერ მიიღებდეს კურნებასა.

მრავალ გზის გუზილავს იგი დამალტობელად ღაწუთა მისთა ცრემლითა ხილვასა A195v ზედა თუთო-სახეთა სენთა მიერ განცდილთასა და ხილვა[სა] სამქნაურთა, რომელნი შეემთხუევიან მიუნდობელთა ამათ და უბადრუკთა კორცთა, რომელთა ზრდის უმეტეს სხუათა ქუეყანაჲ ქუთათისისაჲ. ვინ აღრაცხნეს ტყუენი, რომელნი მან განათავისუფლნის და C244r რომელნი უკუმოიკსნნის თუსთა ყივჩაყთაგან ფასითა, ვინ ჯეროვნად წარმოაჩინნ[ეს] პატივის-პყრობანი მონაზონთანი, სიმდაბლით შემთხუევიანი და მოკითხვანი და სიყუარულით შეწყნარებანი მათნი, თითოეულისა ნიჭნი და საკმარნი, რომლითა უზრუნველ-ყვნის ყოველ-თა საჭიროთაგან?

M282v აქუნდა ყოვლად ბრძენსა ამას მეფესა საქმედ ესეცა, რომლითა უმეტეს ყოვლისა საშიშ და საზარელ იყო ყოველთა, რამეთუ ღმრთისა მიერ იყო მის ზედა ნიჭი ესე და საქმე ყოვლად საკურველი: არარაჲ შორიელი, არცა სამეფოთა შინა მისთა, არცა ღამქართა შინა მყოფთა კაცთა, ღიდთა და მცირეთა, საქმე ქმნილი, – კეთილი გინა ბოროტი, – [გინა]

1 მიიღო AMQ. 3 სხუათა C. სლვასა CMQ, სხვასა m. თუსთა] – A. თუსსა Q. 4 სიმალითა] სიმალლითა C, სიმრავლითა MQm. სლვისადთა] სლვათათა MQm. ვერა C. 5 დაჭირებულნი CAMQ. და] – A. განათღა C. ვიეთღამე C, ვიეთგანვე Q, ვიეთნივე Mm. საჭიროდ] სჭიროდა CMQm. 6 ავიდის C. ბორცუსა] + ზედა A. რასამე A. 7 გინა] + თუ A. ზაქე M. უკუეთუ CA. ოდენ] ოდეს m. პოვის m. 8 რა(ა) CAMQm. მიერ] მუნით A. ჭრტინვაჲ D, ჭრტინვა სხვ. კაცნი] კახნი Mm. მრ^თთლდ Q, მართლად CAMm. 9 გამომკითხველნი MQm. 10 მალტობელა C, და მლ^თობლდ Q. ღაწუთა] ღვაწლთა Mm, ღწლ^თა Q. მისთა] – m, თუსთა A. ცრემლით m. 11 განცდილთა C, განსაცდელთასა A. და ხილვასა] – C და ხილვად სხვ. საცნაურთა A. შეამთხუევენა Mm, შემთხუენა Q. 12 ამათ] ამით M. ~ სხუათა უმეტეს A. 12-13 ქუეყანაჲ QD, ქ-ნა სხვ. ქუთათისასა RT, ქ-სა სხვ. 13 აღრაცხუნეს A. ტყუენი] ტყენი A. განათავისუფლნა A, განათავისუფლნეს MQm. და] – C. 14 რომელნიმე A. უკუე გამოიკსნნის C, უკუმოიკსნნა A, უკმოიკსნნა MQm. თუსთა] – C. ვინა M. წარმოაჩინნა MQm, წარმოთქუნეს A. 14-15 პატივისაპყრობანი MQm. სიმდაბლით შემთხუევიანი და მოკითხვანი და] – A. შეემთხუევიან Q, შ-ვიან Mm. და] – A. 16 თუთულისა MQm. ყოველთა] – CMQm. 17 საჭიროთაგან] + ხოლო A. 18 ხოლო აქუნდა A. ~ ამას ყოვლად ბრძენსა A. რომელთა A. ყოვლისა] ყოველთა A. 19 საშიშ და] საშიში და C, საშიშად AMQm. საზარელი C. საქმედ Mm. 20 შორიელ MQm. შინა] + მისთა A. 21 მცირედთა A. საქმე ქმნილი ... სიტყუაჲ თქუმული] საქმე კეთილი, გინა სიტყუა ბოროტი სიტყუა თქმული A.

1 ლუკა 19,1-5.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

C244v
A196r
m182r
სიტყუაჲ თქუმილი, არარაჲ დაეფაროდა ყოვლაღვე; არამედ რაოდენცა ვის ფარულად ექმნის ანუ ეთქვს, ყოველივე ცხად | იყო წინაშე მისსა¹, ვიდრემდის გქელის-სიტყუანიცა და მოგონებანი ვიეთნიმე | მიუთხრნის მათ, რომლითა ზარგანკდილ-ყვნის; და მონაზონთა განშორებულთა სენაკთა შინა მათთა ქმნილნი ღუაწლნი და სათნოებანი უწყოდნის ცხადად, და სიშორე გზისაჲ ვიდრე ეკლესიამდე იცოდის ზომით, და მოთმინებისათჳს აქებდის და ჰნატრიდის. 5

Q107r
C245r
M283r
A196v
ნუ ამას ეძიებ, მკითხველო, თუ ვითარ იქმნებოდა ესე, არამედ ამას ცნობდ, თუ რაჲ სარგებელი პოვის ამით; რამეთუ არა ცუდად რადმე და განსაკითხავად საგიობელთა საქმეთადა, ანუ საკიცხელად ვიეთთათჳსმე | იქმოდის, – ნუ იყოფინ ესე, წარვედ[ინ]! – არამედ დიდნი საქმენი და ფრიად სასწრაფონი წარმართნა ამით, და მრავლისა კეთილისა მიზეზ იქმნა ესე: პირველად ორგულებასა და ზაკუვასა და ღალატსა რასაცა ვერვინ დიდთა | ანუ მცირეთა-განი იკადრებდა მოგონებადცა, არა თუ თქუმად ვისდა: არცა თუ ცხედრეულსა თჳსსა თანა, ანუ მოყუასსა თჳსსა,² გინა ყრმათა თჳსთა; ვინაჲთგან | ესე მტკიცედ უწყოდა ყოველმან კაცმან, რომელ პირით აღმოსლვასავე თანა სიტყჳსასა საცნაურ-ქმნილ არს უეჭუელად წინაშე მეფისა; და მრავალნი განპატიჳებულცა იყვნეს და მხილებულ ესევეითართათჳს. ამისთჳს ვერცა ვინ შეითქუნეს ოდესცა, ვერცა ვინ განიზრახა რაჲთურთით ღალატი დღეთა მისთა, არამედ იყო ყოველთა საკრძალავ და სარიდო. 10 15

C245v
m182v
და კუალად მღდელთმოდღუართა, მღდელთა და დიაკონთა, მონაზონთა და ყოველთა კაცთა ესევე საქმე ექმნა წესიერება და გზა ყოველთა სათნოებათა მიმართ; რამეთუ შიშითა მისითა ვერ იკადრებდიან უწესოდ სლვად, ვინაჲთგან უწყოდნიან არარაჲსა დაფარულობაჲ წინაშე მისსა, და მის მიერ | ქებაჲ სათნოებისაჲ და ძაგებაჲ არა-ეგვევითართაჲ – არაწმიდათა 20

1 არარაჲ] არარა არს C. დაეფაროდა C. ყოვლაღვე C. რაოდენიცა MQm. 2 ანუ] + თუ A. ცხადად C. და] – A. 3 ზარგანკდილ-ყვნის] ზარი განკდის მათ CMQm. მონაზონთა M. 4 ~ მათთა შინა C. ქმნილნი A. უწყოდის Mm, უწყოდის A. 5 გზისაჲ] – C. ეკლესიამე Mm. ~ ზომით იცოდის CA. აქებდეს Mm. 6 ნატრიდის A, ნატრიდეს Mm] + და C. 7 ნუ] და ანუ C. ვითარ ... ცნობდ] – A, სცნობდა MQm, სცნობდი C. 8 არა] + თუ A. რადმე] რამე C. და] – C. განსაკითხავად A. საგიობელთა] საგონებელთა A. საქმეთა და MQm, საქმეთა CA. 9 ანუ] და ნუ A. საკიცხ(ე)ელთა MQm (C-შიც ჯერ ასე ყოფილა), საკიცხელთად A. ნუ იყოფინ ესე] – CMQm. წარვედ ყვ. 10 მრავალსა C, მრავლითა A. კეთილითა A, ექმნა CA. 11 პირველად] არამედ MQm. ორგულებასა] + რამეთუ C. და] – A. ვერავინ MQm. თუ] – MQm. თქუმად A. 12 არცა თუ] არამედ (ზევით: არცა თუ) C. ცხედრეულსა] უმაღლესა ვინ A. თჳსსა] – C. 13 ვინაღგან A. ესე] – A. ყოელმან C. 14 რომელ] – A, რომელი MQm. აღმოსლვასავე] აღმოსლვასა ვიდრე A. თანა] – C. 15 განპატიჳებულცა C. მხილებულ] მახლობელ A. 16 ამისთჳსცა A. ვერცა ვინ შეითქუნეს ოდესცა] – AMm. ვერცა] – Mm, ვერცარა C, ვერცა რაჲ Q, ვერ ოდეს A. განიზრახა] + ყოვლად CMQm. ~ ღალატი რათურთით A. 17 ყოველთაგან A. საკრძალავი MQm. 18 მღდელთა] – C. და] – CQ. მონაზონთა m. 19 წესიერება] წესისაისაებრ Mm, წესიერებაჲ Q, და] – A. გზათ Mm. 20 სლვა m. არარას CA, არარასა Mm. დაფარულობაჲ QD, დაფარულობა სხვ. 21 ქებაჲ QD, ქება სხვ. და] – A. ძაგებაჲ QD, ძაგება სხვ. არაეგვევითართაჲ] – A, არაეგვევითართა და MQm, ეგვევითართა და C. არაწმიდათა და უწესოთა საქმეთაჲ] – CMQm.

¹ მრ. 4,22; ლ. 8,17. ² მიქა 7,5.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

და უწესოთა საქმეთაჲ. რამეთუ ვერცა მსოფლიოჲ ვინმე და ვერცა მოქალაქე, ვერ მკედარი და ვერ რომელი პატივი და ჰასაკი იკადრებდა განდრეკილად სლვად; რამეთუ ყოველთა კაცთა იყო წესიერება, ყოველთა კანონ, ყოველთა პატიოსნება; და თუთ მათ მეძავთაცა ყოველთა კრძალულება, ყოველთა შიშ და მმართველ გზათა საღმრთოთა და მშუდობისათა.

A197r ესე დიდნი საქმენი, ღმრთისაგან ოდენ შესაძლებელნი, ესრეთ ადვილად წარმართნა 5
ამით, ვითარ ვერვინ ადვილ[ნი]. ამისთვისცა შიში დიდი და ზარი მისი განითქუა კიდეთა
M283v | ქუეყანისათა¹, და განჰკრთეს ყოველნი მკვდრნი ქუეყანისანი².

C245r შემოკრბა ოდესმე წინაშე მეფისა ნათესავი გულარძნილი, ყოვლად ბოროტთა სომეხთა |
ეპისკოპოსები და მონასტერთა მათთა წინამძღურები მრავალი, რომელნი ფრიად აზმნობდეს 10
თავთა თვსთა მიწვენად თავსა ყოვლისა სწავლულებისა და მეცნიერებისასა. და მოაკსენეს,
რადათამცა ყო ბრძანებითა მისითა კრებაჲ, და ყვესმცა სიტყვს-გებაჲ და გამოძიებაჲ
სჯულისაჲ; და უკუეთუ იძლიენენ, იქმნენ თანა-ერთკმა სჯულისა და თვისი შეაჩუენონ;
Q107v ხოლო უკუეთუ სძლონ, ესე ოდენ მიემადლოს: „რადათა არღარა გუხედვიდეთო მწვალე-
ბელად და არცა შეგუაჩუენებდეთ“, – და სხუასა არარას ამისსა უმეტესსა.

მოუწოდა მეფემანცა იოვანეს, კათალიკოსსა ქართლისასა და მისქუეშეთა ეპისკოპოსთა 15
და მეუდაბნოეთა და არსენის იყალთოველსა, თარგმანსა და მეცნიერსა ბერძენთა და ქართველთა
ენათსა და განმანათლებელსა ყოველთა ეკლესიათსა, და სხუათა | მეცნიერთა და ბრძენთა
კაცთა. ყვეს უკუე სიტყვს-გებაჲ ურთიერთას ცისკრითგან ვიდრე ცხრა ჟამამდე და

A197v
m183r
C245v

1 საქმეთა D, საქმეთა A. და რ~C. ვერცა მსოფლიოჲ ვინმე და] – C. მსოფლიოჲ] მოსოფლიო Q, მოსპოლვით Mm. ვინმე] ვისმე m. და²] – MQm. ვერ] ვერცა CMQm. 2 და] – C. ვერ] ვერცა CMQm. პატივი] ერისთავი MQm. ასაკი CA. 3 წესიერებაჲ Q. კანონ] + ყოველთა წესიერება Mm. პატიოსნობა A. მეძავთა A. 4 შიში CMQm. მმართველ C. საღმრთოთა Mm. და] – A. 5 საქმენი] + და C. ღმრთისანი Mm. 6 ვითარცა A. ვერავინ CMQm. ადვილი CAMQm. ადვილნი] + წარმართის ეგრეთ A. დიდი] – CMQm. მისი] – CMQm. 7 და] – MQm. განკრთეს CA. მკვდრნი] კიდენი CMQm. ქუეყანისანი] + ხოლო A. 8 გულარძნილი Q. სომეხთა] – Mm. 9 ეპისკოპოსნი Q, ეპისკოპოსნი Mm, ეპისკოპოსნი C, ეპისკოპოსები A. მათთა] მისთა A. წინამძღურნი C, წინამძღვრენი m. მრავალნი CQm, მრავალად M. ~ მრავალ(ნი)ი ფრიად CA. აზმნობდეს] აზნაურობდეს Mm. 10 სწავლულებისასა C. მოახსენეს CM. 11 კრებაჲ QD, კრება სხვ. და] – A. სიტყვს-გებაჲ Q, სიტყუის-გება CAM. -გებაჲ] – m. გამოძიებაჲ Q, გამოძიება სხვ. 12 სჯულისაჲ Q, ს-სა სხვ. და¹] – AMQm. უკუეთუ C. იძლიენენ] + სომეხნი C. თანაერთკორც Mm. სჯულისა A. თვისი] თავისა A + სჯული CA. 13 სძლონ] + სომეხთა C. მიმადლოს C. რ~ა Q] რათა AMm, რომე C. გუხედვიდეთო] უკმობდენ C, გვიწოდეთ A. 13-14 მწვალებლობით C, მწუალებლად Mm. 14 და] – CMQm. შეაჩუენებდენ C. ~ ამისსა არარას C. არარას M. სხუასა არარას ამისსა უმეტესსა] – A. უმეტესსა] – Mm. 15 ხოლო მოუწოდა A, მეფემანცა] – A. იოვანე CMA, ი~ე Q, ივანეს A. კათალიკოსსა AQ, ქათალიკოსსა CMm. მისქუეშეთ Cm. ეპისკოპ(ო)სთა CM, ეპისკოპოსთა Am. 16 და] – C. არსენის] – C, არსენი A. იყალთოველსა A, იყვლიოველსა Mm. და მეცნიერსა] – Q. 17 ენისასა CMQm. განმანათლსა C. და²] – A. 18 სიტყვს-გებაჲ QD, -გება სხვ. ურთიერთარს m. ვიდრე] – CMQm. ჟამამდე AMm, ჟამამდინ C. და] – C.

¹ ფსალმ. 2,8; 21,28 და სხვ. ² ფსალმ. 64,9; ესაია 26,9.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

M284r ვერარას უძლეს დაბოლოებად, რამეთუ იყო ორკერძოვე ძლევის-მოყუარებაჲ ოდენ და ცუდ-
სიტყუათა პაექრობაჲ; რამეთუ შევიდინა შეუვალთა საქმეთა და ძნად გამოსავალთა. შეეწყინა
ესე მეფესა და ჰრქუა მათ: „თქუნ, მამანო, სიღრმეთა სადამე შესრულ ხართ და უცნაურთა
ჰხედავთ, ვითარცა ფილოსოფოსნი. | და ჩუენ ვერარას უძლებთ ცნობად, ვითარცა უსწავ-
ლელნი და ყოვლად მსოფლელნი; და ესე საცნაურ არს თქუნდა, რამეთუ მე შორს ვარ 5
სწავლულებისა და მეცნიერებისაგან, ვითარცა მკედრობათა შინა აღზრდილი; ამისთვისცა
უსწავლელთა და ღიბონთა და მარტივთა მიერ სიტყუათა გეზრახო თქუნ“.

C246r
A198r
ესე რაჲ თქუა, იწყო მათდა მიმართ სიტყუათა თქუმად, რომელთა ღმერთი მოსცემდა
უეჭუელად პირსა მისსა: ესეოდენტა იგავთა და სახეთა და წინა-დადებათა, აქსნათა საკურველთა
მიერ წინა-დაუდგომელთა და უცილობელთა, | რომლითა დაანთქნა ვითარცა მეგუბტელნი¹;
და დაუყო პირი მათი და უპასუხო-ყვნა და ყოვლად უსიტყუელ, ვითარცა ოდესმე ღიდმან
ბასილი ათინას შინა ესენივე მწვალებელნი; ესეოდენ ზარგანკდილ-ყვნა და ყოვლად უღონო,
რომელ აღიარეს ცხადად ძლეულებაჲ თვისი ამისთა ოდენ მეტყუელთა, ვითარმედ: „ჩუენ
მოწაფე გუეგონე ამათ მოძღუართა თქუნთაჲ, გარნა, ვითარ ვხედავთ, შენ სამე ხარ
m183v მოძღუარი მოძღუართაჲ, რომლისა | ბრჭალსა ვერ მიმწუდარ არიან ეგე მოძღუარ-საგონე-
ბელნი თქუნნი“. და ესრეთ ფრიად მაბრალობელნი თავისანი მიიქცეს სირცხულეულნი,
არღარაოდეს მკადრებელნი ამისნი ოდესცა.

C246v
Q108r
M284v
არიან ვინმე მაბრალობელნი მეფისანი ჯერეთცა ესეოდენ მჭირსედ მოლაშქრობი-
სათუს და მკედრობათა მისთა განუსუენებელისა მიმოსღვისა | და ჭირვებისა, ვითარმედ:
„არცა მშულდი თავს-იდებსო მარადის გარდაცუმულობასა² და არცა ძალი ოქრღანოჲსაჲ 20

1 ვერარას C, ვერას MQm, ვერვინ A. ბოლოჲ Q, დაბრკოლება Mm, დაბრალობად A. ძლევისა- MQm. მოყუარებაჲ RD, მოყურებაჲ T, მოყუარობა C, მოყუარება AMQm. 2 ცუდი CA. პაექრობაჲ QRDT, პ-ა CAMm. და] – C. 3 რქუა CA. თქუნ] – A. სადმე CAm. 4 ხედავთ CMm, ჰხედვთ Q, ხედვათ A. ფილოსოფოსნი CAMm. ვერას A, ვერ რას M. 5 მსოფლელნი CAm, მსოფლიონი CA. და²] – A. რამეთუ მე] რამე Mm. 6 სწავლულე-
ბასა A + თქუნისა C. მეცნიერებასა A. მკედრობისა A. ამისთვის C. 7 და] – C. ~ სიტყუათა მიერ CMQm. 8
რომელსა MQm. 9 სახეთა] სხუათა C. წინა-მდებთა MQm, წინა-დაუდებდა A + და C. აღქსნათა C, დაქსნთ Q,
დაქსნით M, და აქსნით m. 10 წინა-დაუდგომელთა CMQm. და] – A. უცილობელთა] უცვალბელთა C. რომელთა
Mm. დანთქნა C. ~ მეგუბტელნი ვითარცა Mm. 11 და] – CMQm. ოდესმე] ოდეს მაენ C. 12 ბასილმან C. ესენივე
A. მწვალებელნი] – CMQm. და ესოდენ A. -ჰყუნა C. და] – MQm. ყოვლად C. 13 რომელთა A, რითა Q,
რომლითა CMm. ცხადად] – A. ძლეულებაჲ QD, ძლეულება A, ძლიერა Mm. ამისთა] ამით MQm, ამისითა A.
ჩუენ] + მეფე A. 14 მოწაფე] – A. ამათ A. თქუნთაჲ D, თქუნთა სხვ. 15 ~ მოძღუართა მოძღუარი C. რომელსა
Mm. ვერა C. მიმწუდარ] მიმიც თუ არა MQm. მ. არიან] მიმწუთარან C. 16 თქუნნი] – CA. მაბრალბელნი A,
მაბრლობლნი (ღ ჩამატებულია ზევიდან) Q, მაბარობელნი Mm. თავისანი] – MQm, თავთანი C. 17 ოდესცა] +
ხოლო A. 18 ვინმე] ამათნივე C. მჭირსედ] + მოქალაქობისა A. მოლაშქრობისათუს MQm. 19 და მკედრობათა]
ვედრებათა C. განსუენებულისა Mm, მიმოსღვისათუს M, მიმოსღვისათვის m. ჭირვებისათვის C, ჭირებისათვის
A, დაჭირვებისა M. ჭ] + და C. ვითარ Mm. 20 თავს-იდებდა A. გარდაცუმულობასა C. გარდაცუმულობასა] + თავს
იდებს C. და] – A.

¹ გამოსლ. 14,26-28. ² ფსალმ. 10,2; 36,14; 63,4 და სხვ.

ცხორება მეფეთ-მეფისა და ვითისი

A198v მარადის განსხირობლობასა, რამეთუ ჟამსა კმარეხისა მათისასა თითოეული მათი უკმარ იპოვისო“. და ესევეთართა უგიობელისა მისთჳს და ყოვლად უმიზეზოხსა იტყჳან!

გარნა ისმინე[დ] ესევეთართა მათ პირველად ესე, რამეთუ სამეფო აფხაზეთისაჲ ჰქონდა მოკლებული და შემცირებული ტყუეობათა და ზემოკსენებულთა ჳირთაგან; მცირე გუნდი მკედრობისაჲ, და იგინიცა შეჯაბნებულნი მრავალ გზის მტერთაგან სივლტოლითა, უცხენონი და უსაჭურველონი და თურქთა მიმართ წყობისა ყოვლად უმეცარნი და ფრიად მოშიშნი. უკუეთუმცა ესეოდენ უწყინოდათ ლაშქრობითა და მცირედ-მცირედ ბრძოლითა, სწავლითა და გონიერად და ღონიერად წინა-ძლომითა და მრავალთა მიერ ძლევათა მოგუარებითა არა განეწუართნეს სპანი თჳსნი და განეკადნიერნეს წყობათა მიმართ, მკნეთა ქებითა და ნიჭთა მიცემითა, ხოლო ჯაბანთა სადელთა შთაცუმითა და კიცხვეით ძაგებითა არამცა მოედონა, ვიდრემდის სპათა შორის მისთა ყოვლად არავინ იპოვებოდა | ჯაბანად ზრახული, – რაათამცა ექმნეს ესეოდენნი ძლევანი, ანუ რაათამცა აღეზუნეს ეზომნი დიდნი სამეფონი? ნუქუე ძილითა ანუ ადგილთა მწუანვილოვანთა¹ ზედა მოსმურობითა და განცხრომითა და მაჩუენებელთა საქმეთა შედგომითა? არა ესრეთ, არა, არამედ არცა აღექსანდრე ქმნა ესრეთ!

რამეთუ პირველ მამულისა თჳსისანი შეკრიბნა და მით დაიპყრნა დასავალისანი ევროპი, იტალია, ჰრომი* და აფრიკეთი; და მათითა თანა-წარტანებითა დაიპყრა ეგჳპტე,

1 და მარადის C. განუსხირობლობასა C. მათისასა] მისისასა A. თუთიუელი C, თუთუელი MQm. უკმარი C. 1-2 უკმარ იპოვისო] უკმარი პო(ვ)ისო MQm. იპოვოსო CA. 2 ესევეთარისა C. უგიობელისა] უგიობლისა MQm, უგიობლთა A. მისთჳს] მათთუის A. და] – C. ყოვლად] – A. უმიზეზოხსა] უმიზეზოთა A. იტყჳან] და ყოვლად იტყჳიან A. 3 ისმინენ MQm, ისმინეთ A. ამათ C. აფხაზეთისაჲ] + მცირე ყვ. 4 ქონდა A, აქუნდა C. შემცირებული] მცირედ იყო A + და A. მოკსენებულთა A. და] – A. 5 იგინიცა MQm. შეჯაბნებულნი MQm, დაჯაბნებულნი A. სივლტოლისათა MQ, სივლტოლისაგან m. 6 უცხენო A. და] – Q. და უსაჭურველონი] უაჭრონი C, უსაჭურველონი M, უსაჭურველონი m. მიმართ] მიერ C. ~ წყობისა მიმართ A. და²] – A. ფრიად] დიდად C. 7 უკუეთუმცა] და უკუეთუ C. ესოდენ A. უწყინობთა Q. ბრძოლათა C. 8 დასწავლითა CA, და სწ. MQm. და] – A. გონიერად C, გუარიაანად AMQm. წინა-] – MQm. ~ ძლევათა მიერ CA. 8-9 მოგუარებითა] მოგონებითა A. 9 განეკადრნეს MQm. მიმართ] მიერ A. 10 ნიჭთა მიცემითა] ნიჭებითა C. და] – CMQm. კიცხვეითა MQm. ძაგებითა] რგებით C. 11 არამცა] არ MQ, არა Cm. ვიდრემდის] ვითარ C. არავინ] არა A. იპოვებოდა CMQ. ჯაბანად CM, ჯაბანად Q. 12 ექმნეს] – A, ექმენ m. ესეოდენნი] ესე A. ძლევანი ანუ რაათამცა] + ესე და A. რაათამცა] რამცა Mm. აეზუნეს MQm. ეზომნი] ეზომ C, ესეოდენნი A. 13 დიდნი] – A. ძილითა] ძალითა CAMm, ძლითა Q. მწუანვილოვანთა C. ზედა] – Mm. და] – A. 14 მჩუენელთა C, მაჩუენებელთ A, მჩუენებლთა Q. შედგომითა] შედგომილთა A, შემდგომთა Q. ესრე CMQ, ესერა m. არა] – A. 16 პირველად AMQm. მამულისასა C. შეიკრიბნა Q, შეიპყრნა Mm. დასავალისანი C, დასავალნი MQ, დასვლანი m. 17 ევროპი] ევტროპი CA, ევტროპ Q, ევტრო M, ეუტრო m. პიტალია Mm. რომი CA + შემდგომი მისი ქალაქი, ციხენი და სოფელი (ნ. შენ. 1* აქვე) C. აფრიკეთი] აკრიფეთი A. მათითა წარტანებითა A, მათ თანა წარტანებითა M, მათ თანა წარტანებითა Q, მათთანა წ. m.

* ჰრომი ... ამის შემდეგ C-ში (247r, სტრ. 15) ტექსტი გამოტოვებულია, ალბათ, ნაკლები დედნის გამო. შესავსებად ჩამატებულია სიტყვები „და შემდგომი მისი ქალაქი ციხენი და სოფელი“; მომდევნო სიტყვებია: „რამეთუ სიტყვებისა სახიერებისა და სიბრძნისა მისისა“ (ნ. ჩვენი გამოცემის გვ. 344,17).

¹ ფსალმ. 22,2.

ცხორება მეფეთ-მეფისა დავითისი

შესრულმან კარქედონით; და მიერ ეგუპტით – პალესტინე და ფინიკე; და კილიკიაჲსა
თჳსად შექმნიელი, წინა-განეწყო დარიოსს. და რაჟამს სპარსეთი მოიროთ, მაშინღა ჰბრძო
პუროს ჰინდოსა; და ეგრეთღა ამით ყოვლითა მოვლო ყოველი ქუეყანაჲ და ქმნა, რაჲ-იგი
ქმნა; თუ არა, ქართველთა ოდენ სპითა ვერცა რასა აღექსანდრე იქმოდა კარგსა. და თუმცა
დავითს სპარსთამცა ჰქონებოდა მეფობაჲ, ანუ ბერძენთა და ჰრომთა ძალი, ანუ სხუათა
Q108v | დიდთა სამეფოთაჲ, მაშინცა გენახნეს ნაქმარნი მისნი და სხუათა ქებულთანი! 5

ვთქუა მეორეცა მიზეზი ამის პირისაჲ: ვინაჲთგან ნათესავი ქართველთაჲ ორგულ-
A199v ბუნება არს პირველითგან თჳსთა უფალთა; რაჲმეთუ, რაჟამს განდიდნენ, განსუქნენ¹ და
m184v მშუღობაჲ პონ და განსუენებაჲ, იწყონ | განზრახვად ბოროტისა*, ვითარცა მოგუთხრობს
ძუელი მათიანე ქართლისაჲ და საქმენი აწ ხილულნი. და ესე მან, უბრძნესმან ყოველთა
10 კაცთამან, კეთილად სადამე უწყოდის; – ამისთჳსცა არაოდეს მოაცალა ამისად განზრახვად,
ანუ განსუენებად, ანუ შეკრებად ერთად ქმნად რასამე ესევეითარსა; არამედ საქმეთა რომელ-
თა იწყო ქმნად, გაასრულნაცა მალლად და შუენიერად. ნუუკუე და ლომსაცა აბრალონ
ეგევეითართა, რამეთუ არა ციღამტკავლურად იხედავს, არცა კუერნაულად ჰკრთების!

კუალად სხუასა ბრალობასა შემოიღებენ მეტყუელნი. „შეიყუარნის ვინმეო და განა-
15 დიდნის; მოიძულნის ვინმე და დაამც[რვნის]ო; ესე აღამაღლის და ესე დაამდაბლის“². ეჰა
M285v უსამართლოებასა, ჰ უგუნურებასა! ამისთჳს აბრალება, რამეთუ კაცი მიწისაგანი ღმერთსა
მიემსგავსა რომლითაცა საქმითა? ვინ იხილა ესე საუკუნითგან, ჰ კაცო? ამისთჳს რად არა
A200r ღმერთსაცა აბრალებ, უგუნურო, ამქსვე ესრეთ მოქმედსა? ანუ არა ხუთთა ქანქართა ათ-
მყოფელსა მისცნა ათნი ქანქარნი? ანუ არა ერთისა დამფლველსა მოულო იგიცა და მისცა 20

1 და] – A. პალესტინით MQm. და] – A. პინიკე A, ფინიკედ MQm. კილიკისა MQm. 2 დარიოზს A, დარიოსსა m. ჰბრძო] სძლო A. 3 პიროს A. ინდოსა A. ქუეყანაჲ QD, ქ-ნა სხვ. და ქმნა] – Mm. არა] რაჲ Q, რა Mm. 4 ქართველითა A. ოდენ] – A, ოდეს Q. ვერცა რასა] ვერცარას A. 5 სპარსთამცა] სპათა A. ქონებოდა A. მეფობაჲ Q, მეფობა სხვ. რომთა A. 6 სამეფოთაჲ D, ს-თა სხვ. ნახნეს A, განახუნეს MQm. მისნი] მათნი MQm. სხუათა] + დიდთა A. ქებულთანი] + ხოლო A. 7 ამის] ამისვე A. პირისაჲ D, პირისა სხვ. არს] – MQm. 8 პირველითგანი A. განდიდნენ] განმდიდრდენ MQ, გამდიდრდენ m. განსუქნეს MQm. და] – MQm. 9 მშუღობაჲ Q, მშუღობა Mm, დიდება A. და] – AQ. განსუენებაჲ QRDT, გ-ბა AMm. იწყებენ MQm. განზრახვა AMm. 10 ქართლისაჲ D, ქ-სა სხვ. და] – MQm. ხილული MQm. უბრძანესმან m. 11 სადმე A. უწყოდე Mm, უწყოდა A. ამისთუისა A. ამისდა MQm. და A. 12 ესევეითარისა Q. 13 და¹ – A. და²] – MQm. 14 ციღამტკავლურად A. კურნლდ Q, კუერნალად Mm. კრთების A. 15 სხუა MQm. ვინმეო და] ვინმეოდ MQm, ვინ ძეო A. განდიდნის + ვინმეო და კუალად A. 16 მოიძულნის] მოიძიანის A. დაამცუინისო A, დამტრვნისო Mm, დამტრვნიისო Q. აღამაღლის m. დამდაბლის m. ეჰა] ჰოი A, ჰი Mm. 17 ამისთუისცა A. აბრალებ MQm. 18 ემსგავსა A. რომლითაცა] რათაცა A. ჰ კაცო] – MQm. ჰი A. 19 ღმერთსა A. არა] რა m. 20 მისცნა Q. ქანქარნი] ქალაქნი AQ. არა ერთისა დამფლველსა მოულო იგიცა და მისცა] – MQm.

* ამ დახასიათების შემცველ სტრიქონთა გასწვრივ Q-ში აშიაზე მიწერილია XVIII ს. მხედრული ხელით: „ქართველნი, ასე ამბობს ცხორება თქვენი.“

¹ II სჯ. 32,15. ² ფსალმ. 74,8; დან. 5,19.

ცხორება მეფეთ-მეფისა დავითისი

ათთა ზედა მეთერთმეტედ?¹ ანუ რა მსათს ქადებულ არიან სამოთხისა შუებანი და სასუფეველისა ნეტარებანი ღმრთისა ნების მყოფელთათს, და საშინელებანი გ[ეჰენია]სანი² – ურჩთა და უღირსთათს? უკუეთუ მეფემან ერთგულნი, ფრთხილნი და ახოვანნი, ნაცვ[ა]ლად ორგულთა, ჯაბანთა და უღირსთა, ადიდნეს, რაჲ უსამართლოჲ ქმნ[ეს]? ნუუკუე დუხჭირ-
m185r მანცა აბრალოს სარკესა, | რამეთუ სახე მისი ცხადად აქუნ?³ უკმარნი და უღირსნი ნუ მას, 5
არამედ თავთა თუსთა აბრალებდე[დ]!

უკუეთუ არა, ვინ იყო ესეოდენ მართლიად აღმწონელ საქმეთა და მცნობელ ვითარე-
ბასა კაცთასა, რომლისა აჩრდილსა შეკრებულ იყვნეს ერნი, ტომნი და ენანი, მეფენი და
Q109r კელმწიფენი ოვსეთისა და ყივჩაყეთისანი, სომხითისა და ფრანგეთისანი,* შარვანისა და 10
A200v ქუეყანისა სიმაღლედ ცისა მი[მწდომ]სა და რტოთა მისთა კიდედმდე ქუეყანისა. ფურცელნი
მისნი შუენიერ და ნაყოფი მისი ფრიად, და საზრდელი ყოველთაჲ მის შორის. ქუეშე კერძო
მისა დაიმკვდრეს მკეცთა ქუეყანისათა და შორის რტოთა მისთა მკვდრობა-ყვეს მფრინველ-
M286r თა ცისათა, მისგან იზარდებოდა ყოველი კორციელი“⁴.

აჰა სახე არა უმსგავსოჲ, არამედ ფრიადცა თანა-შეტყუებული ჩუენისა თვთმპყრობე-
C247r₁₆ ლისა და ყოვლად გამომსახველი სიტყვთ საქმეთა თუალთა ჩუენთა ხილულთა; | რამეთუ** 15
C247v სიტკობებისა, | სახიერებისა და სიბრძნისა მისისა ხილვად წყურიელნი კიდით ქუეყანისაჲთ
შემოკრებოდეს წინაშე მისსა. ვინ იყო ესეოდენ ტკბილ შემთხუევათა შინა, ვინ სატრფი-
ალო ზრახვითა და სასურველ დუმილითა? იგივე შუენიერ ხატითა, უშუენიერეს მორთუ-
ლობითა გუამისაჲთა, შეწყობილ ანაგებითა და ახოვან ტანითა; ძლიერ ძალითა, უძლიერეს 20
სიმახვლითა; საწადელ ღიმილითა, უსაწადელეს მჭმუნვარებითა; მადლიერ ხედვითა,

1 მეთერთმეტედ MQm. ქადებულ] ქადაგებულ A, ქადებულან MQm. არიან] – MQm. 2 სასუფეველის m. მყოფელთათს] + ჭეშმარიტად A. და] ხოლო A. გეჰენიაჲსანი] – A, გაენისნი Q, გაენისანი M, გაენისანი m. 3 ნაცულად AMQ, ნაცულად m. 4 ჯაბანთა და უღირსთა, ადიდნეს, რაჲ უსამართლოჲ] – MQm. ქმნა ყვ. ნუუკუე] ანუ უკუეთუ A. 4-5 დუხჭირმანცა A, დუხჭირმანცა MQ. 5 სახე მისი] სახესა A. ცხადად] ცუდად Mm. აქუნ] უნს A. 6 აბრალებდენ AMQm. 7 არა ვინ] არავინ Mm. იყოს MQ. ესოდენ A. მართლდ Q, მართლად AMm. 7-8 ვითარებასა] – m, ვედრებასა M, ვრბსა Q. 8 კაცისასა A. ჩრდილსა A. ერნი] ერენი M. ტომნი] ტომანი M. 9 სომხითისა MQm, სომხეთისა A. ფრანგეთისანი ყვ. 10 ხილისაებრ A. ნაბუდ-ონოსრისა A. 11 მიწდომასა A, მიწდომთა MQm. და] – A. 12 ყოველთაჲ] – A. მისი A. ქუე კერძო A. 13 მისსა MQm. ქუეყანისათა] – MQm. და] – Q. 14 და მისგან AQ. იზრდებოდა MQm. 15 აჰა] + ესერა A. უმსგავსოჲ D, უ-სო სხვ. და] – A. 16 გამომსახველნი A. ჩუენ MQm. ახილულთა A. 17 სახიერებისა და] – MQm, სახარებისა A. კიდითა C, კიდეთ Q. ქუეყანისათა CMm. 18 მისა A. ესოდენ] ესოდენ MQm, ეზომ A. ტკბილი MQm. ტკბილ შემთხუევათა] ნახვათა C. 19 სასურველი C. იგივე A. შუენიერი C. 19-20 მორთულებითა MQ, მორთულებისა m. 20 შეწყობილ] + ანგელოზთა A. და] – Mm. 21 უსაწადილეს Mm. მადრიელ m.

* ლ. მელიქსეთბეგის აზრით, ავტორისეულ ტექსტში შესაძლოა ყოფილიყო „ფრანგეთისანი“. ნ. რ. მეტრეველი. დავით IV აღმაშენებელი, თბ., 1990, გვ. 280.

** ამ სიტყვიდან გრძელდება ტექსტი C-ში (ნ. შენ. გვ. 342).

¹ მათე 25,15-30. ² მათე 23,33 და სხვ. ³ იაკ. 1,23. ⁴ დან. 4,7-9.

ცხორებაჲ მეფეთ-მეფისა ღავითისი

- A201r m185v საზარელ ლომებრ მ[ა]კროთო[ბ]ელობითა; ბრძენ ცნობითა, უბრძნეს გამორჩევითა; მარტივ სახ-
ითა, მრავალსახე მართებითა; შემრისხველ ყუდროებითა, | [ს]აქებელ განსწავლულებითა, და
არცა ერთსა კეთილთაგანსა შემაშობებელ უზომოებითა; მაღალ უმაღლესთათჳს, მდაბალ უმ-
დაბლესთათჳს¹, და თუთ მათ მტერთაგანცა საწადელ და საყუარელ სათნოებათა მისთაგან
C248r შეკდიმებულთა. ვინ ესრეთ მიიღო ერთიცა სათნო[ებ]ათაგანი, ვითარ მან შეიკრიბა ყოველი? ვინ 5
ყოველთაგან ერთი, ვითარ მან სრულებით თითოეული, რომელთა ყოველთათჳს შეუძლებელ
არს დაკვრებაჲ ოდენ, არა თუ მიბაძვებაჲ, რომლითა სრულ იქმნა იგი ყოველთა შინა?
M286v ესრეთ რაჲ აღსავსე იყო ნავი უფასოთაგან ტურთთა სათნოებისათა და არღარა შემ-
ძლებელ წარსლვად ღადირთა, და აქუნდა ყოვლით კერძო მშუდობაჲ და დაწყნარებაჲ სამეფო-
თა მისთაჲ, მაშინ ღიდმან მან წინა-განმგებელმან ცხორებისა ჩუენისამან და ყოვლისავე 10
უმჯობესად შემცვალებელმან განგებით მით, რომელი მან უწყის და განაწესებს ჟამთა და
წელთა ჩუენთა, ესრეთ განაგო, ვითარცა მქუშაკმან კეთილმან რაჟამს იხილნის კუვილნი
A201v აღსავსედ ნაყოფითა და ქუეყანად დადრეკილნი, ისწრაფის დაუნჯებაჲ მათი; და ვითარცა
Q109v მენავემან ბრძენმან განიცადის რაჲ ნავი თჳსი აღსავსედ მრავალფასითა ტურთითა, მიისწრაფის
C248r ნავთსადგურად, რაჲთა არარაჲ ევნოს სოფლისა მის ზღჳსა მრავალმღელვარობისაგან. 15
რამეთუ ჟამსა ზამთრისასა, მშუდობასა და დაწყნარებასა ყოვლისა სამეფოჲსასა, არა
გარეგან სადამე ნაკიდურსა, არამედ საშუალ თჳსთა სამეფოთა, ადგილსა, თუთ მის მიერვე
წინათ განჩინებულსა განსასუენებელად და მისადინ[ებ]ელად, ვითარცა რულითა რაჲთამე
შუენიერითა, დაიძინა მამათა თჳსთა თანა.
m186r და თუთ მებრ ესე კმა არს | საცნაურ-მყოფელად საკუთრებისა მისისა ღმრთისა მიმართ; 20

1 ლომებრ] ლომბიერ MQm. მკროთომელობითა CMQm, მკროთომელობითა A. 2 მყუდროებითა CAMQm. მაქებელ ყვ. განმსწავლულობითა A, განსწავლულებისა m. 3 ერთისა Mm. კეთილისაგანისა Mm. შემშობებელ Q. უზომოებით C. უმაღლესთათჳს] უმაღლესთათჳს M + და A. 3-4 უმაღლესთათჳს] მდაბალთათჳს A. 4 თუთ მათ] – A. მტერთაგანცა] + თუთ A. სათნოებათა მისთაგან შეკდიმებულთა ვინ ესრეთ მიიღო ერთიცა სათნოებათაგანი] სათნოებათაგან Q. 4-5 შეკდიმებულთა A. 5 ვინა A. შეკრიბა CA. ყოველი ვინ] – C. 5-6 ვინ ყოველთაგან ერთი, ვითარ მან] – A. 6 ყოველთაგან] ყოველთაგანმან CMQm. ვითარმან Qm. თუთიეული C, თუთიეული MQm. რომელ A, რომელი MQm. შეუძლებელთა C, შეუძლებ M. 7 არს] – C. დაკვრებაჲ QD, და კუირვება CMm, დაკუირვებულ A. მიბაძვებაჲ QD, მ-ბა სხვ. ყოველსა A. 8 ტურთითა AMQm. და] – MQm. 8-9 შემძლე CMQ, შემსძლე m. 9 წარსლვა C. ღადირთა] ნადირთა Q. ყოვლითურთ C. მშუდობაჲ QD, მ-ბა სხვ. და დაწყნარებაჲ] – A, დაწყნარებაჲ Q, დ-ბა CMm. მან] – CMQm. 10 წინა-განგებელმან m. ცხორებისა CA, ცხრ~ბისა Q, ცხოვრებისა Mm. 11 უმჯობესისა A. უმჯობესად შემცვალებელმან] შემძლებელმან უმჯობესად MQm. 12 კუილნი C. 13 დაუნჯებაჲ D, დ-ბა CA, და უნჯება(ა) MQm. 14 მრავალფერითა A. 15 ივნოს MQm. მის ზღჳსა მრავალმღელვარობისაგან] ამის მღელვარისა ზღჳსაგან A. ზღუასა C. 16 და] – M. 17 გარეგნად A, გურგუნ MQm. სადმე Cm. სადამე ნაკიდურსა] მენაკიდურსა A. საშუალთა m. ადგილთა CA. 18 წინათა განჩინებულთა A. განსასუენებელსა A. და] – MQm. ვითარცა] – A. ჰრულითა MQm. რათმე CA. 20 მებრ] მათებრ C. მისისა] თჳსისა A.

¹ ფსალმ. 17,26-27.

ცხორება მფეთ-მეფისა დავითისი

- C249r
A202r
M287r
5
რამეთუ მრავალ გზის მრავალთა მიზეზთა და განსაცდელთა სიკუდილისათა შთავარდა იგი, რომელთაგანი მცირედი მივსცეთ თხრობასა: ნადირთა დევნასა | შინა ოდესმე მუხნარს წარექცა ცხენი, და ესეოდენ შეიმუსრა, რომელ სამ დღე ყოვლად უსულოდ მდებარე იყო ლუძრავად, სამშვნეღლისაგან ოდენ საცნაური ცოცხლად. და შემდგომად სამ[ისა] დღ[ისა] ნამტკნარსა სისხლისასა აღმომყრელსა მოექცა სული და სიტყუაჲ, და ძლითა აღდგა ცოცხალი. და ესევითარი მრავალ გზის შეემთხვა, და ღმერთმან იქსნა სიკუდილისაგან.
- C249v
10
კუალად ციხესა რომელსამე ჰბრძოდეს ქართლს, და მეფე კარსა კარვისა თუსისასა დგა, პერანგითა მოსილი ოდენ, შუადღე. და ციხით ვინმე შემოსტყორცა ისარი და ჰკრა ხატსა მთავარანგელოზისასა, რომელი ეკიდა ყელსა ოქროსაჲ მცირე, და ძალმან საღმრთო მან განარინა მშუდობით. რაოდენ გზის ყივჩაყთა თუსთა განიზრახეს დალატი: განაჩინნეს კაცნი მკნენი, რომელნიმე კრმლითა, რომელნიმე შუბითა, სხუანი ისრითა – და ესე არა ერთ ანუ ორ, გინა სამ, არამედ მრავალ გზის; და არაოდეს მიუშუა ღმერთმან კუერთხი ცოდვილთა მართალსა მას ზედა¹, არცაოდეს მისცა იგი კელთა მეძიებელთა მისთასა². დაღათუ დევნასა თურქთასა მარტოჲ დაეპყრის მრავალ გზის, ანუ უსაჭურველოჲ, გარნა
- A202v
15
ყოველსა შინა კელი იგი | ზეგარდამოჲ ჰფარვიდის მღევართა მისთაგან; არამედ ყოვლადვე და ყოველსა შინა საქმესა მისსა იყო ბედნიერ და სჯან და მადლითა აღსავსე.
- m186v
Q110r
M287v
C250r
20
ეგრეთვე ჟამსა შინა შუენიერსა და ჯეროვანსა მოუწოდა ღმერთმან | შეეყარებულსა თუსსა³ და მარადის მოსურნესა სამარადისოდ მეფობად წინაშე მისსა; და არღარა მიუშუა მრავალ ჟამ სჯად და ჭირვებად სამსხემოსა ამას კედარსა შინა მკუდრობითა და კორცთა ამათ ქუე-დამზიდველთა მიერ შეკრვად სულსა გონება-ქმნილსა, არცა განხრწნადითა გურგუნით

1 მრავალ გზის] – Q. ~ სიკუდილისა მიზეზთა და განსაცდელთა CMQm. შთავარდა] მთავარ და C. 2 რომელთაგან AMm. მცირედ A. თხრობასა] + რამეთუ CA. მუხნარს C, მუხნარსა M, მუხნარსა m. 3 წაექცა A. და] – MQm. შეიმუსრა CA. რომე C. რომელ სამ] რომელსამე Mm, რომელსა მე Q, რომელ სადმე სამ A. ყოვლად] – A, ყოვლადვე C. იყო] – MQm. 4 ოდენ] – m. საცნაურისაგან C, საცნაურად Q. სამისა დღისა] სამ დღე CA, სამი დღე Mm, სამე დღე Q. 5 ნამტკნარსა] ნამატსა C, ნამეტსა A, ნამეტავენარსა (? ასოები ამოშლილია) m. და] – A. სიტყუაჲ QRD, სიტყუა CAMm. ძლითაღა Q, ძალითაღა M, ძალითაღა m. 6 იქსნა] – Q. 7 ებრძოდეს C, ბრძოდეს A. ქართლსა CA. კარს Q. კარვისა თუსისასა] კარვისასა A. თუსისა Q. 8 დადგა m. შემოსტყორცა Q. 9 ოქროსაჲ] – C, ოქროსასა MQm. მცირე და] მცირედმან MQm. 9-10 საღმრთო m. 10 თუსთა] ყოვლითა Mm, ყითა Q. დალატი] + და CA. 11 რომელნი მე C (ორივეჯერ), რომელნიმე Q (ორივეჯერ). კრმლითა რომელნიმე] – A. შუბითა Mm. და] – C. ესე] ესენი MQm. 12 ერთ] ერთხელ C. ანუ] – MQm, და A. ორ] ორჯელ C. გინა სამ] – C. ღმერთმან] – Mm. 13 ცოდვილთა D, ც-თა სხვ. იგი] – A. 14 დაღაცათუ C. დაღათუ] + მრავალგზის A. თურქთასა] + მრავალგზის CA. დაეპყრის] დარჩის C. მრავალგზის] – CA. უსაჭურველო Q, უსაჭურველო AMm, უაბჯრო C. კელი] კმა Mm. 15 კელი ... ყოველსა შინა] – Q. ზეგარდამო D, ზეგარდამო სხვ. ფარვიდა A. და მღევართა Mm. 16 საქმესა] – A. მისსა] – CA. ბედნიერ] ბედნიერი CQ, შუენიერი Mm. და] – C. სუიანი CQ, სულიანი Mm. და] – A. 17 შინა] – CQ. შეეყარებულსა] – C, შემეყარებულსა A. თუსსა] + მას სიკუდილად C. 18 და მარადის მოსურნესა სამარადისოდ მეფობად] და მ დისოდ მ ეფუბ Q. მოსურნესა] + და CM. მეფობად CA, მეფობა Mm. მისსა] თუისსა C, მისა Q. 19 შჯად A. დაჭირვად A. 20 ამათ ქუე-დამზიდველთა] ამ თქმად (ამ თქმად Q) მზიდველთა MQm. -ქმნილსა A.

¹ ფსალმ. 124,3. ² იერ. 22,25. ³ I ეპისტ. იოან. 4,10.

ცხორება მუფეთ-მეფისა დავითისი

და პორფირითა, ვითარცა სიზმრითა და ნაოცნითა უ[ზრუნველ]ად მღერად; არამედ ნანდულ ჭეშმარიტთა და მტკიცეთა, წარუდინებელთა და სამარადისოთა, სადა-იგი თვთ ბუნებით ღმერთი მეუფებს მაღლით ღმერთ-ქმნილთა ზედა, მუნ აღიყვანა მის თანა მეუფებად უზრუნველითა და ბრწყინვალითა გვრგვინითა და პორფირითა შემკული, სადა-იგი აწ მკვდრ არს და იქცევის ნათელსა შინა ღმრთეებისასა. რამეთუ იყო მაშინ თუე იანვარი კ¹ და დღე 5
A203r შაბათი (ოდეს ქრონიკონი იყო | ტ² მე³); ხოლო წელიწადნი მისნი შობითგანნი ორმოცდაათ-სამმეტნი, ხოლო მეფობდა ოცდაათექუსმეტ წელ.

C250v და ვითარცა პირველმან დავით სოლომონ¹, ამანცა თუსითა კელითა დასუა საყდარსა თუსსა ძე თუსი დ[ე]მ[ე]ტრ[ე]^{**}, სახელით ოდენ ცვალებული, ძე გარდამონასახი, ყოვლითურთ მსგავსი მამულთა ძირთა; და დაადგა თავსა შუენიერსა გვრგვინი ქვათაგან პატიოსან-10
თა², ვიტყუ უკუე სათნობათა მამულთა, და შეარტყა წელთა ძლიერთა მახული³, ეჰა, რაბამ სჯანად კმარებული! და შეჰმოსა პორფირი მკლავთა ღომებრთა და ტანსა ახოვანსა; და დაულოცა ცხორება წარმართებული და განგრძობა დღეთა⁴ ბედნიერობით, თაყუანის-ცემად მისა მეფეთა ქუეყანისათა და ყოველთა წარმართთა მონებად მისა⁵, გამობრწყინებად დღეთა მისთა სიმაღლედ და მრავალი მშულობა⁶. 15

m187r და ესრეთ განცვალა ქუეყანისა | მოქალაქობა ზენად სუფევად, რომლისა მკვდრნი
M288r განკსნილ არიან შრომათაგან, ოფლთა და ზრუნვათა; და მუნ მეუფებს სიმღიდრეთა მათ
C251r

1 სიზმრითა C, სიზმრითა MQm. უზრუნველად უმრავლესად ყვ. მღერად] მირ¹ად Q, მირიად M, მირიდა m. ნანდული A, ნამდული C, ნამდვილი Mm, ნამდული Q. 2 ჭეშმარიტებათა C, ჭეშმარიტითა A. და] – A. მტკიცითა A. წარუდინებელთა CAMQm. ~ სადა თვთ იგი A. ბუნებით] – MQm. 3 მაღლით] მაღლითა მისითა C, და მაღლითა MQm. ღმერთქმნილთა] ღმ¹ იქმნულთა (-ქმნილთა Q) MQm. მუნ აღიყვანა] მუნდა ყვნა MQm. მეფობად CA, მეუფება MQm. 4 ბრწყინვალეობითა m. 5 ღმრთაებისასა CA, ღთისასა MQm. კ¹ და] ოცდაათნი CA. 6 შაბათი] + ქორან. იყო სამას ორმოცდა ხუთი C, ქრ. იყო სამას ოცდა ხუთი A, ქორან. იყო ტ² მე Mm, ქ³ რკნი იყო ტ² მე Q. შობითგან A. 6-7 ორმოცდაცამეტნი C, ორმოცდაცამეტ A, მ¹ იგ (ბოლო ორი ასო ამოშლილია M-ში) MQ, მ m. ოცდაათოხმეტ CAMm. კ¹ და ი¹ დ Q. 8 დავით] + და A. სოლომონი M, სოლომანი m, სოლ.] + დასუა ეგრეთვე C. ს. ამანცა] სოლომონიანმ¹ ნცა Q. საყდართა თუსთა CA. 9 დიმიტრი ყვ. სახელით] სახლით Mm. ოდენ ცვალებული] სახელდებული A. ძე] მარადღე A. გარდმონასახი C, გრ¹ დამონასახი Q, გარდმონასახი m. 10 ძირთა] – A. და] – A. დადგა CMQm. შუენიერსა] – A. გვრგვინი] + შუენიერი A. 11 ეჰა] – MQm. 12 შემოსა CAMQm. ღომებრთა] ღმობიერთა AQ. და³] – CA. 13 ც¹ ხრბა Q, ცხორება CA, ცხოვრება Mm. განგრძობა Q, გ-ბა სხვ. დღეთა D, დღეთა სხვ. 13-14 თაყუანის-ცემა(ა) MQm. 14 მისსა CMQm (ორივეჯერ). გამოაბრწყინ-ვება m. 15 მშულობა QRDT, მ-ბა სხვ. 16 და] – A. განიცვალა A. ქუეყანა AMm, ქ¹ ყნა Q. მოქალაქობა Q, მ-ბა სხვ. 17 შრომათაგან] + და A. და¹] – A. მეფობს A, მეფობასა C.

* ეს თარიღი არის ყველა ნუსხაში (შესაძლოა იგი ჩანართი იყოს). ART-ში შეცდომით – ქრონიკონი 325, დანარჩენებში – ქრონ. 345 (მ. ბროსე – ქრონ. 325. იგივე თარიღია განმეორებული მისივე ფრანგულ თარგმანშიც, თუმცა იქვეა მითითებული, რომ იგი მცდარია (გვ. 380, შენ. 2). ნ. კიდევ ვარიანტებში.
** m-ში აშიაზე: „დავით აღმაშენებელი მიიცვალა და შვილი დასვა დიმიტრი მეფედ“.

¹ III მეფ. 1,32-46. ² ფსალმ. 20,4. ³ ფსალმ. 44,4. ⁴ ფსალმ. 92,5. ⁵ ფსალმ. 71,11. ⁶ ფსალმ. 71,7.

ცხორებად მეფეთ-მეფისა დავითისი

A203v
Q110v
ზედა, რომელნი წინა-წარგზავნა, საუნჯეთა მათ მაღალთა და უშიშთა მპარავთაგან, და-
ლეენისა და მოკლებისაგან¹; ქალაქსა მას, რომლისა შეენიერებად არა უხილავს თუალსა
სხეულეანსა და რომლისა ბრწყინვალებად ვერ აღვალს გულსა კორციელსა, ვერცა სასმე-
ნელი დაიტევს სმენილსა. რამეთუ ნამდულ მუნ არს შეებად, | რომელსა არა აქუს
მწუნარებად; და სიმდიდრე, რომელსა არა შეუდგს | სიგლახაკე, და სიხარული, რომელსა 5
არა განჰკუეთს ურვად, და მეუფებად, რომელსა არა აქუს აღსასრული; და მუნ არს
ცხორებად, რომელსა არა შეამრღუევს სიკუდილი².

1 წინა-წარგზავნა MQm. მათ] + უშიშთა CAMQm. ~ მპარავთაგან (მპარველთაგან MQm). უშიშთა MQm. მაღალთა და უშიშთა მპარავთაგან ... დაიტევს სმენილსა] – A. 1-2 დალეენისაგან (და ლეენისაგან Mm) და მოკლებისა MQm. 2 შეენიერებად Q, შ-ბა CMm. 3 სხეულიანსა C, სახელოვანსა MQm. ბრწყინვალებად Q, ბრწყინვალება CMm. ვერა C. 4 ნამდულ] – A. არს] + შრომა A. შუ[~] მბა Q, შეება CA, ბუნება Mm. შეებად] + და სიხარული და A. 5 მწუნარებად და სიმდიდრე რომელსა არა შეუდგს] – Q. მწუნარებად D, მ-ბა CAMmRT. შეუდგს] შეუდგეს C, აქუს Mm. სიხარული] – A. 6 არა განჰკუეთს ურვად და] განკრთეს (გაჰკრთეს m) ურვად MQm. გაკუეთს C. ურვად RDT, ურვა CA. მეუფება CMm, მეფობა A, მეფობად RDT. რომელსა არა აქუს] რომლისა (რ[~] ისა Q) არა არს MQm. 7 ცხორება CAM, ცხოვრება m. შეამრღუევს Mm.

¹ მათე 6,19-20. ² იოან. 8,51; რომ. 6,9.

